

عنوان طرح:

**توسعه سرمایه گذاری و عارضه یابی بخش صنعت با محوریت صنایع تولیدی
استان اردبیل**

کارفرما:

سازمان صنعت، معدن و تجارت استان اردبیل

مجری طرح:

موسسه آموزش عالی غیرانتفاعی - غیر دولتی مقدس اردبیلی

مدیر طرح:

دکتر سید مهدی منیری

ناظر علمی طرح :

دکتر امیر علی فرهنگ

ناظر سازمان:

مهندس شاپور رجبی

تابستان ۱۴۰۰

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

چکیده: ۱

فصل اول (کلیات تحقیق)

۱-۱ بیان مسئله: (شامل معرفی دقیق ابعاد و حدود مساله، روشن نمودن جنبه های مجهول و مبهم) ۳

۲-۱ مشخصات موضوعی طرح ۵

۱-۲-۱ هدف انجام طرح (اهداف اصلی و فرعی): ۵

۳-۱ ضرورت انجام تحقیق ۶

۴-۱ فرضیات یا سوالات تحقیق: ۷

۵-۱ خلاصه طرح ۸

۶-۱ کلید واژه ها: ۹

فصل دوم (مبانی نظری و پیشینه تحقیق)

۱-۲ بخش اول: مبانی نظری سرمایه گذاری ۱۱

۱-۲-۱ سرمایه گذاری چیست؟ ۱۱

۱-۲-۲ مفهوم سرمایه گذاری ۱۱

۱-۳-۲ تعریف سرمایه گذاری و روش های انجام آن ۱۲

۲-۱-۴ انواع سرمایه گذاری ۱۲

۲-۱-۵ سرمایه گذاری در مکاتب مختلف ۱۳

۱-۵-۱-۲ سرمایه گذاری بر اساس نظریه کلاسیک ها ۱۳

۲-۵-۱-۲ سرمایه گذاری بر اساس نظریه کینزین ها ۱۳

۳-۵-۱-۲ سرمایه گذاری بر اساس نظریه نئو کلاسیک ها ۱۴

۲-۱-۶ اصل شتاب سرمایه گذاری ۱۵

۲-۱-۷ عوامل اقتصادی موثر بر سرمایه گذاری ۱۶

۲-۱-۸ عوامل سیاسی موثر بر سرمایه گذاری ۱۷

۲-۱-۹ عوامل حقوقی و فرهنگی موثر بر سرمایه گذاری ۱۸

۱۸	۲-۱-۱۰ منابع تشکیل سرمایه
۱۸	۲-۱-۱۱ نظریات رشد با تاکید بر سرمایه گذاری
۱۸	۲-۱-۱۱-۱ نظریه رشد کلاسیک
۱۹	۲-۱۱-۱-۲ نظریه رشد نئو کلاسیک
۱۹	۲-۱-۱۱-۳ نظریه رشد کینز
۲۰	۲-۱-۱۲ رابطه سرمایه گذاری و رشد اقتصادی و اثر آن بر توزیع عادلانه در آمد
۲۰	۲-۱-۱۳ بررسی رابطه «رشد اقتصادی» و «نابرابری توزیع درآمدی» در حوزه اقتصاد اثباتی
۲۰	۲-۱-۱۴ بررسی رابطه «رشد اقتصادی» و «نابرابری توزیع درآمدی» در حوزه اقتصاد ارزشی
۲۱	۱۵-۱-۲ ماهیت سرمایه گذاری
۲۲	۱۶-۱-۲ انواع ریسک در سرمایه گذاری
۲۲	۱۷-۱-۲ فرصت سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی
۲۴	۲-۱-۱۸ فرصت سرمایه گذاری در بخش صنعت:
۲۴	۱۹-۱-۲ فرصت‌های سرمایه‌گذاری در حوزه خدمات
۲۶	۲-۲ بخش دوم: مبانی نظری عارضه‌یابی
۲۶	۱-۲-۲ عارضه‌یابی چیست؟
۲۶	۲-۲-۲ اهمیت عارضه‌یابی در سازمان‌ها و شرکت‌ها
۲۷	۲-۲-۳ تاریخچه عارضه‌یابی
۲۷	۲-۲-۴ تعاریف عارضه‌یابی
۳۱	۲-۲-۶ عارضه‌یابی و آسیب شناسی
۳۲	۷-۲-۲ عارضه‌یابی در مقایسه با دیگر انواع تحقیقات سازمانی
۳۲	۸-۲-۲ عارضه‌یابی از دیدگاه توسعه سازمانی
۳۶	۹-۲-۲ تشخیص مسائل سازمانی با رویکرد مدل‌های تعالی کسب و کار
۳۶	۱-۹-۲-۲ مفاهیم اساسی برتری
۳۷	۲-۲-۹-۲ کلیات مدل
۳۷	۲-۲-۹-۳ ساختار مدل
۳۸	۲-۲-۹-۴ منطق رادار
۳۹	۲-۲-۹-۵ ابزارهای ارزیابی

۴۲	..... ۲-۲-۱۰ انواع عارضه یابی
۴۲	..... ۲-۲-۱۰-۱ خود عارضه یابی
۴۳	..... ۲-۲-۱۰-۲ عارضه یابی مشاور محور
۴۳	..... ۲-۲-۱۰-۳ عارضه یابی شرکت محور
۴۳	..... ۲-۲-۱۰-۴ عارضه یابی QC
۴۳	..... ۲-۲-۱۱ انواع رویکردهای عارضه یابی سازمانی
۴۵	..... ۱-۱۱-۲-۲ ویژگی مدل ها و تئوری های مورد استفاده در عارضه یابی سازمانی
۴۶	..... ۲-۲-۱۱-۲ مشارکت اعضاء سازمان در عارضه یابی
۴۶	..... ۱۲-۲-۲ مراحل عارضه یابی
۴۶	..... ۱-۱۲-۲-۲ تشریح مسئله عارضه یابی
۴۶	..... ۲-۱۲-۲-۲ انتخاب مدل عارضه یابی
۴۷	..... ۳-۱۲-۲-۲ شناخت دلایل ایجاد عارضه
۴۷	..... ۴-۱۲-۲-۲ تجزیه و تحلیل راه کارهای حل مسئله
۴۷	..... ۵-۱۲-۲-۲ اقدام
۴۷	..... ۳-۲ بخش سوم: موقعیت جغرافیایی اردبیل
۴۸	..... ۱-۳-۲ ظرفیت های اقتصادی اردبیل
۴۹	..... ۲-۳-۲ قابلیت های استان اردبیل برای توسعه
۵۱	..... ۳-۳-۲ شرکای تجاری و اقلام مهم صادراتی و وارداتی استان
۵۱	..... ۲-۳-۴ مزیت های سرمایه گذاری استان در حوزه صنعت
۴-۲	سوابق مربوط به طرح در داخل و خارج کشور (بیان مختصر سابقه تحقیقات انجام شده پیرامون موضوع)
۵۲	.....

فصل سوم (روش شناسی)

۶۰	..... ۱-۳ مقدمه
۶۰	..... ۲-۳ نوع و روش تحقیق
۶۰	..... ۳-۳ جامعه و نمونه آماری تحقیق
۶۰	..... ۴-۳ روش و ابزار گردآوری دادهها
۶۲	..... ۵-۳ روایی و پایایی پرسشنامه

۶۳-۳ روش های تجزیه و تحلیل داده ها.....۶۳

فصل چهارم (یافته های تحقیق)

۶۵-۴-۱- مقدمه ۶۵

۶۵-۴-۲-اطلاعات ویژگی های جمعیت شناختی کارکنان ۶۵

۶۵-۴-۲-۱-اطلاعات ویژگی های جمعیت شناختی مربوط به جنسیت ۶۵

۶۶-۴-۲-۲-اطلاعات جمعیت شناختی مربوط به تحصیلات ۶۶

۶۷-۴-۲-۳-اطلاعات جمعیت شناختی مربوط به سابقه کاری ۶۷

۶۸-۴-۲-۴-اطلاعات جمعیت شناختی مربوط به سن ۶۸

۶۹-۳-۴-اعتباریابی شاخصهای شناسایی شده.....۶۹

۷۱-۴-۴-۱-تخمین شاخص ها ۷۱

۷۳-۴-۴-۲-شاخص های برازش ۷۳

۷۹-۴-۵-شناسایی عارضه های سرمایه گذاری و جذب سرمایه در استان اردبیل ۷۹

فصل پنجم (نتیجه گیری)

۸۵-۵-۱-مقدمه ۸۵

۸۵-۵-۲-بحث و نتیجه گیری ۸۵

۸۸-۴-۵-پیشنهادها ۸۸

۹۰-منابع: ۹۰

۹۵-پیوست شماره یک: پرسشنامه.....۹۵

۹۸-پیوست شماره دو: خروجی نرم افزار ۹۸

فهرست جداول

جدول ۱-۱ کلید واژه‌های تحقیق	۹
جدول ۱-۲: مفاهیم اساسی برتری در مدل تعالی سازمانی	۳۶
جدول ۱-۳ نمره گذاری پرسشنامه ها	۶۰
جدول ۲-۳ ابعاد متغیرها و سوالات مربوط به آنها	۶۱
جدول ۳-۳ مقدار پایایی پرسشنامه ها	۶۲
جدول ۱-۴ اطلاعات توصیفی جنسیت	۶۵
جدول ۲-۴ داده‌های توصیفی به تفکیک تحصیلات	۶۶
جدول ۳-۴ داده‌های توصیفی به تفکیک سابقه کاری	۶۷
جدول ۴-۴ داده‌های توصیفی به تفکیک سن	۶۸
جدول ۷-۴ ضریب تعیین R^2	۷۴
جدول ۸-۴ شاخص استون-گیسر Q^2	۷۵
جدول ۹-۴ برازش کلی مدل	۷۶
جدول ۱۰-۴ نتایج مربوط به آزمون آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و واریانس استخراج شده	۷۷
جدول ۱۱-۴ نتایج مربوط به عارضه‌های شناسایی شده در سطح استان	۷۹

فهرست اشکال

- شکل ۱-۲: مدل مفهومی عارضه یابی سازمانی سه سطحی ۳۵
- شکل ۲-۲: منطق رادار ۳۹
- شکل ۲-۳: وزن های حوزه های ۹ گانه مدل ۴۲
- شکل ۴-۲: انواع رویکردهای مشاوره در عارضه یابی ۴۵
- شکل ۴-۱: مقادیر t برای اعتباریابی شاخص های پژوهش مدل ساختاری در حالت معناداری (t-value) ۷۲
- شکل ۴-۲: بررسی اعتباریابی شاخص های پژوهش با مدل ساختاری در حالت ضرایب استاندارد ۷۳

فهرست نمودارها

- نمودار ۴-۱- داده‌های توصیفی به تفکیک جنسیت ۶۶
- نمودار ۴-۲- نمودار مربوط به تحصیلات پاسخ دهندگان ۶۷
- نمودار ۴-۳- نمودار مربوط به سابقه خدمت پاسخ دهندگان ۶۸
- نمودار ۴-۴- اطلاعات توصیفی مربوط به سن ۶۹

چکیده:

سرمایه‌گذاری یکی از اهرم‌های توسعه و اشتغال‌زایی است که جلب و جذب سرمایه در منطقه و استان می‌تواند باعث شکوفایی استان و همچنین اشتغال‌زایی و کاهش بیکاری را به همراه داشته باشد. از سویی تبعات اشتغال‌زایی و توسعه استان می‌تواند باعث کاهش ناهنجاری‌های اجتماعی و نشاط اجتماعی را در پی داشته باشد. لذا هدف از انجام این پژوهش، توسعه سرمایه‌گذاری و عارضه‌یابی بخش صنعت با محوریت صنایع تولیدی استان اردبیل می‌باشد. لذا روش تحقیق به لحاظ هدف از نوع کاربردی و به لحاظ نحوه گردآوری داده‌ها توصیفی از نوع پیمایشی بود. جامعه آماری پژوهش را کارکنان صنایع تولیدی استان اردبیل تشکیل می‌داد که به تعداد ۳۸۴ نفر بر اساس جدول مورگان و کرجسی انتخاب گردید. ابزار جمع‌آوری اطلاعات را پرسشنامه تشکیل می‌داد که روایی صوری آن توسط خبرگان و روایی سازه آن از طریق تحلیل عاملی تأییدی به دست آمد. پایایی ابزار اندازه‌گیری پژوهش نیز بیشتر از ۷۰ صدم به دست آمد و لذا مورد تأیید واقع شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها به دو صورت توصیفی و استنباطی صورت گرفت. در قسمت توصیفی از شاخص‌های گرایش مرکزی و پراکندگی و در قسمت استنباطی از آماره‌های t تک متغیره، تحلیل عاملی با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS و SMARTPLS انجام گرفت. یافته‌های پژوهش نشان از آن دارد که عارضه‌یابی جذب سرمایه‌گذاری در استان اردبیل را می‌توان در ۱۸ شاخص فرعی و ۴ شاخص کلی دسته‌بندی کرد. شاخص‌ها شامل؛ اثربخشی، کارآیی، نوآوری، کیفیت، کیفیت زندگی کاری، سود آوری، قابلیت انعطاف، مسئولیت اجتماعی، تامین مواد، تکنولوژی و ماشین آلات، بازرگانی و فروش، زیرساخت، تأمین مالی، منابع انسانی، مدیریت، رهبری، فرهنگ تولید، سیستم‌ها و روش‌های آنلاین و آفلاین می‌باشد. در واقع در موارد و شاخص‌های بیان شده دارای عارضه‌هایی است که نیازمند توجه و جدیت در آن بخش‌ها است تا بتوان سرمایه‌گذاری خوبی در استان به وجود بیاید.

واژه‌های کلیدی: عارضه‌یابی، صنایع، تولید، توسعه صنعتی، توسعه سرمایه‌گذاری

فصل اول

(کلیات تحقیق)

۱-۱ بیان مسئله: (شامل معرفی دقیق ابعاد و حدود مسأله، روشن نمودن جنبه های مجهول و مبهم)

سرمایه گذاری یکی از مؤلفه های بسیار مهم در توسعه و رفاه اجتماعی به شمار می آید که از دیر باز مورد توجه سیاست گذاران و برنامه ریزان توسعه اقتصادی اجتماعی کشورها قرار گرفته و با انجام برنامه ریزی، ارائه سیاست ها، خط مشی ها و راهکارهای مؤثر، متناسب با اهداف مورد نظر براساس مزیت ها و پتانسیل های هر منطقه به آن پرداخته شده و تصمیمات لازم تدوین گردیده است. لازمه رشد اقتصادی، تولید بیشتر و سرمایه گذاری افزون تر است. در دهه های اخیر به طور میانگین حدود دوازده درصد از تولید ناخالص داخلی کشور به سرمایه گذاری اختصاص یافته است که در مقایسه با کشورهای هم چون کره جنوبی، ترکیه و پاکستان بسیار ناچیز است.

کشور ایران نیز از این قاعده مستثنی نبوده و در ادوار گذشته به انحاء مختلف به این امر توجه شده و در سال های اخیر به عنوان یکی از مهم ترین برنامه ها در دستور کار دولت قرار گرفته است. اتخاذ سیاست های حمایتی و تشویقی، تهیه اسناد توسعه اشتغال استان ها، اختصاص تسهیلات ارزان قیمت بنگاه ها و ... از جمله اقدامات عملی دولت در این زمینه می باشد.

مطالعات نشان داده است که سرمایه گذاری مستقیم خارجی، اثرات قابل توجهی روی متغیرهای کلان اقتصادی از جمله افزایش درآمد مالیاتی، نرخ تورم، نرخ رشد نقدینگی، نرخ ارز، افزایش رشد اقتصادی، افزایش سطح اشتغال، کاهش واردات و توسعه صادرات دارد. چنانچه شرایطی که متضمن سرمایه گذاری در کشورهای در حال توسعه باشد، تامین شود. سرمایه گذاران بین المللی میل و رغبت بیشتری برای حضور در اینگونه بازارها خواهند داشت. یکی از عواملی که در کشورهای در حال توسعه مانع جلب سرمایه گذاری خارجی میشود، باور و ذهنیت منفی نسبت به سرمایه خارجی است. این ذهنیت به ویژه در کشورهای جهان سوم، به نوعی تحت تاثیر تفکر افرادی است که اقتصاد دولتی را به اقتصاد آزاد ترجیح میدهند.

سرمایه نقش مهمی در افزایش رشد و توسعه اقتصادی ایفا می کند، زیرا این توانایی را دارد که در ترکیب بهینه با نیروی کار و فناوری بخش تولید را به حرکت درآورده با رونق تجارت زمینه های بهبود سطح زندگی و رشد اقتصادی را فراهم آورد. فقدان سرمایه یکی از علل اصلی گرفتار شدن بسیاری از کشورها در دور باطل فقر و توسعه نیافتگی شناخته شده و علاوه بر آن که بیکاری گسترده ای را به دنبال دارد، موجب عقب ماندگی سطح تولید ملی شده و نهایتاً به فقر اقتصادی می انجامد.

کشور ایران از شروع فرایند برنامه ریزی و گام در مسیر توسعه همواره از کمبود سرمایه گذاری و تولید رنج برده است و این اتفاق در حالی رخ می دهد که یکی از اهداف اولویت دار برنامه های پنج ساله اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی کشور که اثر مستقیم بر سایر بخش های دیگر اقتصادی دارد رشد حجم سرمایه گذاری های جدید توسط بخش خصوصی می باشد که عدم دستیابی به آن هدف جذب اشتغال، صادرات غیرنفتی و افزایش درآمد سرانه ملی، کاهش تورم و به تبع آن تقویت پول ملی برای بالابردن قدرت خرید مردم و ایجاد رفاه ملی را با شکست روبه رو می سازد. نکته قابل توجه این است که در ایران به دلیل ریسک بالای اقتصادی، امنیت سرمایه گذاری کاهش یافته و در نتیجه اتکای بیش

از حد به سرمایه‌گذاری دولت که بعضاً ناکافی بوده و یا به دلیل تصمیم‌گیری‌های ناکارا به سرمایه‌گذاری غیرمولد تبدیل گشته است، افزایش یافته و در نتیجه یکی از موانع رشد اقتصادی در کشور شده است. ایجاد اشتغال مستلزم رشد و توسعه اقتصادی است که از طریق سرمایه‌گذاری مؤثر قابل انجام است، بنابراین اگر موانع سرمایه‌گذاری و محدودیت فعلی آن به درستی شناسایی شده و با ارائه راهبردهای مناسب زمینه کاهش ریسک سرمایه‌گذاری و در نتیجه افزایش امنیت آن فراهم شود، کمک قابل توجهی به رشد و توسعه اقتصادی و ایجاد اشتغال در کشور خواهد کرد؛ عوامل مؤثر بر امنیت سرمایه‌گذاری را می‌توان به صورت زیر خلاصه کرد: ثبات دولت، حاکمیت نظم و قانون، کاهش فساد، کیفیت دستگاه اداری، دولت پاسخگو، پرهیز از درگیری‌های داخلی و خارجی

با توجه به شرایط موجود روند توسعه استان اردبیل تاکنون، روند مطلوبی نبوده و به دلایل مختلف از جمله کمبود ویا نبود فرصت‌های مناسب اشتغال مولد در اقتصاد رسمی و سرمایه‌گذاری قابل اغماض، بخش غیررسمی، مهم‌ترین بخش ایجاد فرصت‌های اشتغال در این استان بوده است. در نتیجه سهم و وزن اقتصاد استان اردبیل در اقتصاد ملی، حتی به اندازه سهم جمعیت آن از کل کشور مشاهده نمی‌شود در حالی که پتانسیل‌های استان از منابع طبیعی و انسانی، ظرفیت‌های بالقوه‌ای برای گسترش اشتغال و رشد و توسعه اقتصادی آن حتی در کوتاه مدت می‌باشد.

کارشناسان اقتصادی معتقدند اگر رشد بیکاری در استان مهار نشود و رشد اشتغال در بخش خصوصی رسمی افزایش پیدا نکند، انبوه روزافزون تازه واردان به بازار کار که به طور عمده مردان و زنان جوان دارای تحصیلات دانشگاهی می‌باشند ناگزیر به اقتصاد غیررسمی استان روی آورده و یا به مهاجرت ادامه می‌دهند. که خود این یک عارضه بزرگ برای استان می‌باشد.

بر پایه اکثر نظریات اقتصادی، وضعیت ساختار اقتصادی در مکانیابی سرمایه‌گذاری خارجی از متغیرهای بسیار مهم محسوب می‌گردد. بر این اساس دو عامل ریسک و بازدهی انتظاری بر انتقال و جابجایی سرمایه بسیار مؤثر است. به طوریکه در هر مکانی که میزان ریسک و خطر سرمایه‌گذاری بالا باشد، حرکت سرمایه به آنجا کند و در هر مکانی که میزان بازدهی انتظاری سرمایه بالاتر باشد، حرکت سرمایه به آنجا سریعتر خواهد بود. در حقیقت شاخص ریسک هر کشوری نشان می‌دهد که تا چه حد می‌توان به سرمایه‌گذاری در یک کشور و بازگشت اصل و سود آن اعتماد داشت. لذا جلب سرمایه و سرمایه‌گذاری راهی برای تسریع حرکت اقتصاد به سوی توسعه و ایجاد اشتغال است و می‌تواند به عنوان اهرمی برای شتاب توسعه و رشد اقتصادی به کار گرفته شود. انجام سرمایه‌گذاری هدفی است که کلیه استان‌ها از مدت‌ها آن را دنبال می‌کنند تا به این طریق به مشکلات اقتصادی، تولیدی، اشتغال، فرار نیروی کار، بیکاری و غیره غلبه نمایند. با تصویب و ابلاغ سیاست‌های اجرایی اصل ۴۴ قانون اساسی بسترهای لازم به منظور جذب سرمایه‌های داخلی و خارجی شکل جدید به خود گرفت. این موضوع بیانگر این واقعیت است که مدیریت کلان کشور در بالاترین سطوح خود به این نتیجه رسیده‌اند که به منظور رشد و توسعه اقتصادی بایستی اقتصاد کشور به دست فعالان واقعی آن سپرده شود و دولت نقش تصدی‌گری خود را به نقش نظارتی تبدیل نماید تا ضمن بهره‌گیری از توانمندی‌های مدیریتی و تخصصی بخش خصوصی در توانمندسازی اقتصاد، دولت با فراغ باز به وظایف حاکمیتی خود در قبال مردم و جامعه عمل نماید. لذا جذب سرمایه‌گذاری خارجی می‌تواند برای یک منطقه و یا حتی یک کشور خوب تلقی

شود. رسالت این پژوهش نیز در راستای چنین هدفی است و در واقع به دنبال شناسایی موانع سرمایه‌گذاری خارجی در استان اردبیل و اولویت‌بندی موانع شناسایی شده است.

سرآمد شدن یک سازمان، فرایند پیوسته‌ایست که با برنامه ریزی و هدف گذاری آغاز می‌شود و در طول مسیر با ارزیابی‌های مداوم با توجه به اهداف از پیش تعیین شده، نواقص و نارسایی‌ها مشخص شده و با اصلاحات لازم، حذف موانع و تقویت نقاط قوت انجام می‌شود.

درک و شناخت کامل از وضعیت موجود سازمان و پیدا کردن مشکلات آن که با عنوان عارضه نامیده می‌شود، اقدامی حیاتی در فرایند پیوسته فوق‌الذکر است. عارضه‌یابی سازمانی شامل مدل و کارکردهای مهم آن به عنوان نقطه آغازی جهت ورود به مسیر رشد و سرآمدی مورد بررسی قرار می‌گیرد. در بسیاری از مباحث مدیریتی، سازمان به بدن انسان تشبیه می‌شود، چرا که سازمان نیز یک موجود پویا و زنده است. همانطوری که پیش‌نیاز انجام هر درمان و بهبود در بدن، انجام آزمایش‌های کاملی از وضعیت بدن انسان است و هر چه دقت این آزمایش‌ها بیشتر و دقیق‌تر باشد بهبودها و فرایند درمان موثرتر خواهد بود، در مورد ایجاد اصلاحات و حرکت به سوی رشد و پیشرفت سازمان نیز انجام فرایند عارضه‌یابی همین حکم را دارد و با انجام این فرایند سعی در یافتن معضلات و تنگناهایی داریم که ممکن است به عنوان سدی مانع حرکت سازمان در مسیر بهبود باشند.

انجام فعالیت عارضه‌یابی به عنوان گام اولیه در تعریف اقدامات لازم برای توسعه ظرفیت مدیریت و نظام‌های مدیریتی و اصلاح عملکرد سازمان فعالیت بسیار ضروری و گامی از یک پروژه استراتژیک در سازمان‌ها است.

پرداختن به مسئله عارضه‌یابی یکی از مسائلی است که برای جذب سرمایه‌گذاری در حوزه صنعت برای افزایش راندمان تولید بایستی صورت بگیرد. دلیل پرداختن به این موضوع این است که برحسب شرایط موجود بسیاری از تولیدکنندگان نمیدانند که علت نارسایی یا کاهش تولید یا سایر مشکلاتی که در تولید به وجود می‌آید، تحت تأثیر چه موضوعاتی قرار دارد بنابراین نیاز است که بحث عارضه‌یابی در تولید استان به عنوان موضوع اصلی در کنار کار تولیدکنندگان قرار گیرد. بنابراین اگر تولید با مشکل روبرو شود هم اقتصاد یک کشور و هم رفاه عمومی جامعه با بالا رفتن نرخ بیکاری دچار مشکل می‌شود. لذا شاید خود تولیدکنندگان نتوانند متوجه وجود عارضه یا مسئله‌ای در تولید خود باشند بنابراین سازمان‌هایی هستند که برای حفظ سرمایه خود تولیدکنندگان و سرمایه ملی وارد می‌شوند پس وجود همچنین موضوعی امری ضروری و لازم برای صنعت است. با این حال، مطالعه حاضر به بررسی عارضه‌های بخش صنعت در راستای توسعه و رونق بخشی به سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی در استان می‌پردازد.

۱-۲ مشخصات موضوعی طرح

۱-۲-۱ هدف انجام طرح (اهداف اصلی و فرعی):

هدف اصلی:

عارضه‌یابی بخش صنعت با محوریت صنایع تولیدی استان در راستای توسعه و رونق بخشی به سرمایه‌گذاری

هدف‌های فرعی :

- ۱- معرفی و تحلیل وضعیت سرمایه گذاری در بخش صنعت استان
- ۲- معرفی نقاط فشار، حلقه های مفقوده، موانع و عوامل تاثیر گذار بر سرمایه گذاری بخش صنعت اقتصاد استان اردبیل
- ۳- شناخت و معرفی آخرین وضعیت شاخص های مربوطه به بهره وری، اثربخشی، کارایی، نوآوری، کیفیت، کیفیت زندگی کاری، سود آوری، قابلیت انعطاف و مسئولیت اجتماعی در بخش صنعت استان با رویکرد توسعه سرمایه گذاری
- ۴- معرفی عارضه های حوزه ساختار و تشکیلات نهادهای دولتی بخش صنعت استان با رویکرد توسعه سرمایه گذاری
- ۳- معرفی عارضه های فرایند های تولید از جمله تامین مواد، تکنولوژی و ماشین آلات، بازرگانی و فروش بخش صنعت استان با رویکرد توسعه سرمایه گذاری
- ۴- معرفی عارضه های حوزه سیستم ها و روش های آنلاین و آفلاین در بخش صنعت استان با رویکرد توسعه سرمایه گذاری
- ۵- معرفی عارضه های حوزه زیرساختی و تامین مالی در بخش صنعت استان با رویکرد توسعه سرمایه گذاری
- ۶- معرفی عارضه های حوزه منابع انسانی بخش صنعت استان با رویکرد توسعه سرمایه گذاری
- ۷- معرفی عارضه های حوزه مدیریت، رهبری و فرهنگ تولید و سرمایه گذاری در بخش صنعت استان
- ۸- معرفی نقاط قوت، ضعف، فرصت ها و تهدیدات موجود در سرمایه گذاری بخش صنعت استان با رویکرد توسعه سرمایه گذاری

۱-۳ ضرورت انجام تحقیق

سرمایه گذاری به عنوان یک مقوله اقتصادی همواره به عنوان یکی از عوامل اساسی در توسعه اقتصادی و صنعتی جوامع مطرح بوده است و دولت ها را بر آن داشته تا به منظور دستیابی به یک اقتصاد توسعه یافته توجه ویژه ای به آن معطوف دارند. در بسیاری از کشورها، سرمایه گذاری یکی از ابزارهای مهم برای دست یابی به نرخ رشد اقتصادی بالاتر، تولید ثروت و زندگی بهتر است. سرمایه گذاری را می توان کوششی آگاهانه برای رسیدن به رشد اقتصادی در دراز مدت دانست که هدف از آن سرعت بخشیدن به توسعه یک کشور است. آن چه که سرمایه گذاری را به عنوان یک متغیر بنیادین در معاملات اقتصادی، سیاسی تحولات بین المللی و منطقه ای تعریف می کند، آثار جانبی و تاثیر فراگیر و فرابخشی آن است. ایجاد امنیت، ثبات سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و ... از نتایج و کارکردهای مثبت سرمایه گذاری به حساب می آید. اطلاعات شفاف و به هنگام یکی از محوری ترین و اساسی ترین عوامل پیشرفت و توسعه هر کشور محسوب می شود. اشاعه و انتشار اطلاعات و اطلاع رسانی شفاف، به روز و به موقع از توانمندی ها، مزیت ها، قوانین و مقررات برای فرصت های سرمایه گذاری یکی از عوامل مهم و تاثیرگذار در راستای حفظ و جذب سرمایه

گذاران داخلی و خارجی امری اجتناب ناپذیر است. وضعیت سرمایه گذاری استان در مقایسه نسبت به استان های دیگر وضعیت مناسبی ندارد، این در حالی است که ظرفیت های استفاده نشده و عملیاتی نشده ی بسیاری در ابعاد گوناگون گردشگری، صنعت و معدن، خدماتی و زیر بنایی وجود دارد که متاسفانه به آنها توجه نشده است. اهمیت و جایگاه سرمایه گذاری در توسعه اقتصادی و ضرورت سازمان دهی آن در راستای نیل به اهداف چشم انداز ۲۰ ساله و برنامه های توسعه اقتصادی استان و کشور لزوم تلاش و هماهنگی بیش از پیش در این بخش را از سوی کلیه دست اندرکاران طلب می کند. جهت رسیدن به این مقصود طرح حاضر گام مهم و اساسی در این راستا با بررسی فرصت های سرمایه گذاری استان در بخش صنعت به تفکیک شهرستان های استان با حمایت و نظارت معاونت برنامه ریزی استانداری اردبیل بر می دارد تا عارضه های این بخش اقتصادی را با محوریت سرمایه گذاری شناسایی و راهکارهای عملیاتی و مدیریتی آن را ارائه نماید. نتیجه این بررسی به مدیران استان برای تصمیم گیری در زمینه تخصیص منابع و به سرمایه گذاران در انتخاب و عملیاتی کردن و اجرای طرحهای سود آور و مورد نیاز استان رهنمودهای عملی ارائه خواهد نمود.

۱-۴ فرضیات یا سوالات تحقیق:

۱- حوزه های عملگری ۹ گانه و شاخص های مربوطه در این حوزه ها (بهره وری، اثربخشی، کارایی، نوآوری، کیفیت، کیفیت زندگی کاری، سود آوری، قابلیت انعطاف و مسئولیت اجتماعی) در بخش صنعت استان با رویکرد توسعه سرمایه گذاری به چه صورتی است؟

۲- عارضه های حوزه ساختار، قوانین و مقررات نهادهای دولتی بخش صنعت استان با رویکرد توسعه سرمایه گذاری کدامند؟

۳- عارضه های فرایند های تولید از جمله تامین مواد، تکنولوژی و ماشین آلات، بازرگانی و فروش بخش صنعت استان با رویکرد توسعه سرمایه گذاری کدامند؟

۴- عارضه های حوزه سیستم ها و روش های آنلایین و آفلاین در بخش صنعت استان با رویکرد توسعه سرمایه گذاری کدامند؟

۵- عارضه های حوزه زیرساختی و تامین مالی در بخش صنعت استان با رویکرد توسعه سرمایه گذاری کدامند؟

۶- عارضه های حوزه منابع انسانی بخش صنعت استان با رویکرد توسعه سرمایه گذاری کدامند؟

۷- عارضه های حوزه مدیریت، رهبری و فرهنگ تولید و سرمایه گذاری در بخش صنعت استان کدامند؟

۸- نقاط قوت، ضعف، فرصت ها و تهدیدات موجود در سرمایه گذاری بخش صنعت استان با رویکرد توسعه سرمایه گذاری کدامند؟

۹- علت های اساسی هر یک از عارضه های شناسایی شده کدامند و جداول علت و معلولی به چه شکلی قابل ترسیم است؟

۱۰- هر یک از عارضه های شناسایی شده بر اساس اهمیت و میزان تاثیرگذاری بر فعالیت های بخش صنعت استان از چه اولویتی برخوردار است؟

۱۱- با توجه به عارضه های اولویت بندی شده، حوزه های کلیدی بهبود کدامند؟

۱۲- چه راهکارهایی برای بهبود عارضه ها در راستای کمک به توسعه سرمایه گذاری وجود دارد؟

۱۳- هر یک از راهکارهای استخراج شده برای عملیاتی کردن از چه اولویتی برخوردار است؟

۱-۵ خلاصه طرح

تشخیص یا عارضه یابی به عنوان ابزاری نوین و قدرتمند و عاملی مهم برای تحول و توسعه و بهسازی سازمان برای اقدام درست، مناسب و کمک به حذف نقاط کور مدیریتی طراحی شده است. عارضه یابی سازمانی جمع آوری دادهها برای تعیین وضعیت کنونی سازمان است که کمک به اثربخشی سازمان را برای مدیران و مشاوران ممکن میسازد و شامل توسعه ی نقشه های راه است جهت مدیریت و هدایت تغییرات سازمانی.

عارضه یابی سازمانی فرایند استفاده از الگوها، روشها و مدل‌های مفهومی علوم رفتاری جهت ارزیابی وضعیت موجود سازمان و یافتن راه‌حلهایی برای حل مشکلات خاص یا افزایش اثربخشی سازمان است. عارضه یابی تعدادی از فعالیت های به هم وابسته است شامل: تجزیه و تحلیل و طبقه بندی داده ها در زمینه های کلیدی، تفسیر داده ها، و انتخاب و به ترتیب اهمیت اولویت بندی کردن موضوعات صحیح و واقعی که به مشتریان نیرو و انرژی مضاعف می دهد. مراحل انجام عارضه یابی سازمانی به طور کلی به شرح زیر میباشد:

طرح موضوع و بیان مسئله یا مسائل سازمان، کسب موافقت مدیریت ارشد شرکت برای اجرای پروژه عارضه یابی، انتخاب مشاوران با تجربه که فعالیتهای قبلی آنها در صنعت مربوط باشد. تشکیل تیم عارضه یابی به منظور ایجاد تفاهم و کسب حمایت و همکاری مدیران، انجام آموزشهای اولیه، توجیه و ایجاد اعتقاد در مدیران و سایر اعضا، تهیه ی برنامه و انجام عارضه یابی (علت یابی)

ارائه ی راهکارهای بهبود؛ تدوین و ارائه ی گزارش؛ که هر مرحله از عارضه یابی به روابط کاری موثر بین مشاور و متقاضی تحول بستگی دارد. در چرخه ی عارضه یابی، عارضه یابی سازمانی، فرایندی است، از ایجاد اطلاعات مفید و معتبر در خصوص سیستم سازمانی، همچنان که یک گام مهم در فرایندهای مشاورهای است و از سه مؤلفه اصلی ترکیب شده است: فرایندها، رهبری و روشها.

بنابراین، می‌توان با شناسایی ابعاد مختلف اینگونه صنایع و عارضه یابی آنها پیشنهادها را لازم جهت همگرایی و همراستایی بیشتر این ابعاد حیاتی ارائه داد تا صنایع تولیدی بتوانند در راستای تداوم بقای خود فعالیت کنند عارضه یابی صنایع تولیدی فرایند استفاده از مدلها و روشهای علوم رفتاری برای ارزیابی وضعیت فعلی صنایع و یافتن راهی

برای حل مشکلات آن یا افزایش بهره وری سازمان است عارضه یابی فرایندی نظاممند است که شامل جمع آوری دادهها، تشخیص، تدوین طرحهای اقدام و روشهای ارزیابی است عارضه یابی به عنوان اصل اساسی در حوزه صنایع تولیدی برای حفاظت از سرمایه ی سرمایه گذار و توسعه سرمایه ای برای رونق صنایع تولیدی صورت میگیرد در واقع این طرح قرار است بخاطر وجود مسائلی که در حوزه صنعت پیش می آید و تولیدکنندگان بخاطر آن متزلزل می شوند ایجاد شده تا راهکارهای متناسب را ارائه دهد بنابراین این طرح با بررسی این موضوعات سعی دارد به توسعه سرمایه گذاری در زیر ساخت های تولیدی و صنعتی استان کمک کند.

۱-۶ کلید واژه ها:

جدول ۱-۱ کلید واژه های تحقیق

تکنولوژی و ماشین آلات	سرمایه گذاری
زیرساخت های سرمایه گذاری	عارضه یابی
تامین مواد اولیه	توسعه صنعتی
بازرگانی، واردات و صادرات	توسعه اقتصادی
نهادهای و سازمان های دولتی	توسعه سرمایه گذاری

فصل دوم

(ادبیات تحقیق)

۲-۱ بخش اول: مبانی نظری سرمایه‌گذاری

۲-۱-۱ سرمایه‌گذاری چیست؟

با شنیدن واژه سرمایه‌گذاری هر کدام از ما یک موضوع خاص در ذهنمان تداعی پیدا می‌کند. برخی از ما تالار شیشه‌ای بورس را به یاد می‌آوریم و برخی دیگر احتمالاً به فکر نوسانات عجیب و غریب بازار ارز و طلا در سالیان اخیر خواهیم افتاد.

یکی از تعاریفی که در این خصوص ارائه می‌شود، سرمایه‌گذاری (investment) را ارزش از دست رفته در زمان حاضر برای به دست آوردن ارزش بیشتر در زمان آینده می‌داند.

یعنی سرمایه‌گذار به جای آنکه سرمایه خود را در زمان حاضر صرف امور مشخص کرده و از آن منفعت ببرد، تلاش می‌کند تا با قرار دادن آن در حوزه‌ای خاص، به ارزش بیشتری در زمان آینده برسد.

در تعریف دیگری، سرمایه‌گذاری به این معنا بوده که افراد منابع مالی و پس‌انداز خود را در جایی به کار گیرند که بعد از مدتی هم اصل منابع را داشته باشند و هم به سود مشخصی برسند

سرمایه‌گذاری را نباید با بسیاری از فعالیت‌های دلالتی یا موارد مشابه آن اشتباه گرفت. بسیاری از افرادی که به دنبال نوسان‌گیری از بازارهای مختلف ارز، خودرو، مسکن، طلا و سایر بازارها هستند، اساساً سرمایه‌گذار نیستند.

از طرفی، نباید انواع سرمایه‌گذاری را نیز با خرید یک کالا یا محصول یکی دانست. مگر آنکه خرید آن کالا به نحوی باشد که بعد از مدتی، شما بتوانید سود خوبی به دست آورید.

با این حال، سرمایه‌گذاری به هر نحوی که باشد، سرمایه‌گذار در آن به دنبال به دست آوردن سود است. در نهایت می‌توان سرمایه‌گذاری را هر فعالیت اقتصادی دانست که بابت آن افراد می‌توانند علاوه بر حفظ دارایی خود در برابر تورم و جهش قیمت‌ها، به سود و منافع بیشتری دست پیدا کنند.

۲-۲-۱ مفهوم سرمایه‌گذاری

در اصطلاح حسابداری مالی، سرمایه‌گذاری شامل کلیه اضافات بر دارایی مالی کشور طی یک سال است و سرمایه‌گذاری‌های مالی را در بر نمی‌گیرد. سرمایه‌گذاری موسسات تولیدی شامل تشکیل سرمایه ثابت و افزایش مقدار ذخایر است. سرمایه‌گذاری خانوار شامل خرج در ساختمانهای مسکونی و تعمیرات کلی آنها است. سرمایه‌گذاری دولت تشکیل سرمایه‌های کشوری به استثنای کلیه - ی مخارج نظامی است. جمع این سه نوع سرمایه‌گذاری، سرمایه‌گذاری کل را در حسابداری ملی تشکیل می‌دهد. سرمایه‌گذاری در اقتصاد ملی یا در موسسه تولیدی مجموعه داراییهای تولیدی ایجاد طی یک سال است. علاوه بر سرمایه‌گذاری فیزیکی مانند: ساختمانها، تجهیزات و موجودی کالاها، سرمایه‌های انسانی و ناملموس دولتها، موسسات غیر انتفاعی و خانوارها نیز شامل سرمایه - گذاری است. در

واقع در مواردی چون تحقیقات علمی، آموزش نیروی انسانی، آباد کردن زمینهای زراعی، توسعه منابع طبیعی و یا تولید کالاهایی که جهت فروش به بازار عرضه نمی گردند نیز سرمایه گذاری محسوب می شوند (مک میلان^۱، ۱۹۹۷).

۲-۳-۱ تعریف سرمایه گذاری و روش های انجام آن

سرمایه گذاری^۲ هر گونه فدا کردن ارزشی در حال حاضر (معمولا مشخص) به امید به دست آوردن هر گونه ارزشی در زمان آینده است. به عبارتی سرمایه گذار در حال حاضر، ارزش مشخصی را فدا می کند تا در قبال آن در آینده ارزش خاصی را بدست آورد؛ مثل پرداخت وجهی بابت خرید سهام به امید آنکه سودهای مشخصی از آن در آینده به دست آورد. سرمایه گذاری تصمیمی است که بر اساس آن سرمایه گذار مصرف کنونی خود را در ازای بدست آوردن مصرف بیشتر در آینده به تاخیر می اندازد. از نگاه اقتصادی سرمایه گذاری خارجی است که صرف افزایش یا حفظ ذخیره سرمایه می گردد. به بیان دیگر به تغییر در حجم سرمایه موجود در یک اقتصاد طی یک دوره زمانی مشخص سرمایه گذاری گفته می شود. و در بازارهای مالی سرمایه گذاری خرید اوراق دارایی و یا اوراق بهاداری است که با گذشت زمان منجر به ایجاد درآمد و افزایش ارزش برای سرمایه گذار خواهد شد (فرهنگ، ۱۳۷۴، ص ۵۸۹). در سرمایه گذاری مستقیم بین سرمایه گذار و سرمایه پذیر رابطه مستقیم برقرار می شود. در روش سرمایه گذاری غیر مستقیم بین سرمایه گذار و سرمایه پذیر یک موسسه مالی به عنوان واسطه عمل می نماید. به عبارتی سپرده گذار یا سرمایه گذار وجوه خود را در اختیار این موسسات قرار می دهد. و سرمایه پذیر نیز از طریق این موسسات منابع مالی لازم را تامین می نمایند. در این روش ریسک مربوط به سرمایه گذاری و یا وام دهی بعهدده واسطه موسساتی که به عنوان واسطه مالی عمل می نماید. روش سرمایه گذاری نیمه مستقیم بین سرمایه گذار و سرمایه پذیر، موسسات تخصصی مانند بانک های سرمایه گذاری^۳ قرار می گیرند. این نوع موسسات تخصصی پس از مطالعه دقیق میزان احتیاجات سرمایه پذیر، نحوه استفاده از وجوه، تعیین مناسب ترین نوع اسناد و اوراق بهادار (سهام عادی، سهام ممتاز، اوراق قرضه، اوراق قرضه قابل تبدیل به سهام یا ابزار دیگر)، ابزار مورد نظر را پذیره نویسی نموده به سرمایه گذاران (شامل موسساتی چون بیمه ها و صندوق های بازنشستگی و اشخاص حقوقی) به فروش می رسانند (کشاوریان، ۱۳۷۹).

۴-۱-۲ انواع سرمایه گذاری

سرمایه گذاری بر حسب موضوع به دو دسته سرمایه گذاری واقعی و سرمایه گذاری مالی تقسیم می شود. سرمایه گذاری واقعی نوعی سرمایه گذاری است که فرد با فدا کردن ارزشی در زمان حاضر، نوعی دارایی واقعی بدست می آورد. در واقع موضوع سرمایه گذاری، دارایی واقعی است. خرید ملک یا آپارتمان، نمونه ای از این سرمایه گذاری است. در سرمایه گذاری مالی، فرد در ازای فدا کردن ارزش حاضر، نوعی دارایی مالی که نتیجه آن معمولا جریانی از وجوه نقد است بدست می آورد. سرمایه گذاری در اوراق بهادار مثل سهام عادی یا اوراق مشارکت، که فرد در ازای پرداخت پول، محق به دریافت جریانی از وجوه نقد به شکل سود می شود، سرمایه گذاری مالی محسوب می شود.

1. Macmilan

2. Investment

3. Investment Banks

تقسیم بندی سرمایه گذاری بر اساس مدت یا زمان بر حسب زمان، سرمایه گذاری را می توان به کوتاه مدت با حداکثر تا یکسال و بلند مدت یا بیش از یک سال تقسیم کرد ۱۵۲ ۳ تقسیم بندی سرمایه گذاری بر اساس خطر یا ریسک از آنجا که منافع حاصل از سرمایه گذاری در آینده بدست می آید و نسبت به تحقق این منافع یقین وجود ندارد. پس انواع سرمایه گذاری ها با درجاتی از احتمال عدم تحقق منافع مورد نظر سرمایه - گذار یا ریسک مواجه هستند. بر اساس اینکه میزان یا احتمال تحقق نیافتن منافع آتی (یا ریسک چقدر باشد، سه نوع سرمایه گذاری را می توان از یکدیگر متمایز ساخت: سرمایه گذاری با ریسک متناسب، سرمایه گذاری با ریسک نسبی بیشتر (سفته بازی)، سرمایه گذاری پر خطر یا ریسکی (قمار). سرمایه گذاری متناسب نوعی سرمایه گذاری است که ریسک آن متناسب با بازدهی است که از آن انتظار می رود. سرمایه گذاری با ریسک نسبتا بیشتر یا سفته بازی، نوعی سرمایه گذاری است که در آن سرمایه گذار برای کسب بازده، ریسک بیشتری تقبل می کند و سرمایه گذاری بسیار ریسکی یا قمار، نوعی سرمایه گذاری است، که در آن فرد برای بدست آوردن بازدهی هر چند بسیار کم، ریسک بسیار زیادی متحمل می شود (بلالی، ۱۳۸۲).

۵-۱-۲ سرمایه گذاری در مکاتب مختلف

۲-۱-۵-۱ سرمایه گذاری بر اساس نظریه کلاسیک ها

کلاسیک ها پس انداز و سرمایه گذاری را تابعی از نرخ بهره می دانند و از شرط برابری آنها، در حال اشتغال کامل یک نرخ بهره انعطاف پذیر را به دست می آورند. آنها معتقدند که این تعادل خود به خود در اقتصاد به وجود می آید. در این مورد کلاسیک ها معتقدند که سرمایه گذاری تابعی از نرخ بهره است و هر چه قدر نرخ بهره افزایش یابد، تقاضا برای سرمایه گذاری، به علت افزایش منابع سرمایه گذاری کاهش خواهد یافت. هم چنین با کاهش نرخ بهره، تقاضا برای سرمایه گذاری افزایش خواهد یافت. تامین منابع سرمایه گذاری از دو منبع وجوه داخلی و خارجی صورت می گیرد. با توجه به اینکه سرمایه گذار برای سرمایه گذاری از طریق منابع داخلی نرخ بهره کمتری می پردازد، منحنی عرضه وجوه سرمایه گذاری افقی خواهد بود، ولی بعد از تمام شدن این منابع، سرمایه گذار برای تامین وجوه خود به منابع خارجی رو می آورد که لازمه آن پرداختن نرخ بهره بالاتر است. لذا در این سطح نرخ بهره، منحنی عرضه وجوه دارای شیب مثبت خواهد بود (برانسون، ۱۳۷۲، ۳۶۰، ۳۶۲)

۲-۱-۵-۲ سرمایه گذاری بر اساس نظریه کینزین ها

طرفداران کینز در تحلیل های خود به تقاضای اقتصاد توجه خاصی دارند و معتقدند که معیار کارایی نهایی سرمایه نقش بسیار مهمی در تصمیم گیری های سرمایه گذاران دارد. البته باید توجه کرد که معیار کارایی نهایی سرمایه، به عنوان یک معیار کلی، برای تقاضای سرمایه گذاری مطلوب نیست؛ زیرا مقایسه بین طرح ها در نرخ های بهره پایین و بالا، لزوما نتایج یکسانی به دست نخواهد داد. در تحلیل کینز، نرخ واقعی بازده سرمایه گذاری نرخ تنزیلی است که ارزش تنزیل شده درآمدهای انتظاری خالص ناشی از سرمایه گذاری در یک پروژه خاص را با هزینه اولیه سرمایه گذاری در آن پروژه مساوی می کند. این نرخ در حقیقت کارایی نهایی سرمایه گذاری نامیده می شود. تصمیم به سرمایه گذاری بر اساس روش کینز به دو نرخ بستگی دارد: نخست نرخ بازده داخلی ناشی از سرمایه گذاری که در

واقع همان بازده نهایی سرمایه گذاری است و دوم، نرخ جاری بهره (این نرخ معیار ارزیابی هزینه های فرصت ذخایر موجود است).

۲-۱-۵-۳ سرمایه گذاری بر اساس نظریه نئو کلاسیک ها

نظریه سرمایه گذاری نئوکلاسیک، معادله سرمایه گذاری را به عنوان تابعی از قیمت نسبی سرمایه مشخص می کند. با توجه به این نظریه (جورگنسون^۱، ۱۹۷۱) تابع سرمایه گذاری به طور مثبت با تولید جاری و به طور منفی با هزینه اجاره سرمایه مرتبط است. به هر حال فرضیه شتاب انعطاف - پذیر با وجود تحلیل ها و برداشت های متفاوتی که از آن صورت گرفته است، در بین فرضیه های دیگری که در ادبیات اقتصادی در مورد سرمایه گذاری مطرح است، به طور وسیعی در مدل سازی کلان کشورهای در حال توسعه به کار گرفته شده است. البته در نظریه های اخیر متغیر های نرخ مالیات، نرخ سود، تاخیر زمانی در سفارش و خرید کالاهای سرمایه ای، چرخه های تجاری، موجودی سرمایه، مخاطره و نبود اطمینان و موارد دیگری از این قبیل بر سرمایه گذاری موثر تشخیص داده شده اند. بدون توجه به روند تاریخی مباحث سرمایه - گذاری و با تکیه بر اقتصاد دو بخشی کینز، تعادل در اقتصاد در زمانی به وجود می آید که مقدار سرمایه گذاری با پس انداز برابر باشد. بنابر این، پس انداز بیشتر در هر جامعه ای، منجر به سرمایه - گذاری بیشتر می شود. پس انداز در هر جامعه ای از کسر میزان مصرف از درآمد به دست می آید. بنابر این، هر چقدر درآمد بیشتر باشد، پس انداز بیشتر شده، در نهایت به سرمایه گذاری بیشتری می انجامد (تفضلی، ۱۳۷۵).

از دیدگاه اقتصاد خرد، تولید کنندگان برای افزایش تولید، نیاز به خرید ماشین آلات ساختمان و... دارند تا به تقاضای ناشی از افزایش درآمد جامعه پاسخ دهند. به عبارت دیگر، باید سرمایه موجود خود را به سرمایه مطلوب برسانند. به طور کلی، مطالعات رفتار سرمایه گذاری حول دو محور اساسی چگونگی تعیین موجودی مطلوب سرمایه و تعیین سرعت رسیدن به موجودی مطلوب سرمایه، می چرخد که نظریه های سرمایه گذاری به موارد فوق پرداخته است. ملاک ارزش فعلی برای سرمایه گذاری، به رابطه بین میزان سرمایه گذاری، درآمد حاصل از سرمایه گذاری، نرخ بهره و دوره زمانی طرح می پردازد، که اگر هر طرحی ارزش فعلی بیشتری به خود اختصاص دهد، دارای اولویت است. در معیار بازده داخلی کینز برای سرمایه گذاری، همانند ملاک ارزش فعلی، بنگاه می خواهد مطلوبیت خود را حداکثر نماید و برای این کار، بالاترین خط بودجه ای را انتخاب می کند که بر منحنی امکانات در آمد مماس است. این معیار، یک نرخ بهره ای را برای هر یک از طرح ها معرفی می کند که قابل مقایسه با نرخ بهره بازار است. سرمایه گذاری و اصل شتاب، در حقیقت بر سرعت تعدیل موجودی مطلوب سرمایه متمرکز می شود. نظریه شتاب به رابطه سرمایه - گذاری با تغییر سطح درآمد یا تولید مربوط می شود. در این نظریه، سرمایه گذاری علاوه بر تغییر در سطح درآمد ملی، به نسبت سرمایه به بازده یا ضریب متوسط سرمایه نیز وابسته است. مدل شتاب انعطاف پذیر سرمایه گذاری را نخستین بار "کریک"^۲ اقتصاددان هلندی مطرح کرد.

1. Jorgenson

2. Coyck

این الگو در مطالعات تجربی کاربرد زیادی دارد و فرض می کند که در هر دوره، تنها قسمتی از شکاف بین موجودی سرمایه واقعی و موجودی سرمایه مطلوب پر می شود. در این الگو، موجودی سرمایه جاری متناسب با میانگین وزنی تولید دوره های قبل است و هر چه به عقب بر می گردیم، اهمیت تولید در این میانگین کاهش می یابد. مدل جریان نقدینه سرمایه گذاری، استفاده از جریان نقدینه داخلی بر سرمایه گذاری راه، بهتر از تامین مالی خارجی می داند. در این الگو، هزینه های سرمایه گذاری، یک نسبت متغیری از جریان نقدینه داخلی است و عرضه وجوه داخلی، به سطح سود بنگاه بستگی دارد. بنابراین، موجودی مطلوب سرمایه نه تنها بستگی به سطح تولید دارد که به میزان سودهای انتظاری نیز وابسته خواهد بود (برانسون، ۱۳۷۲).

بیشتر نظریه های مطرح شده در زمینه سرمایه گذاری، با فرض صفر بودن جانشینی عوامل تولید صورت گرفته است. این مشکل را اولین بار "جرگنسون" مطرح کرد، وی و همکارانش برای رفع این مشکل، مطالعاتی انجام دادند که به مدل نئوکلاسیک معروف گردید. در این الگو، سرمایه گذاری نشأت گرفته از عامل سرمایه است، که قیمت سرمایه در تصمیم گیری برای سرمایه گذاری اهمیت فوق العاده دارد. مدل نئوکلاسیک با توجه به محدودیت تابع تولید می خواهد ارزش فعلی جریان درآمدی خالص را در طول زمان حداکثر کند و برای این منظور از روش لاگرانژ کمک می گیرد.

نظریه p توبین، نگاه جدیدی به سرمایه گذاری دارد و نقاط ضعف نظریه های قبلی (تاخیر یا هزینه - های تعدیل طرح ها، عدم شفافیت درآمدها و هزینه های انتظاری و مسئله ریسک) را می پوشاند. مهمترین جنبه نظریه توبین که از مدل نئوکلاسیک کمک می گیرد، این است که اگر هزینه های جایگزینی سرمایه و ماشین الات سرمایه ای در دست باشد، می توان ارزش بازاری سهام مؤسسه را پیدا کرد و در مورد سرمایه گذاری تصمیم گرفت. توبین با ارتباط دادن میزان سرمایه گذاری به بازار، شکل انتظارها، تأخیر و ریسک راه، به طور عملی به مکانیزم بازار اوراق بهادار منتقل می کند و تصمیم گیری در طرح های مختلف سرمایه گذاری را آسانتر می کند (برانسون، ۱۳۷۲).

۶-۱-۲ اصل شتاب سرمایه گذاری

نظریه مهم دیگر در ارتباط با سرمایه گذاری، اصل شتاب^۱ است که برای نخستین بار توسط جان کلارک مطرح گردید. در علم اقتصاد، نظریه ای که سرمایه گذاری را به تغییر در سطح تولید یا در آمد ملی مربوط می کند، به نظریه شتاب موسوم است. در تحلیل ساده شتاب، تقاضا برای کالاهای سرمایه ای مستقیماً با تغییر در سطح تولید یا درآمد ملی تغییر می کند. میزان تغییر در کالاهای سرمایه ای علاوه بر اینکه به میزان تغییر در سطح درآمد ملی بستگی دارد، به یک عامل دیگر یعنی نسبت سرمایه به تولید (K / Y) یا ضریب متوسط سرمایه نیز وابسته است. بعد از طرح اصل شتاب ساده، "اصل تعدیل موجودی سرمایه" که تلاشی در جهت رفع نواقص و در عین حال حفظ اندیشه اول اصل شتاب است، به کار گرفته می شود. طبق روابط جدید تغییر حجم سرمایه گذاری با سطح درآمد ملی رابطه مستقیم و با حجم موجودی سرمایه با یک وقفه رابطه غیر مستقیم دارد. بنگاه تولیدی وقتی اقدام به سرمایه گذاری جدید خواهد کرد که تقاضا برای کالایی که تولید می کند افزایش یافته باشد. اصل شتاب می گوید که اگر تقاضا برای کالاها افزایش

1. Acceleration Principle

یابد تقاضا برای کالاهای سرمایه ای و سرمایه گذاری که یک تقاضای مشتق می باشد بیشتر افزایش خواهد یافت. معمولاً اصل شتاب را در رابطه با سطح تولیدات به صورت رابطه زیر نشان می دهند.

$It=f(Q_i - Qt)$ یعنی {مقدار تولید در دوره اول منهای میزان تولید در زمان $(t-1)$ } و این یعنی تغییرات سرمایه گذاری تابع تغییرات میزان تولیدات در زمان t است. اگر رابطه فوق را به صورت $It = (Q_1 - Qt - 1)$ بنویسیم ضریب a به نام ضریب شتاب خوانده می شود. این رابطه به ما می گوید که چنانچه سطح تولیدات تغییر کند، سرمایه گذاری با ضریبی که به نام ضریب شتاب خوانده می شود تغییر خواهد کرد. ضریب شتاب مساوی نسبت سرمایه به بازده است. چنانچه کل سیستم اقتصادی را در نظر بگیریم می توانیم اصل شتاب را به صورت رابطه ای بین درآمد ملی و سرمایه گذاری در آوریم. پس می توان نوشت. $It = f(Y_i - Y_t - 1)$ یعنی تغییر در درآمد ملی که منجر به تغییر تقاضا برای کالاهای مصرفی می گردد، موجبی برای تغییر در میزان سرمایه گذاری خواهد بود. اصل شتاب و ضریب تکاثر سرمایه گذاری می توانند مجموعه بر درآمد ملی اثر گذاشته و موجب افزایش تکاثری آن شوند (همان).

۷-۱-۲ عوامل اقتصادی موثر بر سرمایه گذاری

عوامل تاثیر گذار بر سرمایه گذاری به دو دسته شناخته شده و نامشخص تقسیم می شوند. از عوامل شناخته شده برخی قابل اندازه گیری نیست. در این قسمت سعی می شود عواملی بررسی شوند که قابل اندازه گیری باشند و در عین حال بیشترین اثرات را بر سرمایه گذاری دارند.

الف) سطح درآمد: با توجه به نظریه های سرمایه گذاری (اصل شتاب)، تغییرات سطح درآمد تاثیر بیشتری نسبت به سطح مطلق درآمد دارد، بنابراین این سطح درآمد یا تغییرات سطح درآمد را می توان به عنوان عامل موثر بر سرمایه گذاری تلقی کرد (اخوی، ۱۳۷۲).

ب) سرمایه گذاری دولتی: به لحاظ نظری اگر سرمایه گذاری دولتی در حیطه بخش خصوصی و فعالیت های تولید وارد شود، به عنوان جایگزینی قدرتمند برای بخش خصوصی عمل می کند (اثر کششی) (برانسون، ۱۳۷۶)

پ) اعتبارات بانکی: در مورد تاثیر اعتبارات و تسهیلات بانکی بر سرمایه گذاری در قالب نظریه های سیاست پولی اقتصاد کلان تردیدی وجود ندارد و نقش سیاست پولی در تشویق سرمایه گذاری حائز اهمیت است. برای این منظور از طریق ایجاد تسهیلات لازم در زمینه افزایش حجم پول و کاهش هزینه های سرمایه گذاری، مانند تغییر در نرخ ذخیره قانونی و نرخ تنزیل مجدد، سرمایه - گذاری اقتصاد افزایش می یابد (همان منبع).

ت) نرخ تورم، نرخ تورم داخلی از جمله متغیرهایی است که بر تقاضای بخش خصوصی موثر است. تورم لجام گسیخته، که همراه با افزایش تولید نیز باشد، تاثیر منفی بر سرمایه گذاری دارد. نرخ تورم بالا ریسک فعالیت های تولیدی را افزایش می دهد و بخش سوداگری اقتصاد را با سود سرشاری مواجه می کند و در نتیجه منابع را از فعالیت های

تولیدی و سرمایه گذاری به سمت خدمات کاذب، احتکار و فعالیت های تجاری زود بازده سوق می دهد و سرمایه گذاری را می کاهد (می پر^۱، ۱۹۵۷)

ث) پس انداز: پس انداز می تواند از طریق نظام بانکی یا بازارهای ملی وارد جریان کار و تولید شود و به صورت فزاینده درآمد ملی را افزایش دهد. در واقع پس انداز ملی بهترین منبع سرمایه - گذاری به حساب می آید، زیرا بازده آن برای اقتصاد ملی در بالاترین سطح قرار دارد (پوریان، ۱۳۸۲)

ج) مالیات: عدم تطابق قوانین سرمایه گذاری کشور میزبان با کشورهای کانون سرمایه و اخذ مالیات مضاعف از سرمایه گذار سبب جلوگیری از سرمایه گذاری های مشترک می شود. گاه این عوارض و مالیاتها اصل سود سرمایه گذاری را از بین می برد و با پرداخت مالیات مضاعف سودی برای شرکت سرمایه گذار باقی نخواهد ماند.

ح) عدم ثبات مقررات ارزی، پولی و گمرکی: ثبات محیط سرمایه گذاری رابطه تنگاتنگی با ثبات و مقررات ارزی، پولی و گمرکی دارد. وقتی ریسک محیط سرمایه گذاری افزایش یابد تمایل به سرمایه گذاری کاهش خواهد یافت.

خ) نظام بانکی و پول: نظام بانکی و پول نقش مهمی در جذب سرمایه گذاری خارجی دارد انطباق نظام بانکی و پولی یک کشور با دیگر نظام های بانکی معتبر جهان و توسعه خدمات پولی و اعتباری و ارتباط و مشارکت با موسسات مالی معتبر خارجی و در نظر گرفتن انواع اعتبارات و سهولت تبدیل و انتقال ارز از مواردی هستند که در جذب سرمایه گذاری خارجی نقش بسزایی دارند.

د) امکان تبدیل درآمد ناشی از تورم: اگر پس از پایان مدت سرمایه گذاری، سرمایه گذار، سرمایه غیر نقدی خود را به فروش رساند و به دلیل افزایش شاخص قیمتها، از راه فروش سرمایه نقدی در آمدی بیش از آنچه به عنوان سرمایه غیر نقدی به ثبت رسیده است کسب نماید باید حق تبدیل اختلاف قیمت را به ارز برای خروج از کشور داشته باشد.

۸-۱-۲ عوامل سیاسی موثر بر سرمایه گذاری

با جهانی شدن اقتصاد و تجارت بررسی ریسک سیاسی از جانب سرمایه گذاران خارجی اهمیت روز افزونی پیدا کرده است. سرمایه گذاران می کوشند با اطمینان خاطر بیشتری به سرمایه گذاری در کشورها دیگر مبادرت ورزند. لذا مقبولیت سیاست ها و فضای اقتصادی و سیاسی از اهمیت ویژه ای برخوردار است. در هر کشوری که از دیدگاه سرمایه گذار مقدار ریسک از یک حد قابل قبولی بالا باشد هیچ ترفندی یا مشوق مالی برای جلب سرمایه موفق نخواهد بود. بنابر

---

¹ Meyer

این ساختار اقتصادی و سیاسی یک کشور در جذب و یا کاهش جذب سرمایه گذاری خارجی تاثیر تعیین کننده ای دارد.

۹-۱-۲ عوامل حقوقی و فرهنگی موثر بر سرمایه گذاری

وجود قوانین و مقررات و خط مشی های روشن مرتبط با سرمایه گذاری خارجی از قبیل قوانین کمرگی، فعالیت های تجاری و ... از راهکارهای تسهیل کننده سرمایه گذاری هستند. وجود یک نظام منسجم و هماهنگ قانونی که با الزامات توسعه و تحولات اقتصادی هم خوانی داشته باشد در تسریع جذب سرمایه گذاری خارجی بسیار موثر است. تفاوت ارزش های فرهنگی کشور میزبان با کشور، شرکت یا فرد سرمایه گذار خارجی ممکن است مانعی بر سر راه سرمایه گذاری باشد که باید با اتخاذ تدابیر و شیوه های منطقی و راه کارهای لازم که اصول و ارزش ها نیز حفظ شوند این موانع برطرف شوند تا سرمایه گذار خارجی راغب به سرمایه گذاری شود.

۱۰-۱-۲ منابع تشکیل سرمایه

شکل گیری و تشکیل سرمایه با هزینه اقتصادی ولی با نرخ بازگشت همراه است. سرمایه گذاری یا تشکیل سرمایه، زمانی امکان پذیر است که تخصیص منابع منجر به افزایش ذخایر سرمایه ای مادی و انسانی شود. تشکیل سرمایه عامل مهم و بنیادی در تحقیق و توسعه است، زیرا برای تولید کالا - های سرمایه ای، واسطه ای و ایجاد خدمات زیربنایی، که شرط لازم توسعه محسوب می شود، به سرمایه نیاز است. در این مرحله از توسعه، مهمترین تنگنا و همچنین اصلی ترین متغیر حرکت، فرآیند تراکم بیشتر پس انداز و تبدیل آن به سرمایه است، ولی به محض اینکه یک ساختار اقتصادی از حالت سکون به حرکتی رشد یابنده تمایل پیدا کند. این چنین اقتصادی خود سرمایه لازم را برای مراحل بعدی حرکت خویش فراهم خواهد ساخت. منبع تشکیل سرمایه پس انداز است. هر چه میزان پس انداز بیشتر باشد شرایط و امکانات برای سرمایه گذاری هموارتر خواهد بود. پایین بودن نرخ بهره، انگیزه پس انداز را به حداقل می رساند و تجهیز منابع و انباشت سرمایه را در کشور می کاهش دهد. از طرف دیگر میزان تقاضا برای وام را به شدت افزایش می دهد که این امر باعث سهمیه بندی منابع مالی، محدود شدن مبلغ هر وام و سخت شدن شرایط اعطای تسهیلات می شود، در حالی که بخش زیادی از اعتبارات نیز برای هدف های تولیدی هزینه نمی شود و به امور مصرفی تخصیص می یابد که در نتیجه این امر تخصیص بهینه اعتبارات خدشه دار می شود (عبد اللهی، ۱۳۸۹).

۱۱-۱-۲ نظریات رشد با تاکید بر سرمایه گذاری

۱-۱۱-۲ نظریه رشد کلاسیک

معادله اصلی رشد هیوم، تشکیل سرمایه (پس انداز - سرمایه گذاری)، ثمره توسعه و گسترش تجارت و بازده فعالیت های خلاق بود. معادله رشد آدام اسمیت، بر اساس سه عامل کار، زمین و سرمایه پایه ریزی شد که مثل هیوم تجارت آزاد را موتور رشد اقتصادی می دانست. همچنین اسمیت، این تفکر را که بازدهی فزاینده مبتنی بر تقسیم کار است؛ در اقتصاد وارد کرد. الگوی (رشد) توسعه اسمیت بر اثر انباشت سرمایه ای که منابع صنعت ایجاد می کند، به حرکت در می آید و قوه محرکه در سرمایه گذاری مانند تمام الگوهای کلاسیک از میزان سود ناشی می شود.

اقتصاددانان چون توماس مالتوس و دیوید ریکاردو، دیدگاه های دیگری را بر روی رشد اقتصادی باز کردند. مالتوس انباشت سرمایه، باروری خاک و نوآوری های کاراندوز را عامل رشد می داند. تأکید وی بیشتر روی اثر نرخ رشد جمعیت بر رشد اقتصادی است. ریکاردو رشد اقتصادی را بیشتر از دیدگاه توزیع ثروت بررسی می کند در نظر وی نزولی بودن و صعودی بودن بازده نقش محوری در رشد بلند مدت اقتصادی دارد

جان استوارت میل نظریه رشد خود را بر اساس عواملی چون زمین، نیروی کار و سرمایه و میزان بازدهی آنها و عوامل تأثیرگذاری بر توانایی تک تک آنها در کتاب «اصول اقتصاد سیاسی» بحث و بررسی می کند. از دیگر نظریه پردازان کلاسیک رشد اقتصادی می توان به کارل مارکس اشاره کرد که مازاد سرمایه داری را سر چشمه انباشت سرمایه و انگیزه اصلی رشد می دانست.

۲-۱۱-۱-۲ نظریه رشد نئو کلاسیک

شومپیتر کسب سود را از عوامل ایجاد کننده نوآوری و اختراع می داند که باعث افزایش بهره وری در تولید و جذب نیروی کار و بهبود شرایط و روش های تولید در بلند مدت می گردد. این اقتصاددانان کلاسیک همراه با فرانک رمزی (۱۹۲۸)، الیان یانگ (۱۹۲۸)، فرانک کنت (۱۹۴۴) و جوزف شومپیتر (۱۹۳۴) بسیاری از عوامل اصلی نظریه های مدرن رشد اقتصادی را بیان کردند. این نظریه ها شامل دیدگاه های اصلی چون رفتار رقابتی و تعادل پویا، قانون بازده نزولی و رابطه اش با تراکم سرمایه فیزیکی و انسانی، اثر متقابل بین نسبت سرمایه در آمد و نرخ رشد جمعیت، اثرات پیشرفت فنی در شکل هایی چون افزایش تخصص های نیروی کار و اکتشافات کالاهای جدید و روش های تولید، و قانون قدرت انحصاری مانند یک مشوق برای تکنولوژی پیشرفته بوده است.

۲-۱۱-۱-۳ نظریه رشد کینز

کینز در نظریه خود بر خود تنظیمی اسمیت ایرادات زیر را وارد ساخت: نخست اینکه اقتصادی که دچار کساد و رکود شود ممکن است در همان وضعیت بماند، یعنی هیچ عامل درونی در این حالت وجود ندارد که آن را نجات دهد. دوم اینکه پیشرفت به سرمایه گذاری بستگی دارد، زیرا اگر پس اندازها مورد استفاده قرار نگیرد حرکت مارپیچی دهشتناک انقباضی آغاز می گردد. سوم این که سرمایه گذاری در اقتصاد به منزله چرخ غیر قابل اطمینان است در راندگی، بی آنکه بازگان مقصر باشد همواره در معرض تهدید اشباع است و اشباع متضمن کاهش اقتصادی است. کینز با بررسی وضع وخیم اقتصادی - اجتماعی راه حل را دخالت دولت در شرایط ناکارایی ساز و کار بازار دانست. چون که نظریه عمومی به روشنی خاطر نشان می کرد که فاجعه ای که به آمریکا، و در واقع به تمام دنیای غرب روی آورده است؛ فقط حاصل کافی نبودن سرمایه گذاری در بخش بازرگانی است و از این روی درمان آن کاملاً منطقی است. اگر موسسه خصوصی قادر نبود طرح مهمی را برای سرمایه گذاری به اجرا درآورد، دولت باید به بهترین وجه ممکن جای آن را پر کند. احتیاج به حرکت و تحریک، به هر صورتی که باشد چنان ضروری و الزام آور است که تقریباً هر کار و اقدامی بهتر از آن است که دست روی دست گذاشته شود و کاری انجام نگیرد. اگر مستقیماً نمی شود سرمایه گذاری را به حرکت در آورد، دست کم بخش مصرف را که می توان تحریک کرد. بنابر این دولت ها مسئولیت عمده تنظیم و ارشاد اقتصاد را بر عهده می گیرند تا بازار همه توان خود را ظاهر گرداند.

۱۲-۱-۲ رابطه سرمایه گذاری و رشد اقتصادی و اثر آن بر توزیع عادلانه در آمد

این مسأله هم در حوزه «اثباتی^۱» و هم در عرصه «ارزشی^۲» نیازمند بررسی است. در حوزه اقتصاد اثباتی مبادله بین «رشد اقتصادی» و «توزیع درآمدها» در دنیای خارج بحث می شود و در حوزه اقتصاد ارزشی بر اهمیت و تقدم یکی از این دو مقوله بر اساس مکاتب و نظام های ارزشی مورد بحث قرار می گیرد.

۱۳-۱-۲ بررسی رابطه «رشد اقتصادی» و «نابرابری توزیع درآمدها» در حوزه اقتصاد اثباتی

در این بخش به دنبال پاسخی برای این سؤال هستیم که آیا رشد اقتصادی هر چند در مراحل اولیه فقط به قیمت نابرابری های بیشتر درآمدها به دست می آید؟ و یا اینکه کاهش اختلاف در آمد نه تنها مانعی برای تسریع رشد اقتصادی نیست، بلکه حتی به نرخ رشد بالاتر هم می تواند کمک کند؟

برخی اقتصاددانان «نابرابری درآمدها» را شرط لازم برای رشد می شمرند و بعضی دیگر نابرابری را همزاد و همراه رشد (ولو بصورت عدم اشتراط) می دانند، اما هر دو در این امر متفق اند که در مراحل اولیه رشد نباید سیاست های توزیع مجدد در آمد و ثروت اتخاذ شود چرا که این سیاست ها به نرخ رشد پایین تر می انجامد و حاصل آن در سطح کلان چیزی جز توزیع فقر نیست و لذا باید ابتدا رشد اقتصادی را دنبال نمود و در مراحل بعدی توسعه، حاصل رشد و غنا را بین فقرا توزیع نمود.

عمده این نظرات تحت تأثیر فرضیه معروف سیمون کوزنتس (۱۹۵۵) است که در یکی از مقاله های خود با عنوان «رشد اقتصادی و نابرابری درآمدها» با بررسی مسیر تاریخی رشد تجاری برخی کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه مطرح نمود. بر اساس این فرضیه در مسیر توسعه اقتصادی هر کشور، نابرابری در آمد نخست افزایش یافته و پس از ماندن در سطح معینی، به تدریج کاهش می یابد. این الگو بعدها به نام منحنی وارون کوزنتس^۳ معروف شد.

۱۴-۱-۲ بررسی رابطه «رشد اقتصادی» و «نابرابری توزیع درآمدها» در حوزه اقتصاد ارزشی

هر چند امروزه در اقتصاد اثباتی مبادله گریزناپذیر «رشد» و «نابرابری» پذیرفته شده نیست با این حال تقریباً همزمان با ورود این بحث در دهه پنجاه در ادبیات اقتصاد و توسعه، تقدم مرتبه «رشد» یا «برابری» نیز در حوزه های ارزشی مباحث زیادی را به خود اختصاص داده است. به عبارتی در حوزه «اقتصاد ارزشی» بحث می شود که در مقام تصمیم گیری آیا افزایش رشد اقتصادی» به قیمت کاهش سطح زندگی عده ای دیگر امری مطلوب است یا نه؟ تصمیم گیری در این خصوص مبتنی بر نگاه ارزشی اقتصاددانان به «انسان» و به تبع به عدالت توزیعی» است. اصولاً قواعد مربوط به تصمیم گیری اگر عاری از ارزش ها باشد نامفهوم و بدون موضوع است. دیدگاه رایج اقتصادی رفتار انسان را مستقل از عواطف اخلاقی او مورد مطالعه قرار می دهد. «انسان اقتصادی» همواره در دفاع از منافع خود است و فرض «حداکثر کردن نفع شخصی» به عنوان توصیفی از رفتار واقعی او انتخاب شده است. در اقتصاد مدرن، توزیع اولیه مناسب که

1. Positive

2. Normative

3. Kuznetss U-inverted Curve

مهم ترین عامل نابرابری درآمدها است جایگاهی ندارد و هر چه افراد و گروه ها در شرایط اولیه تصاحب کرده اند حق آنان تلقی می شود. قاعده «بهینه پارتو» که مهم ترین شاخص اقتصاد رفاه است، به توزیع در آمد و ثروت بی توجه است و صرفا تغییری را توصیه می کند که بتوان رفاه حداقل یک نفر را افزایش دهد، بدون این که زیانی متوجه هیچ کس شود. طبیعی است که در این شاخص چنانچه آمارتیا سن می گوید یک وضعیت می تواند بهینه پرتویی باشد در حالی که در آن برخی انسانها در فقر کامل به سر می برند و بعضی دیگر غرق در تجملات باشند و نتوان وضع فقرا را بهبود بخشید مگر آن که به تجمل اغنیاء دست زده شود (آمارتیا سن، ترجمه فشارکی، ۱۳۷۷).

۲-۱-۱۵ ماهیت سرمایه گذاری

واژه سرمایه گذاری می تواند دامنه وسیعی از فعالیتها را شامل شود. این واژه می تواند شامل سرمایه گذاری در گواهی سپرده، اوراق قرضه، سهام عادی یا صندوق های مشترک سرمایه گذاری باشد. اگرچه کسانی که به صورت حرف های به سرمایه گذاری می پردازند از دارایی های دیگری، از قبیل گواهی خرید، برگ اختیار خرید و فروش سهام و دارایی های مشهود مانند طلا و اشیاء قیمتی برای انجام سرمایه گذاری نیز استفاده می کنند. سرمایه گذاری می تواند دارای درجات مختلف ریسک پذیری باشد و هر فردی، خواه شخصی با تحصیلات دانشگاهی و خواه یک شهروند عادی، می تواند با توجه به شرایط خود از تصمیمات سرمایه گذاری استفاده کند.

سرمایه گذاری عبارت است از تبدیل وجوه مالی به یک یا چند نوع دارایی که برای مدتی در زمان آتی نگهداری خواهد شد؛ بنابراین مستلزم مدیریت ثروت سرمایه گذاران است. این ثروت شامل مجموع درآمد فعلی و ارزش فعلی درآمدهای آتی است؛ بنابراین ارزش فعلی و مفهوم بهره مرکب می تواند نقش مهمی را در این فرایند داشته باشد.

هدف سرمایه گذاران معمولا، رشد و توسعه سرمایه خود و بهره مندی از منافع آن در آینده، هست. آن ها معمولا ممکن است سرمایه خود را به مدت طولانی و طی سال ها و دهه ها نگه داشته و از سود دهی آن بهره ببرند. البته سرمایه گذاری در بخش های مختلف دارای تعبیر مختلفی است. برای مثال، در اقتصاد شرکت ها، شامل ایجاد و تامین سرمایه اولیه و یا افزایش سرمایه در شرکت ها است که در انتظار پیشرفت کسب و کار و سود بیشتر است. هر چقدر سرمایه یک شرکت بیشتر باشد، بهتر می توان فعالیتها را توسعه داده و در نتیجه به سود و درآمد بیشتری دست پیدا کند.

• در علم اقتصاد

سرمایه گذاری یعنی خرید کالایی که در حال حاضر مصرف نمی شود اما در آینده فرد به آن نیاز پیدا خواهد کرد و آن کالا برای او سودآور خواهد بود.

• در علم مالی

سرمایه‌گذاری به این معنی است که فرد یک دارایی مالی نظیر سهام را می‌خرد و پیش‌بینی می‌کند که آن دارایی مالی در آینده سودآور خواهد بود و قیمتش افزایش خواهد یافت، لذا با فروش به قیمت بالاتر سود خوبی به دست خواهد آورد.

وارن بافت سرمایه‌گذاری را این‌گونه تعریف می‌کند

فرایند برنامه‌ریزی برای پول تا در آینده پول بیشتری نصیب شما شود.

۲-۱-۱۶ انواع ریسک در سرمایه‌گذاری

سرمایه‌گذاری در شرکتی که در آینده ورشکسته شود یا پروژه‌ای که شکست بخورد، این همان چیزی است که سرمایه‌گذاری را از پس‌انداز جدا می‌کند. پس انداز، ذخیره پول برای استفاده در آینده است که در معرض ریسک نیست (جز بحث کاهش ارزش پول)، در حالی که سرمایه‌گذاری به جهت کسب سود در آینده متمرکز می‌شود و در نتیجه مستلزم پذیرش ریسک است. به‌طور کلی ریسک به دو دسته ریسک سیستماتیک و ریسک غیر سیستماتیک تقسیم بندی می‌شود.

ریسک سیستماتیک + ریسک غیر سیستماتیک = ریسک کل

• ریسک سیستماتیک (غیر قابل اجتناب)

ریسک سیستماتیک تغییرپذیری در بازده کل اوراق بهادار را مستقیماً ناشی از تغییرات بازار یا اقتصاد می‌داند. این ریسک غیرقابل کنترل هست بنابراین کاهش پذیر هم نخواهد بود. منابع این ریسک عبارت است از ریسک تورم، ریسک نرخ بهره، ریسک بازار و گاهی ریسک سیاسی.

• ریسک غیر سیستماتیک (قابل اجتناب)

این ریسک قابل کنترل و کاهش پذیر است و شامل آن تغییرپذیری در بازده اوراق بهادار هست که به تغییرپذیری کلی بازار یا اقتصاد بستگی ندارد و از فاکتورهای درونی یک شرکت اثر می‌گیرد. لذا می‌توان از طریق استراتژی‌هایی مثل متنوع سازی این ریسک را کاهش داد.

۲-۱-۱۷ فرصت سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی

سرمایه‌گذاری در تولید همیشه از سودآورترین کارها در حوزه اقتصاد بوده و هست و در این میان صنعت کشاورزی جایگاه ویژه‌ای دارد برای اینکه بتوانیم در این صنعت، تولید پربازدهی داشته باشیم ابتدا باید ببینیم که در چه شرایط اقلیمی قرار داریم و محصول تولیدی خود را متناسب با آن انتخاب کنیم، سپس باید در نظر داشته باشیم که بازار تقاضای ما کجاست و چه محصولاتی را می‌طلبد؟

• شرایط اقلیمی

ایران سرزمینی چهار فصل است و از این نظر شرایط بسیار ایده‌آلی برای کشاورزی دارد، همچنین منابع طبیعی بسیاری در اختیار دارد که به کشاورزان برای تولید محصولات بهتر و مرغوب‌تر کمک خواهد کرد. همین تنوع اقلیمی باعث گوناگونی در نوع محصولات کشاورزی هم می‌شود. ایران با داشتن مساحتی بالغ بر ۱،۶۴۸،۱۹۵ کیلومتر مربع و موقعیت استراتژیک خوب در منطقه (خاورمیانه) دارای پتانسیل بسیار بالا برای انجام فعالیت های کشاورزی است.

• تنوع محصول

با در نظر داشتن این که کشور ما رتبه اول را از نظر تنوع محصولات کشاورزی داراست، امکان تولید انواع محصولات کشاورزی و مرکبات وجود دارد به طوری که انواع محصول های گرمسیری و سردسیری در ایران قابل تولید است؛ از زعفران و پسته و زرشک و انار و میوه های توتی گرفته تا خرما و زردآلو و هندوانه و گیلان و گردو و بادام و به و بسیاری دیگر از تولیدات کشاورزی که می‌تواند پاسخ‌گوی سطح وسیعی از بازار تقاضا باشد.

• بازار داخلی

در کشور ما با توجه به وسعت قلمرو و جمعیت هشتاد میلیون نفری تقاضای بسیاری برای محصولات مختلف کشاورزی وجود دارد که اگر به آن بی توجه باشیم محتاج واردات خواهیم شد و این مسئله هم موجب خروج ارز می‌شود و هم ما را از بازاری سودآور محروم خواهد کرد.

سرمایه‌گذاران داخلی باید حتما توجه داشته باشند که اگر این فرصت را از دست بدهند، این موقعیت نصیب رقبای خارجی خواهد شد و ظرفیت‌های داخلی ما خرج سودآوری برای جیب رقیبان خارجی خواهد شد.

• صادرات

با توجه به شرایط موجود نه تنها می‌توانیم بازار داخلی را در اختیار بگیریم، بلکه پتانسیل آن را داریم که سطح وسیعی از بازار جهانی را در اختیار داشته باشیم. توجه به این امر و سرمایه‌گذاری مناسب در کشاورزی هم برای تولید کنندگان سود بسیاری دارد و هم باعث ارزآوری و توسعه صادرات غیر نفتی خواهد شد که از اهمیت بالایی برخوردار است.

• موقعیت ویژه در جهان

ایران جزء هفت کشور برتر تولید کننده محصولات کشاورزی در سطح جهان است و همچنین در زمینه مرکبات بین ده کشور بزرگ تولید کننده میوه‌جات قرار دارد، به عنوان مثال کشور ما اولین صادر کننده پسته در دنیا است و آن را به کشورهای نظیر امارات، آلمان، روسیه، عراق، هنگ‌کنگ، ترکیه، پاکستان، هندوستان، لبنان، قزاقستان و بلژیک صادر می‌کند؛ همچنین در تأمین زعفران دنیا، ایران مهمترین جایگاه را دارد.

توجه به این نکات می‌تواند مشوق خوبی برای وارد شدن به سرمایه‌گذاری در این زمینه باشد اما اگر از گذاشتن سرمایه در جهت ظرفیت‌هایی که داریم غافل شویم، در تجارت جهانی، رقیبان گوی سبقت را به راحتی از ما خواهند ربود، به عنوان مثال یک قدرت بزرگ اقتصادی مانند چین، مدتی است که به تولید زعفران و صادرات آن به کشورهای دیگر

رو آورده است؛ این کشور با تولید زعفران به صورت گلخانه‌ای توانسته به رقیب بزرگی برای ایران تبدیل شود. اگر ما از سرمایه‌گذاری در این بخش غافل شویم و زعفران گلخانه‌ای را در کنار کشت سنتی توسعه ندهیم، به زودی بازار جهانی را به رقیب خواهیم باخت!

• کارآفرینی

وقتی سرمایه‌های راكد کشور به سمت تولید سرازیر می‌شوند، نه تنها اقتصاد کشور با رونق بسیاری مواجه می‌شود بلکه نیروهای جوان بسیاری به کار گرفته می‌شوند که بی‌کاری آنها صدمات جبران‌ناپذیری به بدنه جامعه وارد می‌کند.

با توجه به اهمیت بالایی که صنعت کشاورزی دارد سرمایه‌گذاری وسیع در این زمینه می‌تواند موجب از بین رفتن مهاجرت بی‌رویه نیروهای روستایی به شهرها شود، این صنعت با بخش‌های مختلفی که دارد می‌تواند نیروهای مختلفی را به کار بگیرد، از نیروی ساده گرفته تا مهندسين کشاورزی و حتی حسابداران و وکلا و مترجمان حرفه‌ای برای بخش صادرات به کار گرفته می‌شوند.

۱۸-۱-۲ فرصت سرمایه‌گذاری در بخش صنعت:

نامگذاری سال ۱۳۹۹ از سوی رهبر معظم انقلاب به عنوان سال جهش تولید نشانگر اهمیت نقش اقتصاد در سرنوشت کشور است. سرمایه‌گذاری به عنوان خمیرمایه تولید و بهره‌وری، اصل مهم و کلیدی در اقتصاد پویاست که علاوه بر تحرک بخشی به این بخش ارتقای سطح زندگی افراد جامعه را نیز به دنبال دارد. کارشناسان بر این باورند در شرایط فعلی که کشور ما با تحریم‌های ظالمانه دشمنان رو به رو است، مهمترین مسیر در جهت تسریع در روند توسعه، حمایت و جذب سرمایه‌گذاری‌های جدید است.

مبانی نظری سرمایه‌گذاری بدون توجه به روند تاریخی مباحث سرمایه‌گذاری و با تکیه بر اقتصاد دو بخشی کینز، تعادل در اقتصاد زمانی به وجود می‌آید که مقدار سرمایه‌گذاری با پس‌انداز برابر باشد. بنابراین، پس‌انداز بیشتر در هر جامعه‌ای، منجر به سرمایه‌گذاری بیشتر می‌شود. پس‌انداز در هر جامعه از کسر میزان مصرف از درآمد به دست می‌آید. پس، هر چقدر درآمد بیشتر باشد، پس‌انداز بیشتر شده، در نهایت به سرمایه‌گذاری بیشتری می‌انجامد. از دیدگاه اقتصاد خرد، تولیدکنندگان برای افزایش تولید، نیاز به خرید ماشین‌آلات، ساختمان و... دارند تا به تقاضای ناشی از درآمد جامعه پاسخ دهند. به عبارت دیگر، باید سرمایه موجود خود را به سرمایه مطلوب برسانند. مطالعات رفتار سرمایه‌گذاری حول دو محور اساسی، چگونگی تعیین موجودی مطلوب سرمایه و تعیین سرعت رسیدن به موجودی مطلوب سرمایه، می‌چرخد. ملاک ارزش فعلی برای سرمایه‌گذاری، به رابطه میان سرمایه‌گذاری، درآمدهای حاصل از سرمایه‌گذاری، نرخ بهره و دوره زمانی توجه دارد، اگر هر طرحی ارزش فعلی بیشتری به خود اختصاص دهد، دارای اولویت است.

۲-۱-۱۹ فرصت‌های سرمایه‌گذاری در حوزه خدمات

خدمات مهم‌ترین، جذاب‌ترین و شاید راحت‌ترین بخش پرسود بازار سرمایه‌گذاری در ایران است.

در کنار بخش‌های نفت، کشاورزی و صنعت و معدن، بخش خدمات بیش از نیمی از جذابیت‌های سرمایه‌گذاری در اقتصاد ایران را به خود اختصاص داده است. بخش خدمات که از آن به عنوان بخش سوم اقتصاد نیز تعبیر می‌شود، به مجموعه فعالیت‌هایی می‌گویند که به تولید ارزش از طریق محصولات غیرقابل مشاهده یا ناملموس منجر می‌شود. برای مثال نامهرسانی که وظیفه تحویل نامه را بر عهده دارد، نه محصولی تولید می‌کند و نه چیزی را استخراج می‌نماید، اما فعالیت او باعث تسهیل امور و آفرینش ارزش می‌شود و از این نظر دارای اهمیت اقتصادی است.

بخش خدمات بخش وسیعی از فعالیت‌ها از جمله حمل‌ونقل، خدمات شهری و خدمات وابسته به فناوری‌های اطلاعاتی را پوشش می‌دهد. ریسک‌پذیری کمتر نسبت به سایر بخش‌های اقتصاد، بازآوری سرمایه، سود زیاد و پلکانی، سود معقول در کوتاه‌مدت و غیره از مهم‌ترین دلایلی هستند که موجب گسترش این بخش در کشورهای توسعه‌یافته و کشورهای در حال توسعه شده است.

با لغزش بخش تولیدی به زیر ۲۰ درصد تولید ناخالص داخلی در مقابل سهم بیش از ۷۰ درصدی بخش خدماتی در برخی از کشورهای توسعه‌یافته، بخش خدمات نقش اصلی و اساسی را در اقتصاد این کشورها بازی می‌کند، هر چند، هر چه می‌گذرد بخش تولیدی و بخش خدماتی به یکدیگر بیشتر مرتبط و وابسته می‌شوند. برای مثال، خدمات نرم‌افزاری می‌تواند به توسعه فناوری رایانه‌ای منجر شده و در مقابل توسعه فناوری رایانه‌ای موجب توسعه بخش نرم‌افزار شود. همچنین نقش اینترنت و تجارت الکترونیک مهم است. شبکه‌های ارتباطی سنتی با حضور اینترنت آن‌گونه متحول می‌شوند که پیش از آن در تصور نمی‌گنجیده و باعث همکاری‌هایی بین شرکت‌ها شده که پیش‌تر امکان‌شان در این سطح میسر نبوده است. این همکاری‌ها به پخش دانش منجر می‌گردد و همچنین سبب می‌شود که رقابت‌پذیری شرکت‌ها افزایش یابد. طبق تحقیقات انجام شده به دولت‌ها توصیه می‌شود تا با پیاده‌سازی یک سیاست جامع به رفع موانع ساختاری موجود بپردازند؛ موانعی که مانع از توسعه خدمات کسب‌وکار استراتژیک و فعالیت‌های دانش‌محور می‌شوند. به‌رغم اهمیت قابل توجه بخش خدمات در اقتصاد بین‌الملل، کشور ما هنوز نتوانسته است خود را با تحولات جهانی این بخش هماهنگ کند و از مزایای سرشار آن بهره‌مند شود، طوری که امروزه تفکر غالب در میان تصمیم‌سازان و عامه مردم در رابطه با آن همان واسطه‌گری، دلالی و غیره است که به عنوان سدی در مقابل فعالیت‌های تولیدی است. به منظور دستیابی به رشد اقتصادی درونزا و پایدار و رهایی از معضل بیکاری و شناسایی راه‌های اشتغال‌زایی بیشتر جوانان به خصوص نسل تحصیلکرده کشور، می‌بایست اشتغال‌زایی هر بخش بررسی گردیده تا بتوان برنامه‌ریزی موثرتری در این زمینه انجام داد. افزایش سهم جمعیت شهرنشین یکی از اهرام‌های افزایش مشاغل جدید به‌ویژه بخش خدمات در مناطق شهری است، طوری که باعث افزایش سهم اشتغال زیربخش‌های خرده‌فروشی، عمده‌فروشی، هتل و رستوران، حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات و خدمات کسب‌وکار از جمله واسطه‌گری‌های مالی و خدمات مستغلات می‌شود. طبق گزارش‌های بین‌المللی که میانگین سهم بخش خدمات در اقتصاد جهان را در مقایسه با ایران مقایسه می‌کند، روند صعودی رشد بخش خدمات در دنیا به خوبی مشخص است، حال آنکه در کشور ایران این روند به صورت نوسانی بوده و شاهد رشد پایدار در این بخش نبوده‌ایم. بخش تولیدی در کشور ایران هنوز سهم بزرگی از اقتصاد را در اختیار دارد و روند تغییر آن نیز بسیار پرنوسان است.

۲-۲ بخش دوم: مبانی نظری عارضه یابی

۲-۲-۱ عارضه یابی چیست؟

عارضه همانطوری که از اسمش پیداست، دلالت بر نقطه ضعف هایی دارد که باعث شده تا یک سازمان از قرار گرفتن در مسیر رشد باز مانده و یا سرعت رشد آن کمتر و کمتر شود. فارغ از موانع بیرونی موجود برای بهبود، عوامل درونی هم می توانند در ممانعت از رشد سازمان ها تاثیر گذار باشند. اما کدام شرایط و عوامل درونی سازمان شما، باعث ایجاد این توقف شده اند؟ این همان سؤالی است که مفهوم عارضه یابی را تعریف می نماید.

با عارضه یابی امکان شناسایی این نقطه ضعف ها برای سازمان ها وجود خواهد داشت. اجرای تکنیک ها بهبود و طی کردن ادامه مراحل عارضه یابی در نهایت می تواند منجر به بهبود و پیشرفت شده و نتایج را متناسب با تلاش های یک شرکت رقم بزند. پس اگر شرکت شما تلاش زیادی برای موفقیت نموده اما خروجی منطقی و لازم را ندارید، هر چه زودتر باید تکنیک عارضه یابی را در سیستم سازمانی خود به اجرا گذاشته و نتایج را بهبود بخشید.

۲-۲-۲ اهمیت عارضه یابی در سازمان ها و شرکت ها

برخلاف گذشته که برای تغییر شرایط اقتصادی، اجتماعی و تکنولوژی های حاکم بر زندگی بشر نیاز به یک دهه یا بیشتر زمان بود، امروز شاهد عوض شدن درصد بالایی از این شرایط در طی یک سال هستیم. این وضعیت برای سازمان ها و شرکت ها نیز کاملاً صادق است و آنها نیز با تحولات زیادی روبرو هستند که اگر نتوانند خود را با شرایط جدید وفق داده و ملزومات جامعه کنونی را در مدیریت خود لحاظ نمایند، محکوم به شکست خواهند بود. شاخص های علمی و جانی زیادی برای تعیین وضعیت یک نهاد وجود دارد که با اندازه گیری آنها می توانید هم نقاط ضعف و قوت خود را بدانید و هم شرایط را برای تقویت نقاط ضعف ایجاد کنید.

عارضه یابی مفهومی است که در این راه می تواند بالاترین کیفیت را برای شما ایجاد نماید. بدون استفاده از تکنیک های عارضه یابی نه فقط پیشرفت های آتی و اهداف پیش رو بلکه حتی حفظ وضعیت موجود نیز برای سازمان ها به خطر خواهد افتاد.

اهداف ناشی از این تکنیک را می توان در دو دسته مهم تقسیم بندی نمود. برخی از سازمان ها به خیال اینکه رشد مناسبی دارند، از استفاده از تکنیک های عارضه یابی غافل می شوند. همین مسئله در آینده می تواند نتایج آنها را تحت تاثیر قرار دهد. در دو دسته اصلی عارضه یابی برای پیشگیری از عیب های آینده و یا بهبود شرایط فعلی صورت می پذیرد. از این رو برای استفاده از مزایای عارضه یابی حتماً نباید منتظر خسارت های عارضه باشید.

در قدم اول هر سازمان با استفاده از روش های کاربردی مخصوص به خود می تواند آسیب ها و خطرات احتمالی را پیش بینی و برای عدم حادث شدن آنها برنامه ریزی نماید. یک نقطه ضعف کوچک در قسمت کنترل کیفی محصولات یک شرکت می تواند درصد بالایی از نتایج آنها را تحت تاثیر قرار دهد. شناخت خطرات موجود و کنترل دائم آنها می تواند هر سازمانی را از این خطرات مصون نگه دارد. از این گذشته درک شرایط فعلی و شناخت دلایل عدم نتیجه گیری هم هدف اصلی عارضه یابی در سازمان ها است.

۳-۲-۲ تاریخچه عرضه یابی

عارضه یابی مفهوم جدیدی نیست که طی دو دهه گذشته کشف و یا اختراع شده باشد. بلکه در دوره های زمانی مختلف گذشته، هر بار سازمانی اقدام به رفع مشکلات و ضعف های سازمانی خود به روش های مختلف نموده، در واقع به نوعی مفهوم عارضه یابی را به کار برده است. در گذشته نیز این مفهوم به شکل های مختلف به کار گرفته شده بود، اما اکثر کتب و مقالات علمی سابقه مطالعات عارضه یابی را به شکل گسترده در دهه ۱۹۵۰ میلادی دانسته اند. در واقع «این مفهوم در دهه ۱۹۵۰ میلادی در صنعت مواد شیمیایی کشور ژاپن به کار گرفته شده است. ژاپنی ها در آن سال ها با این رویکرد که سازمان به عنوان یک موجود زنده می تواند بیمار شود به شکل گسترده ای مفهوم عارضه یابی را برای تشخیص بیماری «نقاط ضعف سازمان های خود در صنعت مواد شیمیایی به کار برده اند».

به عبارتی می توان عنوان نمود که مفهوم عارضه یابی به دلیل این که دارای گستره مفهومی بالایی است و بر حسب شرایط و ویژگی های سازمان های مختلف می تواند در حوزه های مختلفی از سازمان به کار گرفته شود، به همین بارها در طول تاریخ مورد استفاده قرار گرفته است؛ اما همان طور که ذکر گردید به طورمدون و گسترده برای اولین بار در دهه ۱۹۵۰ میلادی توسط ژاپنی ها به کار گرفته شد. پس از تجربه موفق ژاپنی ها در استفاده از این مفهوم، به تدریج اهمیت این موضوع برای دیگر سازمان ها در دیگر کشورها نیز روشن گردید و باعث شد که امروزه از مدل ها و روش های مختلف و کاملاً متفاوتی برای انجام چنین مطالعاتی استفاده گردد.

«در سطح کشورمان نیز این مفهوم برای اولین بار در سطح صنعت نفت از سال ۱۳۸۰ با رویکرد نگهداری و تعمیرات به کار گرفته شد. در آن زمان به دلیل حساسیت تجهیزات صنعت نفت، مفهوم عارضه یابی محدود به شناخت نقاط ضعف در زمینه تجهیزات گردید»

خوشبختانه از سال ۱۳۸۲ شرکت نوسازی صنایع ایران به طور جدی طرح عارضه یابی سازمانها و کمک به آن ها برای اصلاح و بهبود وضعیتشان را در قالب ارائه خدمات مشاوره ای در اساسنامه و فعالیت های خود قید نموده است. در این راستا سازمان های مختلفی از جمله صنایع اروم طرح، کشت و صنعت گرگان، شرکت لامپ فارس، شرکت دیزل سنگین ایران، مجتمع صنعتی رفسنجان، شرکت کاغذ فارس و ... از چنین خدماتی استفاده نموده اند.

۴-۲-۲ تعاریف عارضه یابی

در مورد تعریف عارضه یابی، بین کارشناسان و متخصصان امر اتفاق نظر وجود ندارد و تعاریف بسیاری از آن ارائه شده است. در زیر نمونه هایی از این تعاریف آمده است:

تعریف فریدریش گلاس: «عارضه یابی سازمانی شامل شناسایی مدلی برای درک سازمان، جمع آوری و تحلیل داده ها و ترسیم نتایجی برای تغییر و بهبود بالقوه می باشد» (طرح مطالعه بهره وری در صنعت وزارت صنایع، ۱۳۸۰، ۹).

۲. تعریف «Roy Dutta.D..Dr فرآیند درک سیستم عملکرد متداول و تأمین اطلاعات لازم برای اعمال تغییر مورد نیاز» (Dutta,2005.3).

۳. تعریف دنیس تیجف: «فرآیندی بر اساس تئوری علوم رفتاری برای ورود به سیستم بشر. جمع آوری داده های معتبر در خصوص تجربیات انسانی با آن سیستم و باز خور نمودن آن اطلاعات به سیستم، برای ارتقاء درک از سیستم توسط اعضای آن. هدف آن برقراری (ایجاد) درک وسیع و مشترکی از سیستم و تعیین این که آیا تغییر مطلوب است یا خیر، می باشد»

۴. تعریف شرکت نوسازی صنایع ایران: «عارضه یابی تفصیلی و دقیق عبارت است از بررسی مشروح و عمیق مسئله ای که سازمان با آن رو به رو است. تعیین عوامل و نیروهایی که موجب پدید آمدن مسئله شده اند، تهیه اطلاعات لازم برای تصمیم گیری به منظور چگونگی حل مسئله و نیز ارائه پیشنهادها و راه کارهایی برای حل مسئله. وظیفه دیگر مرحله عارضه یابی بررسی روابط کلی بین مسئله مورد بحث و اهداف کلی و نتایج اجرایی حاصله برای سازمان و اطلاع یافتن از توان سازمان برای انجام تغییرات و حل مسئله است» (نجمی و حسینی، ۱۳۸۳).

این تعاریف اگر چه از یک دیگر متفاوت هستند اما نکات بارز عارضه یابی پنج گام در عارضه یابی سازمانی که از این تعاریف استنباط می گردد عبارتند از: (موسسه مطالعات بهره وری و منابع انسانی، ۱۳۸۱)

۱. توسعه این مفهوم که سازمان به صورت ایده آل چگونه باید عمل کند.

۲. انتخاب یک مدل سازمانی که سازمان ایده آل را منعکس می کند.

۳. مقایسه حوزه ها و معیارهای واقعی سازمان با مدل مورد استفاده.

۴. شناسایی حوزه های دارای مشکل.

۵. توسعه استراتژی هایی برای تحقق تغییرات.

سازمان ها همانند انسان ها از محیطشان ضربه می بینند و گاهی سوء عملکرد پیدا می کنند. برای بررسی سوء عملکرد در آن واحد باید دو موضوع را بررسی کرد: یکی ماهیت سوء عملکرد یعنی این که عملکرد ضعیف یا نامناسب چیست و چه تعریفی دارد و دیگری میزان سوء عملکرد می باشد (Levinson, 1972,5).

برای درمان این سوء عملکرد باید عارضه یابی انجام شود. عارضه یابی به منظور درک و فهم ماهیت مشکلات و مسائل سازمان، علت های آنها، یافتن راه هایی برای حل این مشکلات و کاهش فاصله بین وضع جاری و وضع مطلوب انجام می شود (Harrison, 1990,3).

عارضه یابی فرآیند استفاده از مفاهیم و روش های علوم رفتاری به منظور ارزیابی وضعیت فعلی سازمان و یافتن راه هایی برای افزایش میزان اثربخشی سازمان می باشد. در این تعریف منظور از علوم رفتاری هم علوم اجتماعی و هم علوم رفتار شناسی را در بر می گیرد (Harrison, 1990,1).

در عارضه یابی، سازمان از فرد پژوهشگر می خواهد چگونگی کار کرد و نحوه انجام وظیفه سازمان را مورد ارزیابی قرار دهد. حوزه هایی که مورد بررسی قرار می گیرند عبارتند از حوزه هایی مثل نوآوری، تکنولوژی، خلاقیت، بهره وری، کیفیت، قابلیت انعطاف در مقابل تغییرات تکنولوژی. نتایج حاصل از بررسی این حوزه ها منجر به ارائه پروژه های بهبود در همان زمینه خواهد شد. هدف از عارضه یابی درک ماهیت و علت های مسائل و مشکلات و چالش هایی می

باشد که به صورت علنی توسط افراد بیان می شوند. علاوه بر این شناسائی دیگر مسائل و مشکلات سازمانی و فرصت های بهبود، کشف و ارائه راه کار به منظور حل مسائل و مشکلات در راستای بهبود اثر بخشی سازمانی از دیگر اهداف مطالعات عارضه یابی می باشد.

در فرآیند عارضه یابی وضعیت موجود با وضعیت مطلوب مورد مقایسه قرار می گیرد. علاوه بر این، همه انواع مطالعات عارضه یابی شامل یافتن راه هایی برای کاهش فاصله بین وضعیت موجود و وضعیت مطلوب می باشند.

یافته های عارضه یابی ممکن است خواهان ایجاد تغییر در یک یا چند ویژگی سازمان باشد. مواردی مثل تغییر اهداف مدیریتی و یا استراتژی ها (مانند ارائه محصول جدید)، تغییر در مهارت، دانش و نگرش نیروی انسانی (مهارتی که در کار تیمی به آنها نیاز است)، تغییر در فرآیندهای بین فردی یا بین گروهی (مثل سبک ها و الگوهای رهبری)، تغییر در ساختار سازمانی یک قسمت از سازمان و تغییر در تکنولوژی مورد استفاده.

علاوه بر این ممکن است یافته های عارضه یابی تغییرات گسترده ای را به منظور اعمال اقدامات بهبود پیشنهاد کنند، تغییرات مواردی مانند برنامه های آموزشی، حل و میانجی گری تعارضات، تعریف مجدد مسئولیت های شغلی افراد، تغییر در سیستم پرداخت ها و پاداش ها، طراحی مجدد تکنیک های کاری (Harrison, 1990, 2,3).

۵-۲-۲ از ارزیابی تا عارضه یابی

در ابتدا اندازه گیری عملکرد و سیستم های اندازه گیری عملکرد مطرح شدند. یکی از اهداف سیستم اندازه گیری عملکرد عارضه یابی است. در توضیح این مطلب باید گفت شرکت یا سازمان به شاخص هائی برای عارضه یابی نیاز دارد. اگر دستاوردها و موفقیت های تجاری در حال افول هستند، سیستم اندازه گیری عملکرد باید بتواند پیشاپیش اخطار دهد و اطلاعات کافی برای کشف علل را فراهم آورد.

در ابتدا اندازه گیری عملکرد به عنوان فرآیند کمی نمودن اقدامات و کارها تعریف می شود. از آنجا که ویژگی های اقدامات سطح استراتژیک با اقدامات سطح عملیاتی تفاوت زیادی دارد، سیستم اندازه گیری عملکرد باید سیستمی چند لایه باشد تا تمامی سطوح سازمانی را در بر گیرد (Rolstadas 1995, 173-174).

همه آن مدل های ارزیابی و یا اندازه گیری با تک بعدی بودند یا چند بعد محدود و منحصر به فرد را مورد ارزیابی قرار می دادند؛ مثلا ارزیابی عملکرد سازمان ها با استفاده از شاخص های مالی یکی از انواع مدل های ارزیابی بود که فقط این جزء عملکرد (مالی) را مورد ارزیابی و بررسی قرار می داد.

باید توجه داشت، استفاده از شاخص های مالی به عنوان شاخص های عملکرد فقط در محیط های ثابت معنا دارد ولی زمانی که تغییرات، سرعت زیادی دارد این شاخص ها زیر سؤال می روند (Rolstadas, 1995, 169).

به مرور زمان و آشکار شدن دیگر اجزاء عملکرد، مدل ها کامل تر شدند و دیگر ابعاد عملکرد را در بر گرفتند. از همان مدل های قدیمی مثل جایزه دمینگ و جایزه مالکوم بالدريج که شاخص های مدیریتی را وارد ارزیابی عملکرد سازمانی نمودند، تکامل مدل های ارزیابی شروع شد و این روند به سمت مدل های جامع ارزیابی عملکرد سازمانی ادامه پیدا کرد. روش های سنتی ارزیابی عملکرد که عمدتا مبتنی بر معیارهای مالی

و اعداد و ارقام حسابداری نظیر سود هر سهم، نرخ بازده دارائی ها و همانند اینها هستند، بسیاری از معیارهای کیفی مؤثر در دورنمای شرکت نظیر رضایت مشتریان را نادیده می گیرند.

این معیارها گذشته نگر و مبتنی بر اطلاعات و ارقام حسابداری بودند و هر گونه بهبود در روشهای ارزیابی نیز بدون تغییر در نگرش مالی و تنها از طریق بهبود در معیارها حاصل می شدند (نادی قمی، ۳۴، ۱۳۸۲-۳۱).

هنگام طراحی و توسعه سیستم اندازه گیری عملکرد باید توجه داشت یکی از انواع سه گانه سنجه های^۱ لازم، سنجه های عارضه یاب^۲ هستند. این دسته از سنجه ها عوامل بحرانی موفقیت هستند که ارتباط مستقیم با دستاوردهای مالی ندارند (Rolstadsa, 1995, 178-179).

سال ها قبل ژاپنی ها به عنوان تولید کننده کالاهای نامرغوب مشهور بودند، ولی در ادامه کارهای دمینگ، آنها به کیفیت اهمیت زیادی دادند و تأکید زیادی بر Shindan یا عارضه یابی کنترل کیفیت^۳ داشتند (Porter, 1998, 30).

عارضه یابی کنترل کیفیت براساس نظریه ژوران^۴ در سال ۱۹۵۴ مطرح شد. عارضه یابی کیفیت از این نظریه ممیزی^۵ متفاوت است که بر عدم انطباق تأکید نمی کند بلکه کانون آن مشکلات و این که چه کاری برای حل این مشکلات باید انجام داد، می باشد. فرآیند عارضه یابی بر یادگیری شرکت از عملکرد گذشته و فعلی و اجرای برنامه های بهبود تأکید دارد (Porter, 45, 1998).

شکل دیگر عارضه یابی که بعد از تعیین جایزه دمینگ مطرح شد، عارضه یابی داخلی «رئیس شرکت^۶» می باشد. مثلاً برندگان قبلی جایزه دمینگ، عارضه یابی «رئیس شرکت» را گاهی تا چهار بار در سال اجراء می کردند تا وضعیت پیشرفت شرکت خود را به سمت کنترل کیفیت جامع بررسی کنند.

این نوع عارضه یابی بر مدیریت ارشد، سیاست ها و خط مشی ها تأکید دارد. در وهله دوم این نوع عارضه یابی بر فرآیندها، تجزیه و تحلیل و چرخه PDCA^۷ تأکید دارد (Porter, 1998, 46).

مطالعات عارضه یابی از وقتی رواج گرفت که شرکت های ژاپنی به سرعت رشد کردند و شرکت های اروپایی و آمریکایی را به گونه ای کاملاً شوک برانگیز نقش بر زمین کردند. از آن به بعد بود که در اروپا و آمریکا این نوع مطالعات طراحی و ابداع شد که هر کدام دارای کاربرد خاص خود هستند.

---

1. Metrics

2. Diagnostic

3. QC - Diagnosis

4. Jur an

5. Audit

6. Presidents diagnosis.

7. Plan-Do-Check-Act

پورتر در سال ۱۹۸۵ با کتابی تحت عنوان «ایجاد و تثبیت عملکرد متعالی» زنجیره ارزش^۱ را به عنوان ابزاری برای عرضه یابی رقابت پذیری شرکت ها معرفی کرد (Rolstadas, 1995, 17)

در سال ۱۹۸۶ کمیسیون بهره وری صنعتی آمریکا به منظور بررسی عملکرد صنایع آمریکا تشکیل شد. علت تأسیس این کمیسیون کاهش سهم بازار شرکت های آمریکایی در داخل و خارج آمریکا، کاهش بهره وری صنایع، مطالعه و بررسی ضعف های صنایع و شناسایی علت های آنها بود. تیم های مختلفی تشکیل و مأمور ارزیابی کارایی، کیفیت محصولات، نوآوری، قابلیت سازگاری (انعطاف) و دیگر ابعاد عملکرد صنایع شدند. آنها برای این کار ۲۰۰ شرکت آمریکایی، اروپایی و ژاپنی را مورد مطالعه و بررسی قرار دادند (Rolstadas, 1995, 26-27).

روش ها، تکنیک ها، قواعد و روش های^۲ ابتکاری همراه با تئوری ها و مفاهیم نظری زیادی برای عرضه یابی وجود دارد. در حال حاضر رویه های عرضه یابی جامع بسیار کمی وجود دارد که در سطوح گسترده ای مورد پذیرش می باشند. ولی فرآیندهای عرضه یابی بسیار زیادی برای عرضه یابی بخشی وجود دارد (Rostma, 1998, 2). تحلیل گران مالی وضعیت سلامتی مالی شرکت را مورد بررسی قرار می دهند. مشاوران بازاریابی استراتژی های بازاریابی شرکت را مورد تجزیه و تحلیل قرار می دهند و دیگر متخصصان در زمینه های تخصصی خودشان. هر کدام از متخصصانی که یک قسمت از کارکرد سازمان را مورد تجزیه و تحلیل قرار می دهند راه کارهای خاص خود را ارائه می دهند. این راه کارها اغلب باعث ایجاد یک مشکل جدید برای سازمان به عنوان یک کل (مجموعه) و یا برای یک حوزه سازمانی دیگر می شوند. آنچه می تواند جلوی این اشتباه را بگیرد جامع نگری و دیدن سازمان به عنوان یک کل است (Harrison, 1990, 3)

نتیجه عرضه یابی ارائه راه کارهایی خواهد بود که منجر به تغییر در یکی از ویژگی های سازمان خواهد شد. مثل اهداف و استراتژی ها (ارائه محصول جدید)، مهارت نیروی انسانی، دانش و نگرش های آنها، مهارت های ارتباطی ساختار سازمانی و فناوری های مورد استفاده (Harrison, 1990, 3)

۶-۲-۲ عرضه یابی و آسیب شناسی^۳

بیش تر تحقیقاتی که در زمینه شناسایی علل و مشکلات سازمان ها و صنایع انجام شده اند، آسیب شناسی نام گرفته اند. گر چه آسیب شناسی و عرضه یابی هر دو دنبال یک هدف هستند اما به عینه یکی نیستند.

دامنه این نوع تحقیقات بستگی به سازمان مورد نظر و یا حوزه مورد بررسی دارد؛ مثلاً «یکی از تحقیقاتی که به نوعی عرضه یابی است رساله دکتری میاننداری با راهنمایی دکتر سید حسین ابطحی می باشد که در بهار سال ۸۲ در دانشگاه علامه انجام شده است. این تحقیق نظام ارزشیابی عملکرد را در سازمان های اداری استان زنجان از دیدگاه مدیران ارزیابی کرده است و از دیدگاه آنها عرضه ها و موانعی را که ممکن است در ارزیابی عملکرد اختلال ایجاد کنند و یا به نوعی انحراف ایجاد کنند، شناسایی کرده است و سپس در این مورد رهنمودهایی ارائه کرده است.

¹. Value chain

³. Pathology

یکی دیگر از این پژوهش‌ها «آسیب شناسی اداری نظام بانکی کشور، مشکلات و راه کارها» می باشد که توسط علیرضا شیرانی در دانشگاه علامه طباطبایی انجام گردیده، این تحقیق در دو بخش انجام شده است و در بخش اول به بهره گیری از نظر سنجی مشتریان به توصیف انتظارات و میزان رضایت آنها از نظام بانکی مبادرت کرده و با توجه به پاسخ های داده شده و به هر یک از سئوال های پرسش نامه به تحلیل اطلاعات حاصله می پردازد. در بخش دوم نیز با تنظیم و ارائه پرسش نامه ای به جامعه آماری مدیران ارشد نظام بانکی نظرات آن ها را در مورد موانع و مشکلات فرارویشان برای اعمال مدیریت صحیح با توجه به درجه اهمیت هر یک از این عوامل جویا شده و به توصیف عینی نظرات آنها در مورد موانع و مشکلات مذکور می پردازد. در واقع در بخش دوم به بررسی و شناسایی مشکلات فراروی مدیران ارشد پرداخته می شود. در این تحقیق نارسائی ها و مشکلات شناسائی شده و براساس نوع آن ها دسته بندی شده اند و بر اساس این دسته بندی راه کار ارائه شده است.

۲-۲-۷ عارضه یابی در مقایسه با دیگر انواع تحقیقات سازمانی

از میان انواع تحقیقات سازمانی، عارضه یابی بیش ترین وجه اشتراک را با تحقیقات ارزشیابی دارد. این نوع تحقیقات علوم رفتاری به بررسی برنامه ریزی، پایش و ارزیابی هزینه ها و تأثیر (اثر بخشی) برنامه ها و طرح های اجتماعی در مواردی مانند سلامتی آموزش و رفاه می پردازد ولی عارضه یابی برداشت های مختلفی از اثربخشی دارد و فقط بر تأثیر پروژه ها و برنامه ها بر جامعه هدف نمی پردازد و به بررسی تولید و یا ارائه کالا و خدمات در مقایسه با تأثیر آنها بر مشتریان بیشتر اهمیت می دهد و عملیات، فرآیندها و ساختارهای سازمانی را در مقایسه با تأثیر آن ها بر مشتریان بیشتر اهمیت می دهد و عملیات، فرآیندها و ساختارهای سازمانی را در مقایسه با این که آیا پروژه ها و طرح ها مطابق برنامه انجام شده اند یا نه؟ مورد بررسی دقیق تر و بیش تر قرار می دهد.

یکی دیگر از انواع تحقیقات سازمانی، ارزیابی سازمانی است. در مقایسه با ارزیابی سازمانی باید گفت، عارضه یابی یکی از موارد ارزیابی سازمانی است.

تحقیقات دانشگاهی محض (علمی) یکی از انواع تحقیقات سازمانی است. در مقایسه با این نوع تحقیقات، تفاوت عمده مطالعات عارضه یابی با تحقیقات دانشگاهی محض این است که عارضه یابی علاوه بر استفاده از روش های علمی، تجارب، شهود و ذهنیات را در بررسی مسائل و مشکلات مورد توجه قرار می دهد و نمی تواند در مقابل نیازها و دل نگرانی های اعضاء سازمان بدون توجه باشد (Harrison, 1990, 10-11).

۲-۲-۸ عارضه یابی از دیدگاه توسعه سازمانی

عارضه یابی قسمتی مهم، از توسعه سازمانی است، واژه ای که شامل تحقیقات علمی و تغییر برنامه ریزی است، در عارضه یابی سعی بر این است تا به سازمان کمک شود اثربخشی خود را بهبود دهد. در توسعه سازمانی با کمک اعضاء سازمان، عارضه یابی طرح ریزی می شود. داده ها جمع آوری و تجزیه و تحلیل می شوند و براساس یافته ها بازخورد لازم به سازمان داده می شود و براساس این یافته ها و بازخورد، اقدامات اصلاحی برنامه ریزی می شوند. در توسعه سازمانی سعی بر این است تا ویژگی های سازمان مانند ارتباطات و انگیزش نیروی انسانی بهبود داده شوند.

بنابراین هدف این نوع مطالعات ساختن و ایجاد قابلیت و ظرفیت های سازمانی برای اداره مسائل، مشکلات و چالش های آتی سازمان است نه مشکلات و موانع فعلی (Harrison,1990,4-5)

عارضه یابی قسمتی از مرحله اجرای بهبود در فرآیند توسعه سازمانی است، زیرا نوعی تغییر در زندگی ثابت و یکنواخت سازمان ایجاد می کند (Harrison,1990,8)

پستما^۱ معتقد است عارضه یابی سازمانی دارای رویکرد پژوهشی است و اجرای این فرآیند را در سازمان، در دو سطح مطرح می کند: (Postma,1998,3)

الف: کل سازمان^۲

در این سطح، عملکرد کل سازمان از ابعاد مختلف مورد ارزیابی قرار می گیرد. اگر عارضه یابی در سطح سازمان اجرا شود مواردی مانند طراحی ساختار سازمانی، منابع انسانی، اهداف و سیاست ها، تکنولوژی. روابط با محیط را شامل می شود.

ب: تمرکز^۳ (بخش سازمان، گروه یا فرد)

ممکن است عارضه یابی در سطح فردی یا گروهی به کار برده شود. در این صورت عملکرد فرد یا گروه مورد ارزیابی و بررسی قرار می گیرد.

۱. در سطح فردی

در این سطح فرض می شود زمینه های گروه و سازمان بر رفتار تاثیر بسزایی دارند. اگر عارضه یابی فردی باشد شامل مواردی مانند کمیت و کیفیت تلاش افراد، میزان همکاری آن ها با دیگران، میزان غیبت و تاخیر آن ها و میزان تعهد آن ها به شغل مربوطه می شود.

۲. در سطح گروهی

اگر عارضه یابی گروهی باشد نتایج عملکرد گروه مورد ارزیابی و بررسی قرار می گیرد. برای ارزیابی و بررسی عملکرد گروه در قالب نتایج، به ای نیازمندیم که کالاها و خدمات تولید شده و ارائه شده توسط گروه را تعریف کنیم. آن چه بررسی می شود شامل مواردی مانند ترکیب، ساختار، تکنولوژی مورد استفاده گروه، رفتارها، فرآیندها و فرهنگ گروهی می باشد.

اگر گروه یک گروه مدیریتی باشد نتایج شامل مواردی از قبیل می باشد: راه کارهای ارائه شده برای حل مشکلات، (مثل چگونه سهم بازار را افزایش دهیم)، طرح ها و برنامه ها، تاکتیک ها و رویه هایی برای هماهنگی کار دیگر واحدهای سازمانی.

---

1. postama

2. Broad

3. Focused

اساسی ترین و مهم ترین نیاز برای هر عارضه یابی انتخاب مدل صحیح برای عارضه یابی است، یعنی مدل مورد استفاده متناسب با هدف مورد نظر باشد (Gregory,2002.2).

در متون مختلف، مهم ترین و متداول ترین مدل مفهومی برای عارضه یابی، مدل سه سطحی می باشد.

اساس این مدل بر مبنای مفهوم برنامه ریزی سیستم های باز^۱ ریچارد بکهارد^۲ پایه ریزی شده است. در عین حال این مدل تلاش می کند تا ضمن ارائه یک سیستمی (دارای: ورودیف پردازش، پردازش و خروجی) به گونه ای از سایر مدل های عارضه یابی نیز استفاده کند.

هم چنان که در شکل ۲-۲ مشخص است، عارضه یابی در سه سطح کلان سازمانی، سطح گروه و سطح افراد انجام می شود. پیش از آغاز فرآیند، مشاور باید با محیط کسب و کار کلان و عملیاتی سازمان آشنا باشد.

در سطح کلان سازمانی مواردی همچون سطح تکنولوژی مورد استفاده، ساختار سازمانی، استراتژی های سازمانی، منابع انسانی و عموم سیستم های اندازه گیری مورد استفاده، مطالعه می شوند. این مطالعات منجر به شناخت فرهنگ حاکم بر آن سازمان خواهد شد. این پردازش ها منجر به شناخت اثربخشی سازمان، سطح عملکرد و رضایت سهام داران خواهد شد.

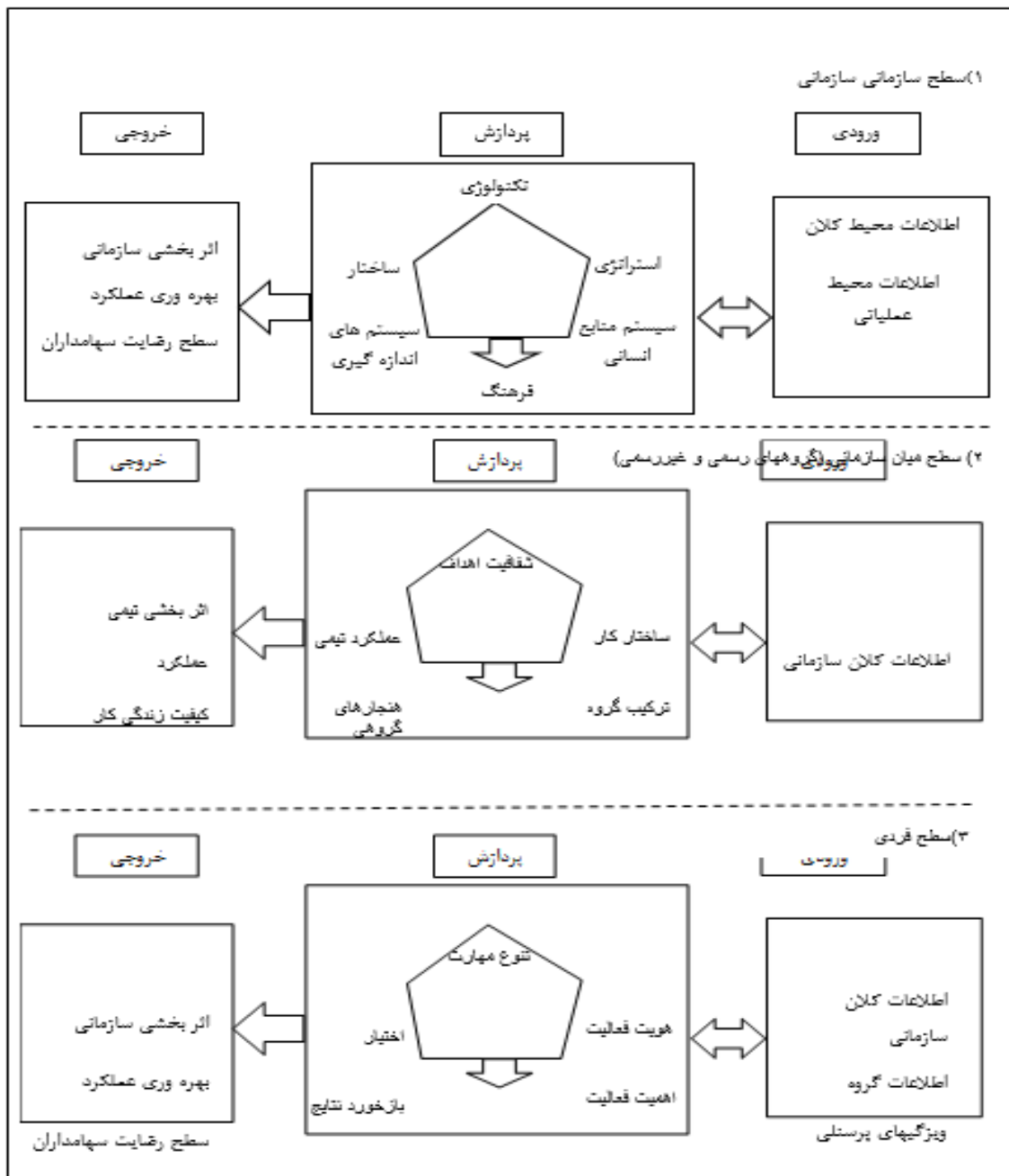
در مرحله بعد و با داشتن شناخت کلی از سازمان، به بررسی تیم ها و گروه های رسمی و غیررسمی می پردازیم. در این مرحله نیز شاخص های گروهی مورد مطالعه و تحلیل قرار می گیرند.

در مرحله سوم و با داشتن شناخت کلی از سازمان و گروه ها، می توان به بررسی ویژگی های شغلی پرداخت و به شناخت جامعی از اثربخشی عملکرد و سطح رضایت هر فرد دست یافت (Cummings & Worley,2001,56).
(65).

---

1. Open System Planing

2. R Beckhard

شکل ۲-۱: مدل مفهومی عارضه‌یابی سازمانی سه سطحی

(Cumming & Worlley;2001)

۲-۲-۹ تشخیص مسائل سازمانی با رویکرد مدل های تعالی کسب و کار

تلاش سازمان ها برای دست یابی به الگوی جامع ارزیابی و رفع ماعیب شیوه های ارزیابی سنتی منجر به مطرح شدن مدل های تعالی سازمانی گردید. مدل دمینگ، مدل بالدريج و مدل اروپایی کیفیت از مهم ترین این مدل ها هستند. این مدل ها با تعیین حوزه های مورد ارزیابی و با اختصاص وزن های مشخص و از قبل تعیین شده به هر حوزه، از طریق ممیزی به ارزیابی عملکرد سازمان می پردازند (صفری و آذر، ۱۳۸۲).

به دلیل تشابه رویکرد حاکم بر این مدل ها و از آن جا که مدل بنیاد اروپایی مدیریت کیفیت^۱ جدیدترین آن ها می باشد، در ادامه با مدل آشنا می شویم.

مدل برتری بنیاد اروپایی مدیریت کیفیت، ابزاری اجرایی برای کمک به سازمان ها برای اطمینان از تحقق استقرار سیستم مدیریتی مناسب به وسیله سنجش میزان قرار گرفتن در مسیر برتری پایدار است و به آن ها کمک می کند تا فاصله ها را شناسایی و سپس راه حل ها را با انگیزه بیش تر تعیین کنند.

۲-۲-۹-۱ مفاهیم اساسی برتری

مدل EFQM بر تعدادی مفاهیم اساسی مبتنی است که در جدول ۲-۱ به این مفاهیم اشاره شده است.

شایان ذکر است فهرست این اصول به معنای فراگیر بودن آن ها نبوده و همراه با توسعه و بهبود یک سازمان و افزایش برتری آن، این اصول نیز قابل تغییر هستند.

European Foundation for Quality Management (EFQM)

جدول ۲-۱: مفاهیم اساسی برتری در مدل تعالی سازمانی

ردیف	مفاهیم اساسی برتری	توضیحات
۱	نتیجه گرایی	برتری بستگی به ایجاد توازن و ارضای نیازهای تمامی ذینفعان مرتبط با سازمان دارد. کارکنان استخدام شده، مشتریان، تامین کنندگان و جامعه در حالت کلی و همچنین کسانی که منابع مالی در سازمان دارند جزء ذینفعان می باشند.
۲	تمرکز بر مشتری	مشتری قضاوت زکننده نهایی کیفیت محصول و خدمات است. لذا وفاداری مشتری، دسترسی به سهم بازار و حفظ آن به بهترین شکل ممکن، از طریق تمرکز دقیق بر روی نیازهای بالفعل و بالقوه مشتریان امکان پذیر است.
۳	رهبری و اتفاق نظر	رفتار رهبران یک سازمان ایجاد کننده شفافیت و اتفاق نظر در سازمان است و شرایط محیطی ویژه ای را ایجاد می کند که در آن سازمان و کارکنان می توانند به برتری دست یابند.

¹European Foundation for Quality Management (EFQM)

۴	مدیریت بر اساس فرآیندها و واقعیت ها	عملکرد سازمان مواقعی از کارایی بالاتری برخوردار خواهد شد که تمامی فعالیت های مرتبط داخلی آن شناخته شده و به طور سیستماتیک اداره شوند و تصمیمات در رابطه با فعالیت های جاری و بهبودهای برنامه ریزی شده براساس اطلاعات قابل اعتمادی اتخاذ شوند که در برگیرنده پنداشت های همه ذینفعان سازمان باشد
۵	مشارکت و توسعه کارکنان	تمامی ظرفیت های کارکنان یک سازمان تنها از طریق ارزش های مشترک، فرهنگ اعتماد و اختیار که مشوق مشارکت همگانی است، به بهترین نحو شکوفا و عرضه خواهد شد.
۶	بهبود، نوآوری و یادگیری مستمر	عملکرد سازمان زمانی به حداکثر خواهد رسید که بر پایه مدیریت و استفاده مشترک از دانش همراه با فرهنگ بهبود، نوآوری و یادگیری باشد.
۷	توسعه شراکت ها	زمانی فعالیت های یک سازمان از کارایی بیش تر برخوردار می شوند که ارتباطات سودمند دو طرفه براساس استفاده مشترک از دانش و یکپارچگی با شرکا مبنای عمل قرار گیرد
۸	مسئولیت های عمومی	منابع دراز مدت سازمان و کارکنان آن تنها در صورتی به خوبی تامین خواهد شد که سازمان به مسئولیت های عمومی خود در برابر جامعه واقف و متعهد بوده، فعالیت های خود را با رویکردهای اخلاقی و توقعات و مقررات جامعه سازگار کند.

۲-۲-۹-۲ کلیات مدل

چارچوب مدل برتری EFQM بر پایه نه حوزه ایجاد شده است. پنج حوزه از آن ها گروه توانمندسازها^۱ را تشکیل می دهند و بیان کننده نوع فعالیت های سازمان و چگونگی انجام آن ها هستند و چهار حوزه باقی مانده گروه نتایج^۲ را تشکیل می دهند و خواسته هایی را مشخص می کنند که سازمان باید با اجرای توانمند سازها به آن ها دست یابد. این مدل که مشخص می کند رویکردهای زیادی باری دست یابی به برتری پایدار در تمامی جنبه های عملکرد وجود دارد بر پایه این فرضیه استوار شده که نتایج برتری در رابطه با عملکرد، مشتری، کارکنان و جامعه، از طریق تحقق رهبری، خط مشی و راهبرد، کارکنانف شراکت ها و منابع و فرآیندها قابل دست یابی است.

۲-۲-۹-۳ ساختار مدل

۹ ناحه مشخص شده در مدل نشان دهنده حوزه هایی هستند که از آن ها برای ارزیابی پیشرفت سازمان برای دست یابی به برتری استفاده می شود

¹ Enablers

² Results

هرکدام از این ۹ حوزه دارای تعریفی هستند که مفهوم اساسی از آن حوزه را مشخص می کند. ضمن آن که برای بسط این مفاهیم اساسی، هر حوزه به تعدادی معیار پشتیبانی می شود و در هر یک از این معیارها نیز تعدادی سوال مطرح می شود که در ضمن ارزیابی باید به آن ها توجه کرد و نهایتاً در زیر هر معیار فهرستی از نکات راهنما وجود دارد که استفاده از آن ها نه اجباری است و نه فراگیر ولی معنی روشن تری از معیارها را ارائه می دهند.

۴-۹-۲-۲ منطق رادار^۱

در قلب مدل، منطقی وجود دارد به نام رادار که از چهار عنصر زیر و با استفاده از حروف اول نام هر

یک تشکیل شده است:

۱. نتایج Results

۲. رویکرد Approach

۳. استقرار Deployment

۴. ارزیابی و بازنگری Assessment and Review

این منطق بیان کننده آن است که یک سازمان باید:

۱. «نتایج» را که به عنوان بخشی از فرآیند ایجاد خط مشی و راهبرد در نظر گرفته شده است را تعیین کند.

۲. این نتایج دربرگیرنده عملکرد سازمان، هم از جنبه مالی و هم از جنبه عملکردی و همچنین

برداشت های ذینفعان سازمان است.

۳. مجموعه ای از «رویکردها» را برای تحقق نتایج مورد نظر خود در حال و آینده برنامه ریزی و

ایجاد کند.

۴. رویکردها را به صورتی سیستماتیک و به منظور اطمینان از به کارگیری کامل آنها

گسترش داده، «مستقر» کند.

۵. رویکردهای ایجاد شده را بر اساس نتایج بدست آمده و فعالیت های یادگیری، «ارزیابی و بازنگری

» کرده و بهبودها را هر کجا که نیاز باشد تعریف، اولویت بندی، برنامه ریزی و اجرا کند.

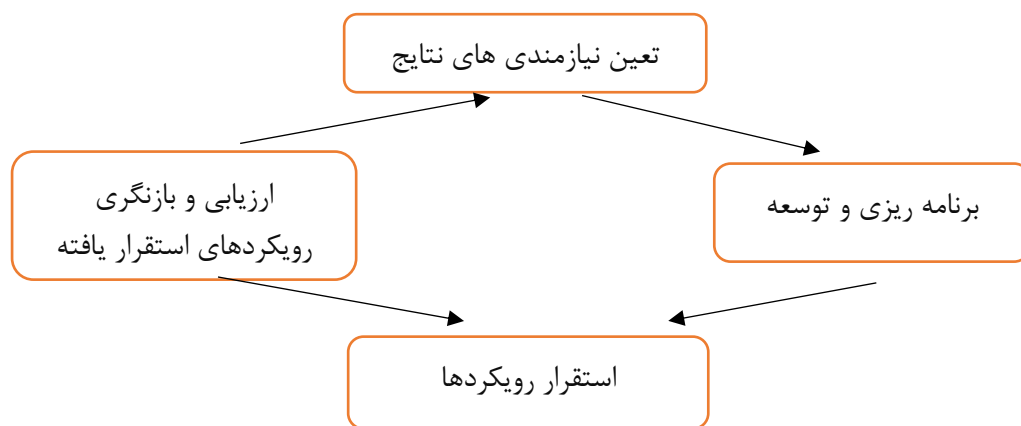
زمانی که این مدل در یک سازمان برای هدفی خاص، مثلاً خودارزیابی استفاده می شود، عناصر

رویکرد، استقرار، ارزیابی و بازنگری در منطق رادار باید برای بررسی معیارهای توانمندیها استفاده شوند

و عناصر نتایج برای معیارهای نتایج به کار گرفته شوند.

---

¹.RADAR

شکل ۲-۲: منطق رادار

۵-۹-۲-۲ ابزارهای ارزیابی

مدل برتری EFQM برای فعالیت های مختلفی می تواند مورد استفاده قرار گیرد. برای مثال خود ارزیابی، ارزیابی شخص ثالث و یادگیری از بهترین ها با استفاده به عنوان پایه ای برای دریافت جایزه کیفیت اروپا از نمونه های آن به شمار می روند.

در راستای تحقق این اهداف EFQM دو ابزار به نام های کارت مسیریاب و ماتریس نمره دهی رادار را ارائه نموده که در ادامه توضیح داده می شود.

الف. کارت مسیریاب: این کارت، ابزاری است که در خود ارزیابی برای تعیین فرصت های بهبود

به کار برده می شود. مسیریابی یعنی شناسایی فرصت های موجود برای ایجاد برنامه های بهبود از طریق خود ارزیابی. در ضمن باید توجه داشت که کارت مسیریاب یک ابزار نمره دهی نیست بلکه مجموعه ای از سئوالات است که باید در هنگام خودارزیابی برای آنها پاسخ صحیح پیدا شود.

از این ابزار در سطح حوزه و معیارهای مرتبط با آن استفاده می شود. دوباره تاکید می گردد که گرچه کارت مسیریاب عمدتاً منعکس کننده منطق رادار می باشد، ولی نمی توان از آن به عنوان یک نسخه قطعی استفاده نمود و تنها می توان به عنوان پیشنهادی که نشان دهنده مراحل دست یابی به برتری سازمانی است، آن را مورد استفاده قرار داد. برای استفاده از این ابزار باید پس از انتخاب حوزه یا معیار، سئوالات مرتبط با بخش نتایج یا توانمندسازها را که در ادامه آورده شده به کار گرفت.

فعالیت های بهبود نیز در ناحیه ای که شکافی شناسایی می شود متمرکز می گردند. برای مثال یک سازمان ممکن است از طریق ارزیابی نتایج متوجه عدم وجود اهداف برای گروه خاصی از ذینفعان شود. در ادامه فهرست بعضی از سئوالات مهم مرتبط با حوزه های نتایج و توانمندسازها ارائه شده است.

سوالات مرتبط با حوزه نتایج

آیا نتایج

1. همه ذینفعان مرتبط را پوشش می دهد؟
2. نشان دهنده تمامی رویکردهای مرتبط و استقرار آنها با استفاده از شاخص های استنباطی و عملکردی اندازه گیری می باشد؟
3. دارای روند مثبت و عملکرد مثبت پایدار می باشد؟ اگر بله برای چه مدت؟
4. هدف دارند؟ اگر بله آیا به آنها دست یافته اند؟
5. حاوی مقایسه با دیگران هستند؟ برای مثال رقبا متوسط صنعت با بهترین ها.
6. به خوبی با دیگران رقابت می کنند؟
7. نشان دهنده علت و معلول در ارتباط با رویکردها هستند؟
8. مجموعه ای از عوامل متوازن حال و آینده را اندازه گیری می کند؟ 9. آیا تصویری کل نگر را نشان می دهد؟

سوالات مرتبط با حوزه توانمندسازها

آیا رویکردها

1. پایه منطقی دارد؟
2. بر نیاز ذینفعان تمرکز دارد؟
3. از خط مشی و راهبرد پشتیبانی می کند؟
4. با سایر رویکردهای مرتبط سازگاری دارد؟
5. پایدار است؟ و خلاقانه است؟
7. قابل انعطاف است؟
8. قابل اندازه گیری است؟

آیا استقرار رویکرد

۱. در تمامی گستره مستعد سازمان به کار گرفته شده است؟
۲. با تمامی توان / قابلیت آن به کار گرفته شده است؟
۳. به تمامی منافع برنامه ریزی شده دست یافته است؟
۴. نظام یافته (سیستماتیک) است؟
۵. درک و مورد پذیرش تمامی ذینفعان قرار گرفته است؟
۶. قابل اندازه گیری است؟

رویکرد و چگونگی استقرار آن:

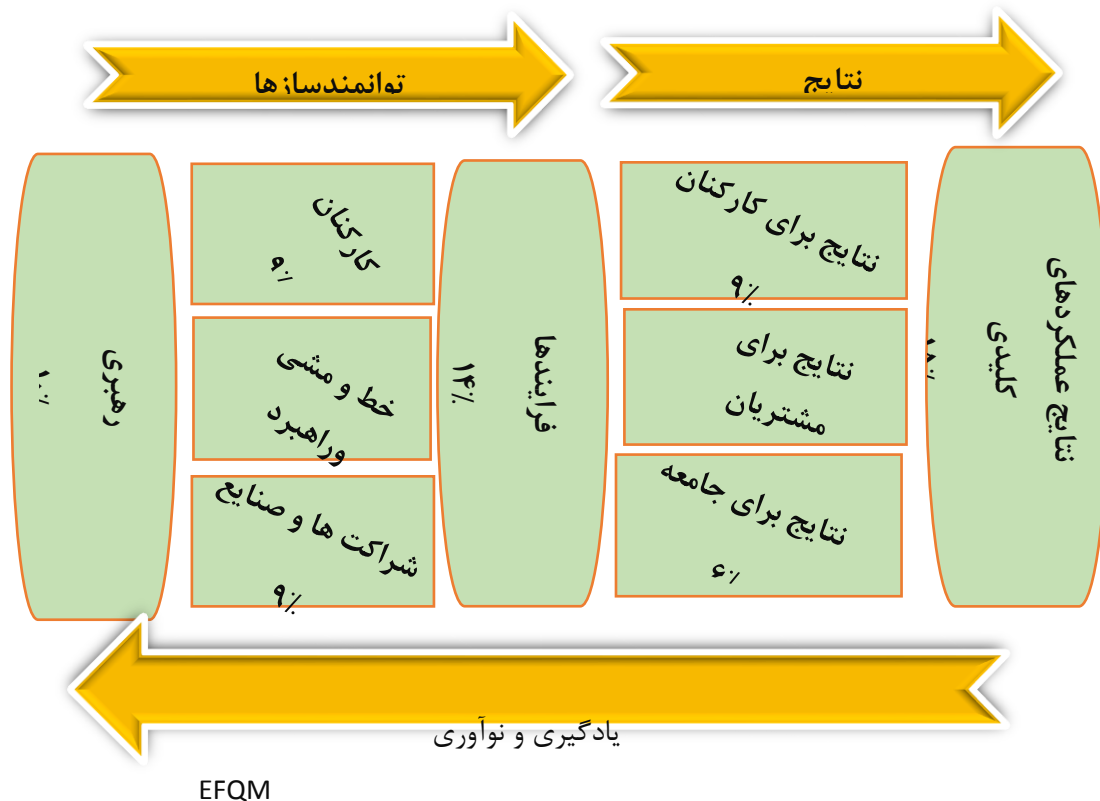
۱. برای اثربخشی به طور منظم اندازه گیری می شود؟
۲. ایجاد کننده فرصت های یادگیری می باشد؟
۳. با دیگران الگوبرداری مقایسه ای^۱ می شود، برای مثال، رقبا متوسط صنعت و بهترین ها.
۴. بر اساس خروجی های یادگیری و اندازه گیری عملکرد، بهبود می یابد؟

ب- ماتریس نمره دهی رادار:

ماتریس نمره دهی رادار، روشی است که برای نمره دهی در جایزه کیفیت اروپا مورد استفاده قرار می گیرد، ضمن این که می تواند برای سازمان هایی که می خواهند از روش نمره دهی برای بهینه کاوی و سایر مقاصد استفاده کنند نیز مورد کاربرد قرار گیرد. برای تعیین نمره یک سازمان با استفاده از ماتریس نمره دهی رادار از وزن حوزه های ۹ گانه که در ادامه ارائه شده برای محاسبه نمره سازمان استفاده می شود.

---

¹.Benchmarking

شکل ۳-۲: وزن‌های حوزه‌های ۹ گانه مدل

با توجه به مطالبی که گفته شد می‌توان چنین جمع‌بندی نمود که اولین قدم برای تعیین نمره شرکت استفاده از ماتریس نمره دهی رادار برای تخصیص درصد نمره اختصاصی به هر معیار است. این نمره دهی با در نظر گرفتن عناصر اصلی رادار به دست می‌آید. کارنامه نمرات نیز برای جمع‌بندی درصد نمرات داده شده به هر معیار برای دستیابی به نمره کل از ۱۰۰۰ مورد استفاده قرار می‌گیرد (نجمی و حسینی، ۱۶، ۱۲-۱۳۸۲).

۱۰-۲-۲ انواع عارضه یابی

۱-۱۰-۲-۲ خود عارضه یابی^۱

وقتی اعضای یک سازمان بدون کمک فرد بیرونی قادر باشند مطالعات عارضه یابی را انجام دهند، خود آن‌ها مطالعات را طرح ریزی کنند، داده‌ها را جمع‌آوری کنند، تجزیه و تحلیل و تعبیر و تفسیر کنند، به این نوع عارضه یابی خود عارضه یابی می‌گویند.

¹ Self - diagnosis

۲-۲-۱۰-۲ عارضه یابی مشاور محور^۱

به نوعی از عارضه یابی گفته می شود که بیش تر مسئولیت های طرح ریزی و اجرای مطالعه عارضه یابی بر عهده مشاور است و کارکنان و کارمندان مشارکت و یا نظارت بسیار محدودی دارند.

۲-۲-۱۰-۳ عارضه یابی شرکت محور^۲

نوعی از مطالعات عارضه یابی است که کارکنان و اعضاء سازمان مشارکت بسیار زیادی در مراحل مختلف تحقیق دارند و در واقع اکثر مسئولیت ها به آنها سپرده می شود.

۲-۲-۱۰-۴ عارضه یابی QC^۳

در واقع هدف این نوع عارضه یابی تسریع در پیش برد کنترل کیفیت / مدیریت کیفیت اثر بخش است. عارضه یابی QC و راه کارهای حاصل، هر دو با رویکرد واقع گرایانه تهیه می شوند. یکی دیگر از مزایای این نوع عارضه یابی این است که در هر زمان می توان آن را اجرا کرد. بعضی ویژگی های عارضه یابی QC عبارتند از:

۱. مشارکت مدیریت ارشد
۲. ارتباط با خط مشی ها و سیاست های سازمان
۳. تأکید بر فرآیندها.
۴. تجزیه و تحلیل
۵. استفاده از چرخه PDCA
۶. چاره جویی ها و پیشگیری ها
۶. چاره جویی ها و پیشگیری ها
۷. مستند سازی (Harrison, 1990, 9-10)

۲-۲-۱۱ انواع رویکردهای عارضه یابی سازمانی

وقتی که یک مشاور به عنوان متخصص می خواهد با در نظر گرفتن واقعیت های موجود^۴ در سازمان مشکل یک بنگاه اقتصادی را شناسایی نموده و راهکار مناسب برای حل آن ارائه دهد می تواند با یکی از رویکردهای زیر عمل کند:

---

1. Consultant - centered

2. Client - centered

3. QC – diagnosis

4. FACTS

۱. مشاور به دلیل تخصص خاص در موضوع مشکل می خواهد با تکیه بر تمامی داشته های خود مشکل را حل کند و برای مدیر بنگاه نسخه بنویسد. در این صورت کانون توجه مشاور «مشکل» مورد بررسی است و کمتر به مدیر بنگاه توجه دارد^۱

۲. مشاور به دلیل نیاز به همکاری و تخصص و اطلاعات مدیران بنگاه برای شناسایی مشکل کانون توجه خود را به مدیران بنگاه و سازمان معطوف می کند و شناسایی و حل مشکل در اثر این توجه انجام می شود.^۲

بسته به این که رویکرد غالب مشاور کدام یک از دو حالت بالا باشد، یعنی مشکل را در کانون توجه خود قرار دهد و یا کارفرما را، (در عمل مشاور ممکن است عمدتاً بر روی مشکل تمرکز کند و یا مدیران بنگاه و سازمان را در فرآیند عارضه یابی دخالت دهد) طرح عارضه یابی ممکن است به یکی از روش های زیر اجرا شود

۱. گفتاری^۳

۲. اندرزی^۴

۳. بازیچه قرار دادن^۵

۴. مشاوره^۶

---

1. Problem Oriented

2. Client Oriented

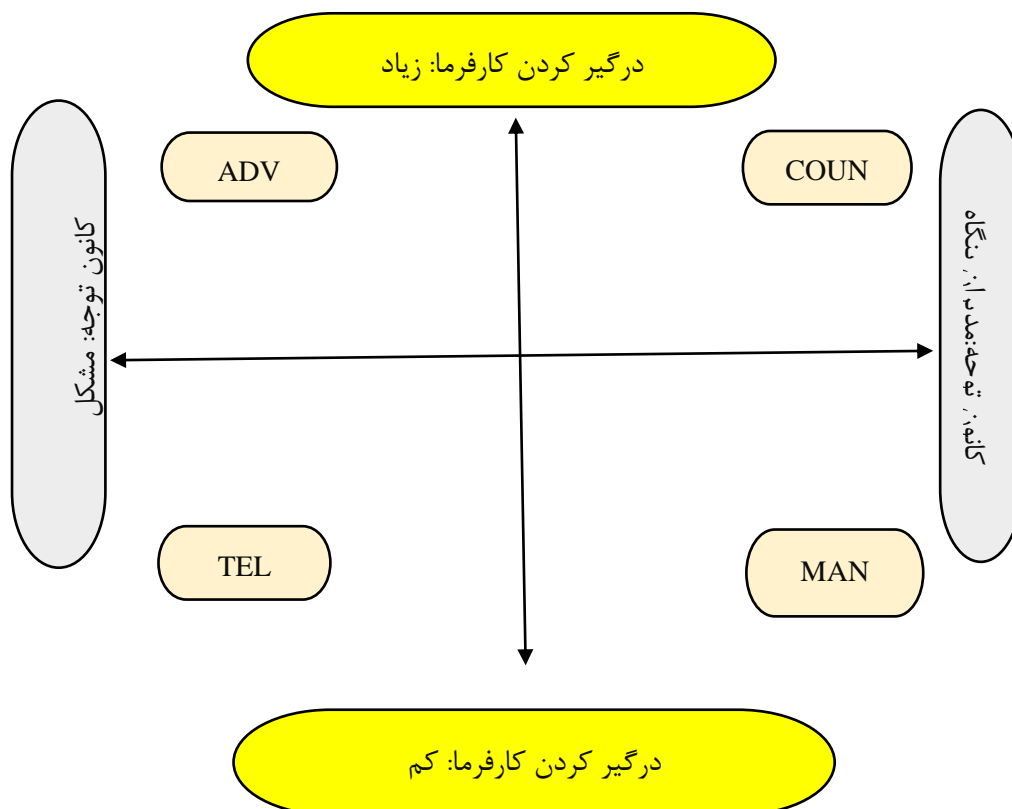
3. Telling

4. Advising

5. Manipulating

6. Counsellin

شکل ۵-۲ نشان دهنده این موضوع می باشد که رویکرد انتخابی در فرآیند مشاوره به منظور عارضه یابی، بسته به میزان درگیر کردن مدیران بنگاه توسط مشاور در این فرآیند و دیدگاه مشاور، در چهار حوزه قابل تغییر می باشد. (نصیری، ۱۳۸۴)

شکل ۲-۴: انواع رویکردهای مشاوره در عارضه یابی

۲-۲-۱۱-۱ ویژگی مدل ها و تئوری های مورد استفاده در عارضه یابی سازمانی

همان طور که ذکر گردید فرآیند عارضه یابی سازمانی، شامل شناسایی مدلی برای درک سازمان می باشد. این مدل باید دارای ویژگی ها و خصوصیتی باشد که در زیر به تعدادی از این ویژگی ها اشاره شده است: (قاسم زاده، ۱۳، ۱۳۸۶)

۱. به دلیل این که عارضه یابی موفق نیازمند درک معماری سازمان، طرح سازمان (رسمی و غیررسمی، بوروکراتیک در مقابل ارگانیک، محیط ثابت یا متغیر، ...) می باشد؛ بنابراین مدل باید بتواند چنین خواسته ای را برآورده کند.
۲. به دلیل این که مدل ها به منظور مطالعه معماری و ارزیابی تناسب یک سازمان مورد ارزیابی قرار می گیرند، شناسایی مدلی که با تصویر اعضاء، از سازمان ایده آل خود، تناسب داشته باشد دارای اهمیت می باشد.
۳. مدل ها باید دارای چشم انداز روشنی از سازمان ها و چگونگی تغییر آنها داشته باشند.

۴. مدل‌ها باید چارچوبی برای برنامه‌ریزی و اجرای تغییرات سازمانی را فراهم کنند.

۵. با در نظر گرفتن مفهوم طرح، محیط ثابت یا متغیر، ... باید تصویر روشنی از سازمان‌ها و چگونگی تغییرات آنها ایجاد کنند.

فرآیند عارضه‌یابی سازمانی شامل یافتن مدل مناسبی می‌باشد که ارتباطات بین ویژگی‌های مختلف

سازمان را توصیف کند. مدل‌ها به عاملین عارضه‌یابی سازمانی می‌گویند که در عارضه‌یابی بخش‌های سازمان، گروه‌ها و مشاغل به دنبال چه چیزی بگردند؛ به عبارت دیگر مدل‌ها، نقشه‌ای برای کشف عملکرد متداول ارائه می‌کنند.

۲-۲-۱۱-۲ مشارکت اعضاء سازمان در عارضه‌یابی

در نحوه‌ی اجرای مطالعات، عارضه‌یابی غالباً سازمان، محور است. در این حالت نقش اصلی بر عهده سازمانی است که می‌خواهد عارضه‌یابی را اجرا کند و تا جایی که ممکن است از مشارکت افراد استفاده می‌شود. حسن این روش این است که اعضاء در همان حال که در جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌های عارضه‌یابی مشارکت می‌کنند خیلی بهتر و راحت‌تر می‌توانند تجربیات و شهود درونی خود نسبت به زندگی سازمانی را بیان کنند.

۲-۲-۱۲-۲ مراحل عارضه‌یابی

برای کاربردی‌تر شدن این مقاله قصد داریم تا مراحل عارضه‌یابی را به صورت کلی با هم مرور کنیم. البته این مراحل برای هر سازمانی بسته به نوع کارکرد آن می‌تواند تفاوت‌هایی نیز داشته باشد. با این حال به صورت کلی برای یک عارضه‌یابی اصولی باید از طریق زیر عمل نمود:

۲-۲-۱۲-۱ تشریح مسئله عارضه‌یابی

در قدم اول کاربر باید دلایل استفاده از این تکنیک را برای سازمان خود تشریح نماید. آیا برای پیشگیری از آسیب‌های احتمالی از این تکنیک استفاده می‌کنید؟ هدف شما از اجرای عارضه‌یابی در سازمانتان چیست؟ این‌ها و موارد بسیار زیاد دیگری می‌توانند از دلایل اقدام به عارضه‌یابی باشند.

۲-۲-۱۲-۲ انتخاب مدل عارضه‌یابی

مدل‌های بسیار زیادی برای عارضه‌یابی سازمان‌ها تعریف شده است که استفاده از هر کدام از آنها بسته به شرایط موجود سازمان خواهد داشت. دمینگ، EFQM، BSC، MBNQA، INQA و ویس‌بورد و تکنیکی موسوم به نوسازی که مدل بهینه مالکوم بالدريج می‌باشد از جمله مهم‌ترین تکنیک‌های اجرای عارضه‌یابی هستند که می‌توانید از آنها استفاده نمایید و با توجه به شرح مساله نظر یک مشاور خبره می‌توانید مدل مناسبی جهت عارضه‌یابی انتخاب کنید.

۲-۲-۳ شناخت دلایل ایجاد عارضه

در قدم دوم یک سازمان باید، دلایل بروز چنین آسیبی هایی را در وجود خود بررسی نماید. این قدم بسیار مهم بوده و شخص حتماً باید در تعیین این دلایل تجربه و تخصص کافی را داشته باشند.

۲-۲-۴ تجزیه و تحلیل راه کارهای حل مسئله

در قدم سوم نوبت به بررسی روش های موجود برای حل عارضه می رسد. مسلماً هر نقطه ضعفی برای برطرف شدن راهکارهای مختلفی دارا می باشد. مسئولین هر سازمان بایستی عواقب و نتایج حاصل از همه این راه کارها را تجزیه و تحلیل نموده و بررسی کنند تا بهترین روش انتخاب گردد.

۲-۲-۵ اقدام

در نهایت پس از آخرین مرحله عارضه یابی باید تغییرات حاصل اندازه گیری شده و اثر بخش بودن عارضه یابی بررسی شده تا در صورت لزوم اصلاحیاتی برای آن در نظر گرفته شود. جدی گرفتن این مراحل و تلاش برای از بین بردن عارضه مهم ترین اصلی است که هر سازمان و یا شرکتی باید از آن پیروی نمایند.

۲-۳ بخش سوم: موقعیت جغرافیایی اردبیل

استان اردبیل با وسعتی معادل ۱۷۹۵۱.۴ کیلومترمربع به لحاظ وسعت حدود ۱/۰۹ درصد مساحت کل کشور را به خود اختصاص داده است. این استان به مرکزیت شهر اردبیل ۹ شهرستان، ۱۹ شهر، ۲۱ بخش، ۶۳ دهستان و ۲۲۱۸ آبادی دارد. استان اردبیل در شمال غربی ایران بین مختصات جغرافیایی ۳۷.۴۵ تا ۳۹.۴۲ عرض شمالی و ۴۸.۵۵ تا ۴۷.۳ طول شرقی از نصف النهار گرینویچ قرار گرفته است.

✓ آب و هوای اردبیل

استان اردبیل به عنوان یکی از مناطق سردسیر ایران معمولاً در ۵ و یا حتی شده است ۸ ماه سال بسیار سرد است. بارندگی در این استان نیز در تمام فصول وجود دارد اما، شدت این بارش ها در فصل بهار و پاییز بیشتر است. بیشتر

زمین های این استان بین ۲ هزار تا ۳ هزار متر از سطح دریا ارتفاع دارند. آثار فرعی آتشفشان سبلان به صورت چشمه های معدنی آب گرم سرعین و سردابه ظاهر شده است.

این استان دارای زمستان های بسیار سرد و تابستان هایی با درجه ی دمای معتدل است. متوسط درجه ی حرارت در این استان در حدود ۷ درجه ی سانتی گراد است. وجود کوهستان های سبلان، تالش و بزغوش، تأثیر بخارهای دریای خزر و بادهای سرد شمالی و وجود جنگل های شمال و شرق آن در میزان بارندگی و نوسان دمای شهرستان اردبیل بسیار مؤثر است.

تعداد روزهای یخبندان سالانه در نواحی مرکزی و جنوبی استان بیشتر از مناطق شمالی است و در نقاط مرتفع و برف گیر استان، تعداد روزهای یخبندان به حدود ۶ تا ۸ ماه در سال هم می رسد. متوسط مجموع بارندگی سالانه ۹۰۳۳۳ میلی متر است، میانگین سالانه ی دمای هوا در بین ۹۰۷ تا ۲۰۱۵ درجه سانتی گراد در نوسان است

✓ مردم اردبیل

از لحاظ سرشماری سرانه ی جمعیتی که در سال ۱۳۹۰ از این استان به عمل آمد، استان اردبیل دارای جمعیتی بالغ بر ۴۸۵۱۵۳ نفر بوده است و به همین خاطر از لحاظ تراکم جمعیت به عنوان هفدهمین شهر پر جمعیت ایران به شمار می رود. اردبیلی ها به زبان ترکی صحبت می کنند. البته در روستای خلخال مردم هنوز هم به زبان آذری که زبان اولیه ی اردبیلی ها بوده، صحبت می کنند.

به هر حال در این استان مکاتبات مردم و برنامه ی تحصیلات در مدارس به زبان فارسی انجام می شود و جوانان این استان با فارسی آشنایی کامل دارند. از لحاظ اقتصادی، آمار شاغلان در بخش های عمده ی اقتصادی استان اردبیل نشان می دهد که از کل شاغلان استان ۴۰ درصد در بخش کشاورزی، ۲۲،۸ درصد در بخش صنعت و ۳۷،۲ درصد در بخش خدمات سرگرم کار هستند.

۲-۳-۱ ظرفیت های اقتصادی اردبیل

ظرفیت های طبیعی بیلاقی های دامنه سبلان و دشت های وسیع اردبیل، مغان و مشگین شهر، این استان را در زمینه کشاورزی و دامپروری مستعد ساخته است. گندم، جو، سیب زمینی، پیاز، بذر چغندر قند، حبوبات، دانه های روغنی ذرت، انواع میوه جات مانند سیب، گلابی، آلبالو، زردآلو و هلو از محصولات کشاورزی این استان است. تولید پروتئین، پرورش ماهی، زنبورداری و تولید عسل از تولیدات دامی است که علاوه بر مصرف در داخل کشور، بخشی از آن جزو اقلام صادراتی کشور نیز محسوب می شود.

همچنین استان اردبیل دارای ۸ شهرک صنعتی، کارخانه های بزرگ نساجی، سیمان، ذوب آهن و کشت و صنعت است.

دهه هاست پویایی صنعتی اردبیل زیر سایه نگاه کلیشه ای، کم ذوقی برنامه ریزان و برخوردهای سفارشی و تبلیغی قرار گرفته است. روندی که تکانه های تغییر آن در یک سال گذشته وعده داده شده است

با وجود احصا قابلیت‌های متعدد، مظلومیت صنعتی اردبیل همواره موجب شده این استان قادر به عرض اندام در این حوزه نباشد. چه بسیار شعارهای تبلیغاتی واحدهای بزرگ صنعتی که در اردبیل بر سر زبان‌ها بوده و مدتی بعد باد وعده‌های آن فروکش کرده است.

از پتروشیمی تا ماشین‌سازی، از زباله سوز تا صنایع تبدیلی بسیاری از سرمایه‌گذاران آمده‌اند و رفته‌اند و وعده اشتغال که زخم چرکین اردبیل است را سر داده‌اند.

برخلاف رشد توسعه محور صنایع در بسیاری از استان‌ها، فقدان دلسوزی و مدیریت کلان، موجب شده بیش از هزار واحد صنعتی و ۲۱۵ واحد معدنی در اردبیل، برای حفظ بقای خود زورآزمایی کنند.

مردم اردبیل برای تبدیل شدن این خطه به استان به روایت تاریخ بیش از ۲۰ سال تلاش کردند و در نهایت در سال ۱۳۷۲ اردبیل به عنوان استان مستقلی معرفی شد. یکی از اهداف استان شدن توسعه در تمامی ابعاد از جمله صنعتی بود.

قابلیت‌های متعدد به ویژه برخورداری از معادن مواد اولیه، اراضی گسترده و اقلیم متنوع درگستره طولی آن موجب شده بود که صنعت به عنوان یکی از قابلیت‌های نهفته این استان دانسته شود.

طرح‌های صنعتی راه حل رفع خلاء توجه به آمایش

با وجود تسهیلات ارائه شده از سوی دولت برخی طرح‌های صنعتی نیز در طول دهه‌های اخیر قادر به ارتباط گیری با اقلیم و شرایط استان و بازار نبوده و از حیات بازمانده است.

۲-۳-۲ قابلیت‌های استان اردبیل برای توسعه

با توجه به رویکرد اعتدالی دولت یازدهم به نظر می‌رسد در این مقطع فرصت ارزنده‌ای برای کشور در خصوص اعمال «عدالت جغرافیایی به عنوان سازوکاری برای توسعه ملی» فراهم شده است. دولت باید توسعه ملی را هم در سطح کلان و هم در سطح جغرافیایی تعریف کند و از جمله الزامات توسعه ملی، بازنگری دولت در نقش خود است، اکنون دولت کل فرآیند توسعه را تقریباً به تنهایی به دوش کشیده در نتیجه بیش از اندازه بزرگ و فربه شده و صد البته زیر بار سنگین این مسوولیت شانه خم کرده است. یکی از اهداف مهم توسعه منطقه‌ای، تمرکززدایی یا واگذاری قدرت و اختیار برنامه‌ریزی و مدیریت از دولت مرکزی به کارگزاران و مقامات محلی است.

استان اردبیل در بخش‌های عمده اقتصادی و اجتماعی دارای استعداد و قابلیت‌های قابل توجهی است که استفاده بهینه از این پتانسیل‌ها موتور توسعه استان را روشن خواهد کرد. بسیاری از پژوهشگران بر اساس مطالعات انجام شده بر این باورند که بخش کشاورزی می‌تواند محور توسعه استان قرار گیرد. بخش کشاورزی سبب شده است تا ظرفیت‌ها و توانمندی‌های موجود به فعلیت نرسد. متأسفانه بیش از هشتاد درصد از محصولات کشاورزی استان به صورت خام صادر می‌شود و ارزش افزوده کالای صادراتی به مقصد صادرات منتقل می‌شود. به جای تمرکز اعطای تسهیلات حمایتی به بخش کشاورزی، طی سنوات گذشته بیش از ۵۰ درصد از کل منابع تسهیلاتی استان به بخش ساختمان روانه شده

است. در بخش صنعت استان اردبیل در طول برنامه اول توسعه رتبه سی ام، در برنامه دوم رتبه هفدهم، در برنامه سوم رتبه بیست و ششم و در برنامه چهارم رتبه نوزدهم بوده است. کاهش سرمایه‌گذاری صنعتی - تولیدی موجب کاهش بهره‌وری و افت تولید کاهش سرمایه‌گذاری را به دنبال داشته و این سیکل معیوب ادامه دارد. این استان فقط یک درصد از سرمایه‌گذاری کل کشور را به خود اختصاص داده است و نرخ تولید ناخالص داخلی در استان همواره از میانگین کشوری پایین‌تر بوده است. سهم صادرات حوزه صنعت هم از سال ۸۶ تاکنون از ۵۰ درصد به ۲۰ درصد کاهش یافته است. عمده‌ترین محصولات صادرات استان در بخش صنعتی محصولات پلاستیکی است که ۲۹ درصد از سهم صادرات استان را به خود اختصاص داده است و مصالح ساختمانی با کسب ۳ درصد از سهم صادرات رتبه دوم در بخش صنعتی را دارا است. به رغم پتانسیل‌های نهفته در بخش صنایع دستی مانند فرش اردبیل متأسفانه برنامه جامعی برای رشد و توسعه آن تدوین نشده است. در بخش تجارت و بازرگانی، اردبیل به‌عنوان دروازه قفقاز و از مسیرهای جاده ابریشم با صدها کیلومتر مرز مشترک و نزدیکی با چندین کشور خارجی مانند روسیه، ترکیه و بازار بکر کشورهای آسیایی میانه جایگاه واقعی خود را پیدا نکرده و توسعه بخش تجاری و بازرگانی با موقعیت ممتاز آن هیچ تناسبی ندارد.

برای توسعه متوازن استان چند نکته باید ملاحظه شود :

۱ - طراحی حرکت از وضع موجود به وضع مطلوب نیازمند پیوند نخبگان ایزاری و فکری استان و حاکمیت فکر و عقلانیت در ارکان نهاد دولت است .

۲ - پیوند برنامه توسعه ملی با برنامه توسعه منطقه‌ای نباید مغفول شود .

۳ - انگیزه و خواست توسعه به‌عنوان یک مطالبه عمومی در منطقه و سطح ملی ایجاد شود .

۴ - مطالعات منطقه‌ای و آمایش سرزمین به‌منظور توزیع عادلانه امکانات با دقت و جدیت پیگیری شود .

۵ - پیشبرد پروژه توسعه در هر استان نیازمند افرادی توسعه یافته است. افرادی که هم به لحاظ فکری و هم در عمل شخصیت توسعه یافته داشته باشند .

۶ - توسعه باید مبتنی بر اصول علمی حاکم بر آن و مبتنی بر اقتضائات بومی صورت پذیرد. توسعه فرآیندی است تدریجی که باید از بطن جامعه آغاز و در جامعه تداوم داشته باشد .

سیمای کلی استان بخش صنعت، و تجارت اردبیل

در استان اردبیل بیش از ۱۰۰۰ واحد صنعتی با سرمایه‌گذاری بالغ بر ۱۱ هزار میلیارد ریال و اشتغال‌زایی بیش از ۲۰ هزار نفر و ۱۹۴ معدن تا پایان سال ۱۳۹۳ به بهره‌برداری رسیده، همچنین بیش از ۱۰۰۰ طرح صنعتی با سرمایه‌گذاری ۱۸۰ هزار میلیارد ریال در حال اجرا می‌باشد.

استان اردبیل روند توسعه صنعتی را پس از استان شدن شروع نموده که در حال حاضر نیز با توجه به زیر ساخت های ایجاد شده، همجواری با بازار کشورهای خارجی، پتانسیل ها، مزیت ها و مشوق های موجود با شتاب زیادی در حال صنعتی شدن می باشد.

همچنین در سال ۱۳۹۳ در بخش معدن استان به میزان ۹/۶ میلیارد ریال با اشتغالزایی برای ۱۰۲ نفر سرمایه گذاری صورت گرفته که این میزان با توجه به پتانسیل های بالای استان در این حوزه می تواند خیلی بیشتر گردد.

تجارت

نگاه ویژه به حوزه تجارت به عنوان یکی از مهمترین بسترهای ایجاد ثروت و توسعه اقتصادی در کشور، اجتناب ناپذیر می باشد. به یقین این امر زمینه شکوفایی در بخش های صنعت، کشاورزی و گردشگری را نیز به همراه خواهد داشت و در نهایت افزایش درآمد سرانه کشور و رفع مشکل بیکاری و از طرف دیگر عزت و سربلندی جامعه را به ارمغان خواهد آورد توسعه صادرات از مهمترین مباحث در حوزه تجارت می باشد که محور اصلی توسعه کشور نیز متکی به رشد صادرات به ویژه افزایش صادرات تولیدی و خدمات می باشد شایان ذکر است میزان صادرات استان اردبیل در سال ۱۳۹۳ به لحاظ وزنی و ارزشی به ترتیب ۱۰۱ هزار تن و ۶۶ میلیون دلار بوده است و در مقابل میزان واردات استان در همین سال به لحاظ وزنی و ارزشی به ترتیب ۳۹ هزار تن و ۷۱ میلیون دلار بوده است.

۲-۳-۲ شرکای تجاری و اقلام مهم صادراتی و وارداتی استان

✓ **اقلام مهم صادراتی :**

مصنوعات پلاستیکی، بیسکویت و نان و شیرینی، سیب زمینی، نوشیدنی ها، روکش ملامینه جهت پرس روی MDF، مصالح ساختمانی، تایرر بادی

اقلام مهم وارداتی: کامیون های کشنده، کائوچوف، مواد اولیه برای تولید پلاستیک، ماشین آلات کارخانجات، کاغذ دکور خام

✓ **شرکای عمده صادراتی و وارداتی:**

صادراتی: آذربایجان، عراق، گرجستان، افغانستان، پاکستان، یمن، مالزی امارات، ترکمنستان و ارمنستان

وارداتی: ترکیه، آذربایجان، امارات، چین، مالزی، ارمنستان، آلمان، ایتالیا

۴-۳-۲ مزیت های سرمایه گذاری استان در حوزه صنعت

وجود مجموعه های بزرگ صنعتی و کشاورزی از قبیل کشت و صنعت های مغان و پارس در شمال استان و همچنین کارخانجات مهم صنعتی سیمان اردبیل، لاستیک و نئوپان، فرآورده های لبنی، صنایع ریخته گری، نساجی، قند، آرد سازی، ماشین سازی و... با قابلیت سرمایه گذاری بالا که میتواند در توسعه و ایجاد صنایع کوچک جنبی پایین دستی نقش مهمی ایفا میکند

-برخوردارباز تنوع محیطی و اقلیمی، بارندگی مناسب سالانه، منابع آب و خاک مناسب، اراضی جلگه ایو دشت های مرتفع

-برخورداری از نیروی انسانی جوان، فعال مستعد و خلاق در امر تولید کالا و خدمات و زمینه آموزش و توانمند سازی آن ها

-برخورداری از فرصت مناسب ترانزیتی و تجاری به لحاظ همجواری با کشور جمهوری آذربایجان در شمال و امکان تبادل انرژی برق با کشورهای منطقه

۲-۴ سوابق مربوط به طرح در داخل و خارج کشور (بیان مختصر سابقه تحقیقات انجام شده پیرامون موضوع)

- در پژوهشی که محمد باغبانی و آرش صالحی در سال (۱۳۹۸) در راستای عارضه‌یابی صنایع کوچک و متوسط با مدل ۷۵ مکنزی در صنایع شهرستان سقز انجام داده است طبق مطالعات صورت گرفته وضعیت صنایع شهرستان سقز نامطلوب ارزیابی شده است لذا در این تحقیق مهارت بیشترین میانگین رتبه بندی و ساختار کمتری رتبه بندی را به خود اختصاص داده است .
- **اسما سلطانی نژاد و همکارانش (۱۳۹۵)** در تحقیقی که درباره عارضه‌یابی عملکرد شرکت‌های قطعه ساز کوچک و متوسط انجام داده‌اند به این نتیجه رسیده‌اند که برای موفقیت آمیز بودن فرایند باید سرمایه‌گذاری در بخش تحقیق و توسعه، افزایش همکاری با سازمان‌های همتراز، مدیریت و توسعه منابع انسانی، گذراندن دوره‌های مدیریتی توسط مدیران ارشد و... مدنظر قرار بگیرد.
- **مک فیلین و همکارانش در سال (۲۰۱۳)** در تحقیقی که انجام دادن به این نتیجه رسیدن که تغییرات سازمانی معمولاً شامل فرایند پژوهشی در چند مرحله است که عارضه‌یابی یکی از مهمترین آنها است.
- **فرنچ و سسیل (۲۰۰۷)** در پژوهشی که انجام داده‌اند به این نتیجه رسیده‌اند برای اینکه شناخت نسبت به یک عارضه سازمانی جامعیت پیدا کند باید از چندین مدل عارضه‌یابی استفاده کنند.
- **هادیان و نظری (۱۳۹۸)** در پژوهشی به «شناسایی موانع جذب سرمایه‌گذاری در استان فارس» پرداختند و نتایج نشان می‌دهد «مشکل دریافت تسهیلات از بانک‌ها»، «بی ثباتی در قیمت مواد اولیه»، «عدم امنیت سرمایه‌گذاری»، «عدم ثبات نرخ ارز» و «بروکراسی و تشریفات غیر ضروری و طولانی بودن زمان اخذ مجوز و استعلام‌ها» به ترتیب از مهمترین موانع جذب سرمایه‌گذاری در استان فارس به شمار می‌رود.
- **موریسی و اومدرکردموگکول (۲۰۱۲)** داده‌های سالانه ۴۵ کشور در حال توسعه را بررسی و عوامل مؤثر در سرمایه‌گذاری را شناسایی کردند. آنها نتیجه گرفتند که سرمایه‌گذاری بیشتر در کشورهایی با شاخص‌های حاکمیت خوب است و فساد و بی‌ثباتی سیاسی مهمترین موانع سرمایه‌گذاری هستند.

- **قودچی و زورگل^۱ (۲۰۲۰)** در پژوهشی به بررسی «موانع سرمایه گذاری و طرح های برچسب گذاری برای سرمایه گذاری های با مسئولیت پذیری اجتماعی» پرداختند و نتایج حاکی از آن است که تعداد قابل توجهی از پاسخ دهندگان می توانند سرمایه گذاری را به روشی با مسئولیت پذیری اجتماعی تصور کنند ، که برای سیاستگذاران و دست اندر کارانی که قصد توسعه و توسعه پایدار را دارند امیدوار کننده باشد. با این حال ، هزینه های بالای اطلاعات یک مانع جدی برای سرمایه گذاران بالقوه آینده است و بخش قابل توجهی از پاسخ دهندگان نسبت به ارائه دهندگان محصولات سرمایه گذاری با مسئولیت اجتماعی بی اعتماد هستند. به نظر می رسد بانک ها ، که می توانند به حل این مشکل کمک کنند ، نقش خود را به عنوان واسطه تحقق نمی بخشند. اما می دانیم که برچسب ها ممکن است به عنوان مکمل بانک ها عمل کنند. به ویژه گواهینامه های پایداری که معیارهای پایداری را تأیید می کنند ، می توانند هزینه های اطلاعات را کاهش داده و حداقل بر برخی موانع از گروه های سرمایه گذار ، به ویژه برای سرمایه گذاران جدید غلبه کنند. با این حال نتایج همچنین حاکی از آن است که قبل از کارآمد برچسب ها ، نیاز به درجه خاصی از دانش اساسی و اعتماد به ارائه دهندگان محصولات سرمایه گذاری با مسئولیت اجتماعی ضروری است.
- **ابراهیم پور حبیب، منیری سید مهدی، فرهنگ (۱۳۹۴)** پیش امکان سنجی (PFS) فرصت های سرمایه گذاری الویت دار در استان اردبیل به تفکیک شهرستان ها، هدف از انجام این طرح شناسایی ظرفیت های سرمایه گذاری استان و ارائه طرح های پیش امکان سنجی به سرمایه گذاران استان اردبیل در بخش های صنعت، کشاورزی و گردشگری بود که طرح پیش امکان سنجی به تفکیک شهرستان ها از لحاظ اقتصادی، فنی و مالی بررسی و توجیه آنها در قالب یک کتابچه مدون ارائه گردید.
- **بهشتی، محمد باقر (۱۳۸۷)** بررسی فرصت های سرمایه گذاری استان اردبیل، استانداری اردبیل، معاونت پشتیبانی و توسعه منابع انسانی. هدف از انجام این پژوهش، تعیین فرصت های سرمایه گذاری در استان اردبیل بود پس از بررسی ساختار اقتصادی استان از روش مزیت مطلق و نسبی برای تعیین اولویت های سرمایه گذاری در بخش های اصلی اقتصادی استان استفاده گردید. در ضمن این بررسی از روش ضریب مکانی برای شناسایی فعالیت های پایه ای استان استفاده گردید. پس از انجام مراحل فوق و رتبه بندی فعالیت های اقتصادی استان، ضمن تعیین فرصت های سرمایه گذاری در هر بخش به شناسایی نقاط قوت و تنگنای هر بخش پرداخته شد. ضمناً تلاش گردید جهت ارتقای کیفیت پژوهش، توانمندی مدیریت و سرمایه اجتماعی مدیران کارگاه های صنعتی استان مورد مطالعه قرار گیرد و در نهایت راهکارهای اجرایی با توجه به سند ملی توسعه استان اردبیل، طرح مطالعات جامعه توسعه استان اردبیل، طرح بلندمدت توسعه استان اردبیل در افق ۱۴۰۰ و سایر پژوهش های مرتبط جهت استفاده در فرصت های سرمایه گذاری ارائه گردید.

¹ Gutsche, & Zwergel

- بهشتی، محمدباقر (۱۳۸۲)، بررسی موانع و محدودیت های سرمایه گذاری در استان آذربایجان شرقی، سازمان مدیریت و برنامه ریزی آذربایجان شرقی. این مطالعه با هدف شناسایی موانع سرمایه گذاری در سطح ملی و استان آذربایجان شرقی و کمک به سیاست گذاری مؤثر در راستای افزایش سرمایه گذاری انجام گرفته است، این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از لحاظ تجزیه و تحلیل آمار و اطلاعات مطالعه ای توصیفی می باشد. برای جمع آوری آمار و اطلاعات از روش های اسنادی و پیمایشی استفاده شده است. جامعه آماری مورد مطالعه، سرمایه گذاران و صاحب نظران در مورد سرمایه گذاری استان بوده که اطلاعات مورد نیاز نیز از طریق دو پرسشنامه جداگانه برای هر کدام از دو گروه جامعه آماری جمع آوری شده است. برای تجزیه و تحلیل داده های پژوهش از روش های آمار توصیفی و استنباطی و نرم افزارهای آماری و اقتصادسنجی SPSS، EXCEL و EViews استفاده شده است.
- مدیریت برنامه ریزی و بودجه سازمان منطقه آزاد تجاری ارس (۱۳۹۲) پیش امکان سنجی فنی، اقتصادی و مالی PFS فرصت های سرمایه گذاری الویت دار سازمان منطقه آزاد تجاری-صنعتی ارس، ناشر روابط عمومی و بین الملل منطقه تجاری ارس. در این طرح پیش امکان سنجی فرصت های سرمایه گذاری و الویت بندی شده منطقه تجاری ارس پس از جمع آوری داده ها و تحلیل آنها بوسیله نرم افزارهای تحلیل داده ای پیش امکان سنجی صورت گرفت، PFS فرصت های سرمایه گذاری بیش از ۸۴ طرح در منطقه تجاری ارس در قالب کتابچه به شکل یک مجموعه خلاصه شده و جامع تدوین گردید و در اختیار سرمایه گذاران داخلی و خارجی قرار گرفت تا راه برای سرمایه گذاری آنها هموار گردد. این طرح پیش امکان سنجی (PFS) فرصت های سرمایه گذاری الویت دار منطقه آزاد تجاری، ۴ طرح از صنایع کشاورزی، ۳ طرح از صنایع غذایی، ۴ طرح از صنایع نساجی، ۲ طرح از صنایع سلولوزی، ۸ طرح از صنایع فلزی، ۴ طرح از صنایع کانی غیرفلزی، ۳۳ طرح از صنایع شیمیایی، ۳ طرح از صنایع برق و الکترونیک، ۳ طرح از صنایع نوین، ۱۰ طرح از خدمات گردشگری، ۵ طرح از خدمات تجاری، ۴ طرح از خدمات پشتیبانی و ۱ طرح خدماتی آموزشی را در اختیار سرمایه گذاران داخلی و خارجی جهت جذب آنها قرار داده است.
- عبدا...زاده، حسن (۱۳۹۲) مطالعات پیش امکان سنجی (PFS) برای شناسایی فرصت های سرمایه گذاری استان اردبیل در بخش معدن و صنایع معدنی، معاونت پژوهش های زیر بنایی و امور تولیدی مجلس شورای اسلامی، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی. هدف از انجام چنین تحقیقی در مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، آشنایی بیشتر نمایندگان محترم حوزه های مختلف استان اردبیل از ظرفیت های معدنی و صنایع معدنی به منظور توسعه استان اردبیل بود، خروجی این مطالعه نشان می دهد عمده معادن استان اردبیل شامل سنگ های تزئینی از نوع تراورتن، مرمریت و پوکه است. به عبارت دیگر انواع مختلف مصالح ساختمانی عمده معادن استان را تشکیل می دهد که در صورت افزایش کیفیت می تواند ارزش افزوده حائز اهمیت برای سرمایه گذاری داشته باشد. در ارتباط با دیگر معادن دارای ارزش افزوده بالا، با توجه به نبود اطلاعات کافی امکان اظهار نظر وجود ندارد. تراورتن به علت داشتن حفرات، خاصیت عایق

حرارتی و صوتی از مقاومت قابل قبولی برخوردار است. سنگ مرمریت نیز به خاطر زیبایی استحکام و مقاومت در برابر آتش و فرسایش، سنگی با ارزش به شمار می رود البته وجود معادن پوکه معدنی به دلیل مصارف ساختمانی و سنگ آهک که خود منبعی برای فرآوری انواع سنگ های معدنی میباشد، از دیگر ظرفیت های معدنی این استان است. در کنار معادن مهم وجود ماده معدنی پتاس که در کشاورزی کاربرد دارد و دارای پتانسیل های زیادی در استان اردبیل، از ارزش افزوده قابل توجهی برای سرمایه گذاری برخوردار است، زیرا که سالیانه صدها تن نیاز کشاورزی به پتاس به صورت وارداتی از خارج تامین می شود که گاهی برای واردات آن نیز کشور با مشکل روبرو شده است. وجود ظرفیت های معدنی به توسعه صنایع معدنی در فرآوری بومی مواد معدنی کمک می کند، وجود ۸۹ کارگاه در زمینه صنایع معدنی و اشتغال حدود ۳۰۰۰ نفر نیروی انسانی نشان از برخورداری جایگاه مناسب استان است.

• **مرکز پژوهش های مجلس (۱۳۹۲) مطالعات پیش امکان سنجی برای شناسایی فرصت های**

سرمایه گذاری استان آذربایجان غربی در بخش معدن و صنایع معدنی، دفتر مطالعات انرژی صنعت و معدن. در این گزارش، با معرفی پتانسیل های معدنی استان آذربایجان غربی، رشته فعالیت های دارای مزیت نسبی در صنایع معدنی استان پیشنهاد شده تا نمایندگان محترم استانی در تصمیم گیری برای ایجاد زیرساخت ها و توسعه منطقه ای، همچنین هدایت درست سرمایه گذاران، اقدامات لازم را مبذول فرمایند. استان آذربایجان غربی، یکی از استان های معدن خیز ولی با تنوع محدود، در سطح کشور محسوب می شود که با توجه به پتانسیل های معدنی و زیرساخت های موجود استان به مزیت های سرمایه گذاری شکل گرفته در استان در زمینه معدن و صنایع معدنی، لازم است مورد توجه بیشتر قرار گیرد.

• **آذربایجانی، کریم وهمکاران(۱۳۸۰)، بررسی و تعیین اولویت های سرمایه گذاری در صنایع کشور،**

مجله دانشکده علوم اداری واقتصاد دانشگاه اصفهان. در این مطالعه با تبیین نظریه های رشد متعادل و نامتعادل و پذیرش نظریه رشد نامتعادل، و با استفاده از شاخص های قدرت انتشار و حساسیت و تحلیل انحراف معیار در خصوص پیوندهای پسین و پیشین استخراج شده از جدول داده - ستانده ۷۸ بخشی سال ۱۳۷۰ اقتصاد ایران، به بررسی و اولویت بندی فعالیت های صنعتی کشور برای سرمایه گذاری پرداخته شده است. در این پژوهش معیار تشخیص مزیت کشور در اولویت بندی صنایع، وابستگی متقابل می باشد به این معنی که کدام بخش صنعت از خلال نیازش به داده های واسطه ای، انگیزه های بیشتر از میانگین برای اقتصاد ایجاد می کند. و نیز می تواند بصورت بالقوه در درونی کردن فرایند تولید و یکپارچگی اقتصاد نقش کلیدی داشته، فعالیت های زیاد و آثار ثانویه گسترده تری ایجاد نماید. بنابراین برای بررسی پویایی شناسی بخش ها به شاخص هایی که همه آثار مستقیم و غیرمستقیم و بازتاب تغییرات بردار تقاضای نهایی و ارزش افزوده بالقوه را در سطح همان بخش ها کمی کنند توجه شده است. که این امر با استفاده از شاخص های قدرت انتشار (R)، حساسیت (S) و همچنین انحراف پیوندهای پسین (Vj) و پیشین (Vi) امکان پذیر شده است. نتایج حاصل از محاسبه شاخص های قدرت انتشار و حساسیت، گروه های مختلف صنایع کشور را مشخص

نموده است. در گروه اول، صنایعی قرار دارند که شاخص های پویایی شناسی آنها بزرگتر از یک می باشد و این امر گویای قوی بودن پیوندهای پسین و پیشین این گروه از صنایع می باشد. صنایعی همچون فلزات اساسی، محصولات شیمیایی، محصولات لاستیکی و پلاستیکی، دارو و گروه صنایع منسوجات در این گروه قرار دارند. در گروه دوم، صنایعی که دارای شاخص قدرت انتشار بزرگتر از یک و شاخص حساسیت کوچکتر از یک هستند قرار دارند. بعضی از این صنایع عبارتند از: صنایع مواد غذایی و فراورده های لبنی، محصولات کاغذ، چاپ و صحافی، صنایع کود شیمیایی، محصولات پوشاک و محصولات فلزی. در گروه سوم که دارای شاخص قدرت انتشار کوچکتر از واحد و شاخص حساسیت بزرگتر از یک می باشند فقط یک گروه صنعتی، یعنی صنایع فرآورده های نفتی قرار دارند. در گروه چهارم نیز صنایعی قرار دارند که شاخص قدرت انتشار و حساسیت کمتر از یک دارند. صنایع واقع در این گروه عبارتند از: صنایع توتون و تنباکو، صنایع چوب و محصولات چوبی، محصولات شیشه ای، قالی و قالیچه و وسایل نقلیه موتوری. محصولات این گروه عموماً دارای مصارف نهایی در اقتصاد می باشند. با توجه به اینکه مبنا و اساس انجام این پژوهش وجود جدول داده- ستانده می باشد بنابراین انجام چنین مطالعه ای برای مقاطع زمانی و استان هایی که دارای جدول داده- ستانده نمی باشند امکان پذیر نمی باشد.

- **هاشمیان، مسعود (۱۳۷۸)، تعیین اولویت های سرمایه گذاری صنعتی جهت تقویت مزیت های نسبی صادرات صنعتی برای دوره ۱۳۵۸ - ۱۳۷۲، موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی.** این مطالعه در سه بخش و یازده فصل انجام گرفته که هدف اصلی آن تحقق برنامه ریزی برای توسعه صنعتی در صنایع منتخب، جهت ایجاد جهش صادراتی می باشد. در این مطالعه که به تعیین اولویت های سرمایه گذاری صنعتی پرداخته است، از شاخص های بهره وری، کاردهی، عدم وابستگی به منابع خارجی، سودآوری و سرمایه بری که سرمایه گذاران بخش خصوصی برای اقدام به سرمایه گذاری در طرح های خصوصی در تصمیم گیری هایشان مد نظر قرار می دهند استفاده شده است، سپس با استفاده از روش تاکسونومی عددی در کدهای چهاررقمی کالا و در قالب معیارهای اساسی تصمیم برای سرمایه گذاری، اولویت های صنایع قابل سرمایه گذاری از لحاظ توان تولیدی حاصل شده است، این اولویت بندی در سه فهرست اولویت اول، دوم و سوم طبقه بندی شده که صنایع اولویت اول عمدتاً از صنایعی تشکیل شده که متکی بر منابع داخلی بوده اند. در راستا شناسایی صنایع توانمند در امر صادرات، شاخص های مزیت نسبی آشکار شده (RCA)، روند RCA و درجه ثبات در عملکرد صادراتی معیارهایی هستند که در تجزیه و تحلیل نهایی به کار گرفته شده اند. بعد از محاسبات لازم، حاصل تلفیق نهایی نتایج خود منجر به سه فهرست جدید رتبه بندی گردیده که نشانگر اولویت بندی نهایی سرمایه گذاری صنعتی در جهت تقویت مزیت های نسبی صادرات صنعتی است. اولویت اول آن دست از سرمایه گذاری های صنعتی را شامل شده که متکی بر منابع داخلی می باشند، اولویت دوم عمدتاً از صنایعی تشکیل شده که یا هنوز بسیار نوپا هستند و یا تاکنون نتوانسته اند جوابگوی تقاضای داخلی باشند، فهرست سوم نیز عمدتاً شامل صنایع پایانی و بخصوص ماشین آلات و تجهیزات می باشد که با توجه به وجود

فناوری‌های برتر در این خصوص در جهان، شاید اساساً مزیت‌پذیر شدن محصولات این صنایع در حد شعاری بیش نباشد.

• **صبوری، اسماعیل (۱۳۸۲)، تعیین اولویت‌های سرمایه‌گذاری صنعتی با رویکرد صادراتی در استان‌های آذربایجان شرقی، غربی و اردبیل " پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه تبریز.** در این مطالعه، محقق با استفاده از تلفیق روش‌های تحلیل عاملی، تاکسونومی عددی و تحلیل کلاستر و با بهره‌گیری از شاخص‌های مرتبط با موضوع و بر اساس آمار و اطلاعات ارائه شده توسط مرکز آمار ایران برای دو مقطع زمانی سال‌های ۱۳۷۳ و ۱۳۷۹ بخش‌های مختلف فعالیت‌های صنعتی منطقه‌ی آذربایجان (شامل استان‌های آذربایجان شرقی، غربی و اردبیل) بر حسب کدهای سه رقمی ISIC (ویرایش سوم) را رتبه‌بندی نموده، سپس با تلفیق نتایج به دست آمده، صنایع موجود در منطقه را به دو گروه اولویت اول و دوم تقسیم‌بندی کرده است. نتیجه نهایی مطالعه حاکی از این امر است که صنایع تولید کاغذ و محصولات کاغذی، تولید ماشین‌آلات با کاربرد خاص، تولید سایر محصولات فلزی فابریکی و فعالیت‌های خدماتی فلزکاری، تولید محصولات پلاستیکی بجز کفش و صنایع دباغی و عمل آوردن چرم و ساخت کیف و چمدان و زین و یراق فعالیت‌های اولویت اول منطقه‌ی آذربایجان جهت سرمایه‌گذاری را تشکیل می‌دهند. با توجه به اینکه آمار و اطلاعات مورد استفاده در این مطالعه مربوط به مجموع آمار و اطلاعات سه استان آذربایجان شرقی، غربی و اردبیل می‌باشد در نتیجه نتایج به دست آمده نیز برای منطقه صادق بوده و برای هریک از استان‌ها پژوهش جداگانه‌ای لازم می‌باشد که محقق نیز در پایان پژوهش به آن اشاره نموده است. علی‌هذا، استفاده از روش تحقیق و شاخص‌های مورد استفاده در این پژوهش در پروژه حاضر می‌تواند مفید باشد. البته با عنایت به تعاملات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی که ناشی از یکی بودن ملیت ساکنان این منطقه (سه استان همسایه آذربایجان شرقی، غربی و اردبیل) می‌باشد نتایج بدست آمده در این پژوهش را می‌توان با نتایج به دست آمده برای بخش صنعت در استان اردبیل در پژوهش حاضر، مطابقت نموده و نتایج علمی و عملی قابل تاملی را ارائه نمود.

• **هاشمیان، مسعود، حسن پور، یوسف (۱۳۷۸)، راهبردهای توسعه سرمایه‌گذاری صنعتی در استان خوزستان با توجه به امکانات بالقوه استان، مجموعه مقالات همایش شناخت استعداد های بازرگانی – اقتصادی استان خوزستان، موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی.** در این مطالعه که با هدف تعیین نقش ملی و رتبه استان خوزستان از نظر فعالیت های صنعتی و ارائه الگویی مناسب جهت استفاده از منابع مالی برای رشد و تقویت تولید صنعتی استان خوزستان انجام گرفته، ابتدا براساس آخرین آمار و اطلاعات موجود به شناسایی این استان از منظر موقعیت طبیعی، توانمندی های کشاورزی، صنعت، معدن، خدمات و نیروی انسانی پرداخته شده است. سپس براساس آمار و اطلاعات سال ۱۳۷۵، ویژگی ها، ساختار صنعت، موقعیت و وضعیت کارگاه های صنعتی بزرگ و کوچک استان و مقایسه آنها با کشور و شاخص تمرکز فعالیت های صنعتی مورد بررسی قرار گرفته است. پس از محاسبه و مقایسه درجه تغییرات ساختاری در

صنایع کارخانه ای استان و کشور برای سال های ۱۳۶۷ تا ۱۳۷۵، در پایان با استفاده از شاخصهای؛ گرایشات بالفعل سرمایه گذاری در صنایع استان، ضریب جبران استهلاک، بهره وری نیروی کار، بازدهی تولید، وابستگی به مواد اولیه داخلی، توانمندی تولید، کاردهی نسبی و گرایشات اشتغالزایی صنایع، براساس آمار و اطلاعات سال های ۱۳۶۷-۷۴ و ۱۳۷۴-۷۵ و با استفاده از تکنیک تاکسونومی عددی، فعالیت های صنعتی استان خوزستان براساس بالاترین توانمندی های صنعتی رتبه بندی شده و تغییرات این اولویت ها مورد مقایسه و بررسی قرار گرفته است. در ادامه با رتبه بندی فعالیت های صنعتی استان براساس شاخص گرایشات سرمایه گذاری در طی سال های ۱۳۷۴-۷۵ و همچنین اولویت بندی صنایع کوچک استان برحسب دارا بودن بالاترین توانمندی های صنعتی در سال ۱۳۷۵ و مقایسه و تجزیه و تحلیل نتایج بدست آمده از این رتبه بندی ها، نتایج حاصل از مطالعه ارائه شده است. این مطالعه از جمله مطالعات استانی کامل در بخش صنعت است که از شاخص ها و روش انجام آن می توان در بخش مربوط به مطالعه صنعت استان اردبیل در پژوهش «بررسی فرصت های سرمایه گذاری استان اردبیل» بهره برد.

فصل سوم

(روش شناسی)

۳-۱ مقدمه

در فصل دوم پژوهش سعی گردید تا با استفاده از اصول و قواعد کلی تحقیق علمی، روش و ابزار اندازه‌گیری مناسبی برای مطالعه انتخاب شود. در این فصل به بررسی نوع و روش تحقیق، جامعه آماری، نمونه و روش تعیین حجم نمونه، روش نمونه‌گیری، ابزار اندازه‌گیری، روایی و پایایی آن و روش تجزیه و تحلیل داده‌ها پرداخته شده است.

۳-۲ نوع و روش تحقیق

روش مورد استفاده در تحقیق حاضر با توجه به ماهیت موضوع و هدف برخورداری از نتایج یافته‌ها که برای حل مسائل موجود به کار می‌رود و به دنبال پاسخ به یک مسئله و مشکل است به صورت تحقیق توصیفی می‌باشد. لذا به دلیل نحوه گردآوری اطلاعات، تحقیق حاضر از نوع پیمایشی می‌باشد. همچنین از آنجایی که نتایج این تحقیق می‌تواند به‌طور علمی مورد استفاده قرار گیرد. یک تحقیق نظری و کاربردی می‌باشد چون به دلیل حجم زیاد جامعه آماری از روش نمونه‌گیری استفاده می‌شود. از لحاظ آماری تحقیق حاضر یک تحقیق استنباطی محسوب می‌شود؛ بنابراین روش تحقیق در این پژوهش بر اساس ماهیت از نوع کمی، بر اساس هدف از نوع کاربردی و بر اساس نحوه گردآوری اطلاعات توصیفی از نوع پیمایشی می‌باشد.

۳-۳ جامعه و نمونه آماری تحقیق

فعالان و کارکنان صنایع کوچک و متوسط اردبیل جامعه آماری این پژوهش را تشکیل می‌دهد که به دلیل نامحدود بودن تعداد آن‌ها، حجم نمونه بر اساس جدول مورگان و کرجسی برابر با ۳۸۴ نفر به صورت تصادفی انتخاب خواهد شد.

۳-۴ روش و ابزار گردآوری داده‌ها

در این پژوهش از دو روش کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده که برای بررسی و تکمیل پیشینه پژوهش از روش کتابخانه‌ای با استفاده از مقاله‌های چاپ شده در فصلنامه‌های معتبر و کتب علمی و در بررسی میدانی از ابزار پرسشنامه استفاده شده است.

از آن جایی که رایج‌ترین وسیله جمع‌آوری اطلاعات در تحقیقات پیمایشی پرسشنامه می‌باشد. لذا در پژوهش حاضر نیز ابزار اندازه‌گیری تحقیق پرسشنامه می‌باشد. لذا پرسشنامه طراحی شده به صورت محقق ساخته است و به صورت ۵ درجه‌ای لیکرت می‌باشد.

جدول ۳-۱ نمره گذاری پرسشنامه‌ها

گزینه انتخابی	کاملاً مخالف	تا حدودی مخالف	نه مخالف و نه موافق	تا حدودی موافق	کاملاً موافق
امتیاز	۱	۲	۳	۴	۵

سوالات مربوط به هریک از ابعاد آن در جدول شماره ۳-۲ آورده شده است.

جدول ۳-۲ ابعاد متغیرها و سوالات مربوط به آنها

شاخص‌ها	نحوه اندازه گیری	سؤال‌ها
اثربخشی	پرسشنامه	۴-۳-۲-۱
بازرگانی	پرسشنامه	۳۱-۳۰-۲۹
تأمین مالی	پرسشنامه	۳۵-۳۴
تأمین مواد	پرسشنامه	۲۶-۲۵-۲۴
تکنولوژی	پرسشنامه	۲۸-۲۷
رهبری	پرسشنامه	۴۳-۴۲
زیرساخت	پرسشنامه	۳۳-۳۲
سودآوری	پرسشنامه	۱۸-۱۷
سیستم آنلاین	پرسشنامه	۴۷-۴۶
فرهنگ تولید	پرسشنامه	۴۵-۴۴
قابلیت انعطاف	پرسشنامه	۲۰-۱۹
مدیریت	پرسشنامه	۴۱-۴۰-۳۹
مسئولیت اجتماعی	پرسشنامه	۲۳-۲۲-۲۱
منابع انسانی	پرسشنامه	۳۸-۳۷-۳۶
نوآوری	پرسشنامه	۹-۸-۷
کارایی	پرسشنامه	۶-۵
کیفیت	پرسشنامه	۱۲-۱۱-۱۰
کیفیت کاری	پرسشنامه	۱۶-۱۵-۱۴-۱۳

۳-۵ روایی و پایایی پرسشنامه

- روایی

منظور از روایی آن است که آیا ابزار اندازه گیری می تواند خصیصه و ویژگی که ابزار برای آن طراحی شده است را اندازه گیری کند یا خیر؟ موضوع روایی از آن جهت اهمیت دارد که اندازه گیری های نامناسب و ناکافی می تواند هر پژوهش علمی را بی ارزش و ناروا سازد.

در این پژوهش با توجه به محقق ساخته بودن پرسشنامه ها روایی صوری و محتوایی پرسشنامه توسط ۳ نفر از اساتید، خبرگان و متخصصین و روایی سازه آن از طریق تحلیل عاملی تأییدی مورد بررسی قرار می گیرد.

- پایایی

اعتبار یا اعتمادپذیری ابزار، میزان پایایی و سازگاری آن را در اندازه گیری یک مفهوم نشان می دهد و برای ارزیابی برازش ابزار مفید است. توانایی ابزار در حفظ پایایی خود در طول زمان علیرغم شرایط غیر قابل کنترل آزمون و وضعیت خود پاسخ گویان حاکی از پایداری آن و تغییر پذیری اندک آن می باشد این توانایی گویای برازش ابزار است چرا که هر زمان اندازه گیری صورت گیرد نتایج پایدار به دست می آید (سکاران، ۱۳۸۰، ص ۲۲۷). پایایی یک سنجه ثبات و سازگاری مفهوم مورد سنجش را نشان می دهد و به ارزیابی درستی و خوب بودن یا برازش یک سنجه کمک می کند (دانایی فرد و همکاران، ۱۳۸۳، ص ۳۱۶).

در این پژوهش برای تعیین پایایی از ضریب آلفای کرونباخ با توجه به چند گزینه بودن مقیاس اندازه گیری استفاده گردیده است. پایایی پرسشنامه با توجه به ابعاد آن در جدول زیر آمده است.

جدول ۳-۳- مقدار پایایی پرسشنامه ها

شاخص ها	سؤال ها	آلفای کرونباخ Alpha>0.7
اثربخشی	۴-۳-۲-۱	۰.۷۳۷
بازرگانی	۳۱-۳۰-۲۹	۰.۸۳۵
تأمین مالی	۳۵-۳۴	۰.۷۶۰
تأمین مواد	۲۶-۲۵-۲۴	۰.۸۴۸
تکنولوژی	۲۸-۲۷	۰.۷۷۹
رهبری	۴۳-۴۲	۰.۷۰۴
زیرساخت	۳۳-۳۲	۰.۷۱۳
سودآوری	۱۸-۱۷	۰.۷۲۹
سیستم آنلاین	۴۷-۴۶	۰.۷۵۹
فرهنگ تولید	۴۵-۴۴	۰.۷۷۰

۰.۷۸۲	۲۰-۱۹	قابلیت انعطاف
۰.۷۹۶	۴۱-۴۰-۳۹	مدیریت
۰.۷۶۴	۲۳-۲۲-۲۱	مسئولیت اجتماعی
۰.۷۴۲	۳۸-۳۷-۳۶	منابع انسانی
۰.۷۳۱	۹-۸-۷	نوآوری
۰.۷۷۸	۶-۵	کارایی
۰.۸۱۱	۱۲-۱۱-۱۰	کیفیت
۰.۷۸۹	۱۶-۱۵-۱۴-۱۳	کیفیت کاری

با توجه به اینکه پایایی فراتر از ۷۰ صدم است می توان استنباط نمود که پرسشنامه‌های تحقیق از پایایی به نسبتاً خوبی برخوردار است.

۳-۶ روش های تجزیه و تحلیل داده ها

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها به دو صورت آمار توصیفی و استنباطی است که در قسمت توصیفی از طریق شاخص‌های مرکزی و پراکندگی؛ و در قسمت استنباطی از طریق آماره کولموگروف- اسمیرنف برای نرمال بودن داده‌ها، آزمون تی تک متغیره برای بررسی وضعیت موجود متغیرها و همچنین از آزمون همبستگی و جهت تحلیل فرضیه‌ها و از طریق نرم‌افزارهای SPSS و SmartPLS استفاده می‌شود.

فصل چهارم

(یافته‌های تحقیق)

۴-۱- مقدمه

در فصول قبلی به بررسی مبانی نظری و روش‌شناسی پژوهش پرداخته شد و در این فصل به یافته‌های حاصل از پژوهش پرداخته می‌شود. لذا ابتدا به تحلیل ویژگی‌های جمعیت‌شناسی اشاره شده و سپس به تحلیل‌های مربوط به سؤال‌های تحقیق اشاره می‌شود. به همین دلیل برای تحلیل سؤال‌ها از نرم‌افزارهای SPSS و SMARTPLS استفاده شده است.

۴-۲- اطلاعات ویژگی‌های جمعیت شناختی کارکنان

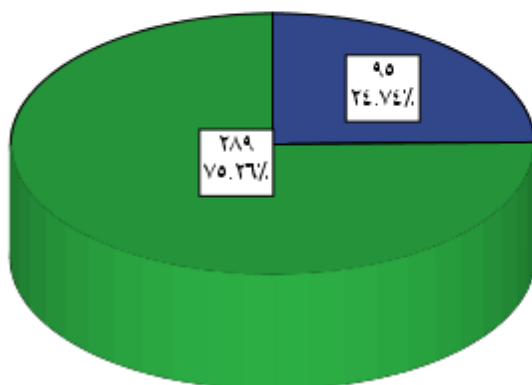
در این قسمت اطلاعات توصیفی پاسخ‌دهندگان به عنوان نمونه که از کارکنان شرکت‌های صنعتی اردبیل بودند، شامل جنسیت، تحصیلات، سن و سابقه خدمت آن‌ها در جداول ۴-۱، ۴-۲، ۴-۳ و ۴-۴، همچنین نمودارهای ۴-۱ تا ۴-۴ نشان داده شده است. لازم به ذکر است که تعداد نمونه آماری طبق جدول مورگان برابر با ۳۸۴ نفر بود که در ادامه به تحلیل آن پرداخته می‌شود.

۴-۲-۱- اطلاعات ویژگی‌های جمعیت شناختی مربوط به جنسیت

جدول ۴-۱- اطلاعات توصیفی جنسیت

جنسیت	فراوانی	درصد فراوانی	درصد تجمعی
زن	۹۵	۲۴.۷	۲۴.۷
مرد	۲۸۹	۷۵.۳	۱۰۰.۰
کل	۳۸۴	۱۰۰.۰	

داده‌های جدول آماری ۴-۱ نشانگر آن است که از ۳۸۴ پاسخگو به پرسشنامه، ۳۳/۱ درصد را زنان و ۲۰۹/۱ درصد را مردان تشکیل می‌دهد و نمودار ۴-۱ نیز بیانگر آن است.

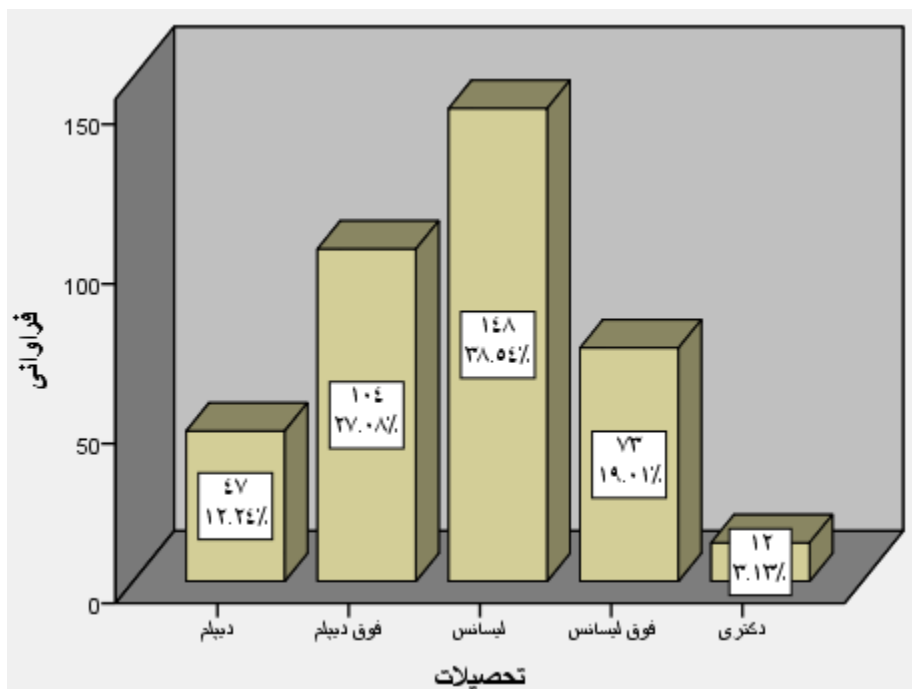
نمودار ۴-۱- داده‌های توصیفی به تفکیک جنسیت

۲-۲-۴- اطلاعات جمعیت‌شناختی مربوط به تحصیلات

جدول ۴-۲- داده‌های توصیفی به تفکیک تحصیلات

تحصیلات	فراوانی	درصد فراوانی	درصد تجمعی واقعی
دیپلم	۴۷	۱۲.۲	۱۲.۲
فوق دیپلم	۱۰۴	۲۷.۱	۳۹.۳
لیسانس	۱۴۸	۳۸.۵	۷۷.۹
فوق لیسانس	۷۳	۱۹.۰	۹۶.۹
دکتری	۱۲	۳.۱	۱۰۰.۰
کل	۳۸۴	۱۰۰.۰	

داده‌های جدول آماری ۴-۲ نشانگر آن است از ۳۸۴ نفر پاسخگو به پرسشنامه، ۱۲/۲ درصد دارای تحصیلات دیپلم، ۲۷/۱ درصد دارای تحصیلات فوق دیپلم، ۳۸/۵ درصد دارای تحصیلات لیسانس، ۱۹ درصد فوق لیسانس و ۳/۱ درصد دارای مدرک تحصیلی دکتری می‌باشند و در زیر نمودار آن نشان داده شده است.

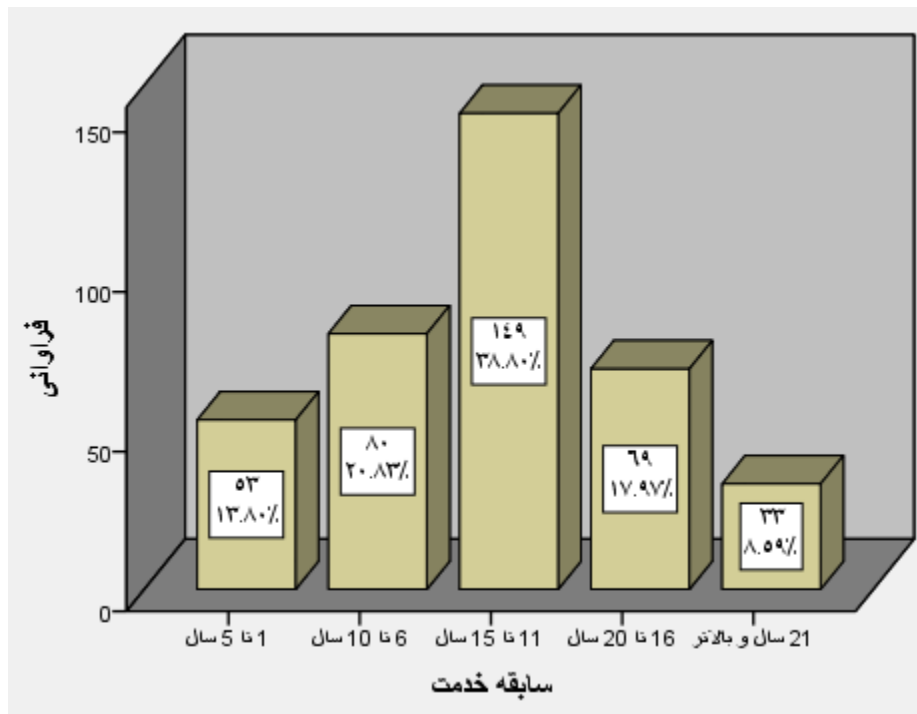
نمودار ۲-۴- نمودار مربوط به تحصیلات پاسخ دهندگان

۳-۲-۴- اطلاعات جمعیت‌شناختی مربوط به سابقه کاری

جدول ۳-۴- داده‌های توصیفی به تفکیک سابقه کاری

سابقه کاری	فراوانی	درصد فراوانی	درصد تجمعی واقعی
۱ تا ۵ سال	۵۳	۱۳.۸	۱۳.۸
۶ تا ۱۰ سال	۸۰	۲۰.۸	۳۴.۶
۱۱ تا ۱۵ سال	۱۴۹	۳۸.۸	۷۳.۴
۱۶ تا ۲۰ سال	۶۹	۱۸.۰	۹۱.۴
۲۱ سال و بالاتر	۳۳	۸.۶	۱۰۰.۰
کل	۳۸۴	۱۰۰.۰	

داده‌های جدول آماری ۳-۴ نشانگر آن است که ۱۳/۸ درصد افراد پاسخگو به پرسشنامه دارای سابقه خدمت ۱ تا ۵ سال، ۲۰/۸ درصد افراد سابقه خدمت ۶ تا ۱۰ سال، ۳۸/۸ درصد افراد ۱۱ تا ۱۵ سال، ۱۸ درصد آنان دارای سابقه خدمت ۱۶ تا ۲۰ سال و ۸/۶ درصد آنان بیش از ۲۱ سال از سوابق خدمتی برخوردارند که نمودار ۳-۴ نیز بیانگر آن است.

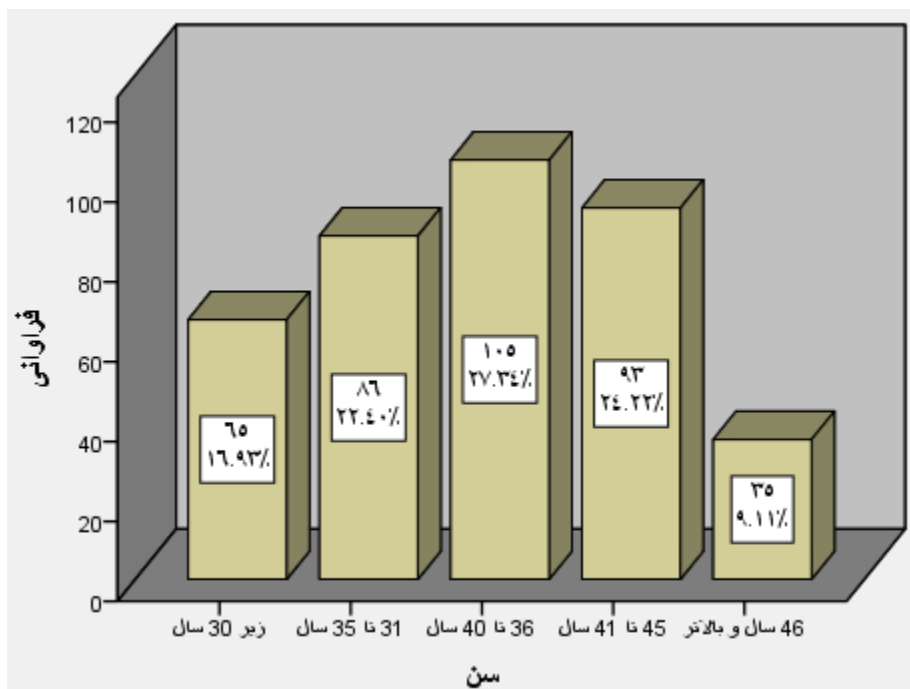
نمودار ۴-۳- نمودار مربوط به سابقه خدمت پاسخ دهندگان

۴-۲-۴- اطلاعات جمعیت شناختی مربوط به سن

جدول ۴-۴- داده‌های توصیفی به تفکیک سن

سن	فرآوانی	درصد فراوانی	درصد تجمعی
زیر ۳۰ سال	۶۵	۱۶.۹	۱۶.۹
۳۱ تا ۳۵ سال	۸۶	۲۲.۴	۳۹.۳
۳۶ تا ۴۰ سال	۱۰۵	۲۷.۳	۶۶.۷
۴۱ تا ۴۵ سال	۹۳	۲۴.۲	۹۰.۹
۴۶ سال و بالاتر	۳۵	۹.۱	۱۰۰.۰
کل	۳۸۴	۱۰۰.۰	

داده‌های جدول آماری ۴-۴ مربوط به سن پاسخ‌دهندگان حاکی از آن است که ۹۱۶ درصد افراد دارای سن زیر ۳۰ سال، ۲۲/۴ درصد بین ۳۱ تا ۳۵ سال، ۲۷/۳ درصد دارای ۳۶ تا ۴۰ سال، ۲۴/۲ درصد دارای ۴۱ تا ۴۵ سال و ۹/۱ درصد بیشتر از ۴۶ سال سن دارند که در نمودار ۴-۴ اطلاعات تصویری آن آمده است.

نمودار ۴-۴- اطلاعات توصیفی مربوط به سن

۴-۳- اعتباریابی شاخص‌های شناسایی شده

برای تخمین و اعتباریابی متغیرهای پژوهش، از تحلیل عاملی اکتشافی تحت نرم‌افزار SPSS و همچنین برای بررسی اعتباریابی سؤال‌ها از تحلیل عاملی تأییدی و تاثیر متغیرها بر متغیرهای دیگر از نرم‌افزار smart PLS استفاده شده است.

در ابتدا برای این که مشخص شود تعداد نمونه از کفایت لازم برای استفاده از تحلیل عاملی برخوردار است یا نه، لذا از آزمون کفایت نمونه‌گیری کیزر-میر-اولکین که با علامت اختصاری KMO^1 مشخص می‌شود برآورد شده است. این آزمون بارتلت مشخص می‌کند که آیا واریانس متغیرهای تحقیق تحت تاثیر واریانس مشترک برخی عامل‌های پنهانی و اساسی هست یا خیر؟ به عبارتی، آیا می‌توان گفت که واریانس مجموعه متغیرها ناشی از یک سری عوامل پنهانی و بنیادی است و نه تمامی متغیرها؟

جدول ۴-۵- بررسی کفایت نمونه‌گیری

۰/۹۱۳	کفایت نمونه‌گیری کیزر-میر-اولکین	
۱۲۳۹۷/۹۲	کای اسکوئر	آزمون کرویت بارتلت
۳۸۲۸	درجه آزادی	

¹ Kaiser-Meyer-Olkin Measure of sampling adequacy

. /	سطح معناداری (sig)	
-------------	-----------------------	--

با توجه به اطلاعات جدول ۴-۵ می‌توان بیان کرد که مقدار آزمون کیزر، میر و اولکین به ۱ نزدیک است، بنابراین از کفایت نمونه برخوردار است و با توجه به این که سطح معناداری آزمون کرویت بارتلت کمتر از سطح خطای ۵ صدم می‌باشد، لذا می‌توان از تحلیل عاملی برای تخمین متغیرها استفاده کرد.

جدول ۴-۶- بررسی بارهای عاملی سؤال‌ها

مقادیر استخراجی	گویه‌ها مقادیر اولیه	
۰.۶۸۰	۱.۰۰۰	q1
۰.۴۹۸	۱.۰۰۰	q2
۰.۶۳۵	۱.۰۰۰	q3
۰.۶۴۶	۱.۰۰۰	q4
۰.۷۱۸	۱.۰۰۰	q5
۰.۵۶۴	۱.۰۰۰	q6
۰.۷۵۵	۱.۰۰۰	q7
۰.۷۵۸	۱.۰۰۰	q8
۰.۵۱۶	۱.۰۰۰	q9
۰.۶۳۱	۱.۰۰۰	q10
۰.۶۶۴	۱.۰۰۰	q11
۰.۷۷۱	۱.۰۰۰	q12
۰.۷۰۷	۱.۰۰۰	q13
۰.۶۰۸	۱.۰۰۰	q14
۰.۵۶۸	۱.۰۰۰	q15
۰.۶۶۲	۱.۰۰۰	q16
۰.۵۱۹	۱.۰۰۰	q17
۰.۷۱۷	۱.۰۰۰	q18
۰.۷۰۱	۱.۰۰۰	q19
۰.۷۱۷	۱.۰۰۰	q20
۰.۶۰۶	۱.۰۰۰	q21
۰.۵۹۹	۱.۰۰۰	q22
۰.۶۶۴	۱.۰۰۰	q23

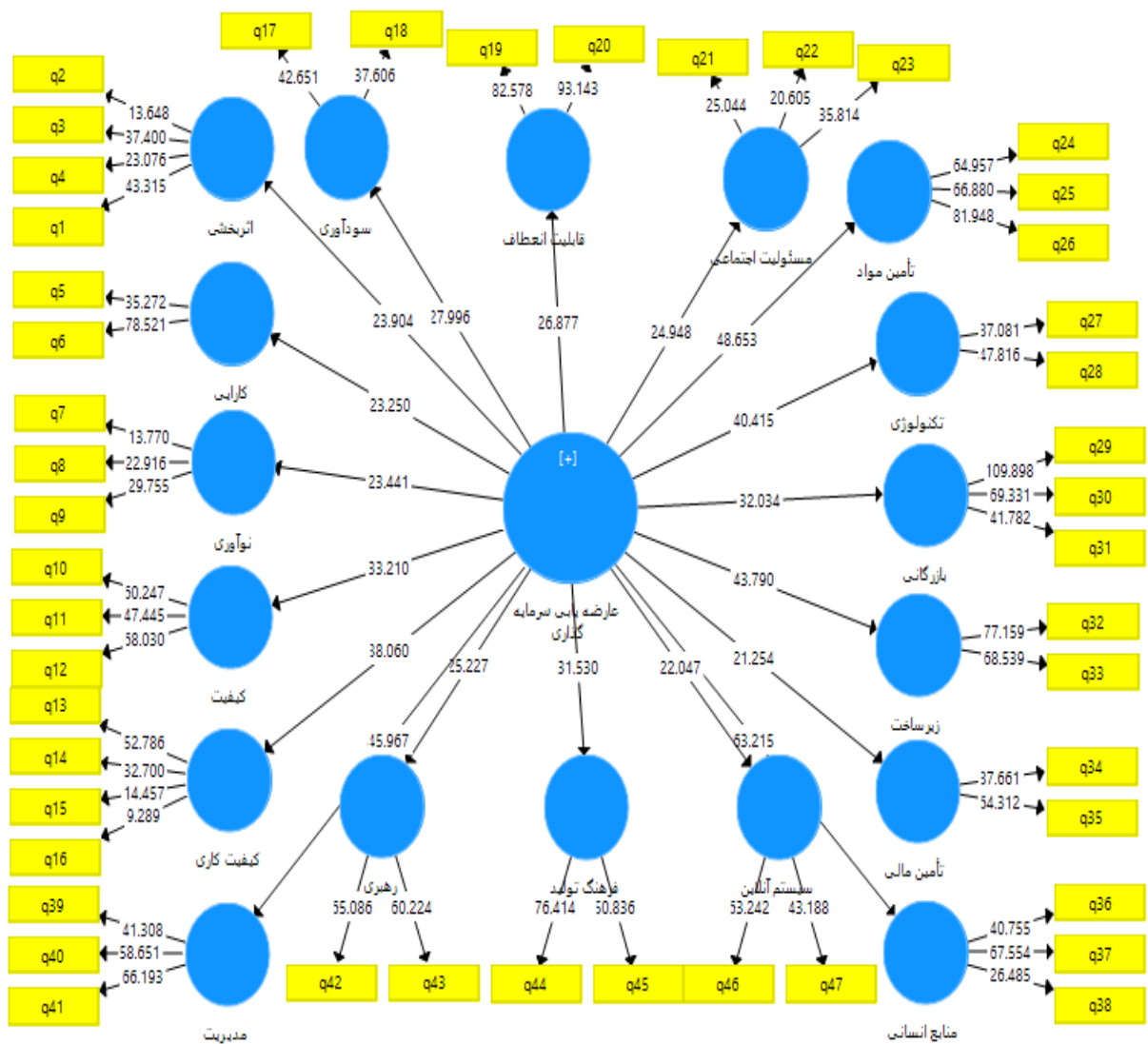
۰.۶۵۳	۱.۰۰۰	q24
۰.۷۵۵	۱.۰۰۰	q25
۰.۷۰۶	۱.۰۰۰	q26
۰.۶۴۶	۱.۰۰۰	q27
۰.۷۶۳	۱.۰۰۰	q28
۰.۷۷۷	۱.۰۰۰	q29
۰.۷۲۰	۱.۰۰۰	q30
۰.۷۰۸	۱.۰۰۰	q31
۰.۷۳۶	۱.۰۰۰	q32
۰.۵۲۴	۱.۰۰۰	q33
۰.۷۱۲	۱.۰۰۰	q34
۰.۶۴۷	۱.۰۰۰	q35
۰.۶۸۹	۱.۰۰۰	q36
۰.۶۲۳	۱.۰۰۰	q37
۰.۵۲۲	۱.۰۰۰	q38
۰.۶۵۰	۱.۰۰۰	q39
۰.۷۹۸	۱.۰۰۰	q40
۰.۷۳۰	۱.۰۰۰	q41
۰.۶۰۷	۱.۰۰۰	q42
۰.۶۳۳	۱.۰۰۰	q43
۰.۷۱۱	۱.۰۰۰	q44
۰.۶۹۱	۱.۰۰۰	q45
۰.۶۵۲	۱.۰۰۰	q46
۰.۶۵۸	۱.۰۰۰	q47

با توجه به اطلاعات جدول ۴-۶ می‌توان بیان کرد، از آن‌جا که بارهای عاملی یا استخراجی سؤال‌های پرسشنامه در سطح بالاتر از ۴۰ صدم قرار دارد و نزدیک ۱ بوده، لذا نتیجه گرفته می‌شود که سؤال‌ها برای ورود به تحلیل عاملی در سطح مطلوبی قرار دارد و می‌توان از تحلیل عاملی استفاده کرد.

۴-۴-۱- تخمین شاخص‌ها

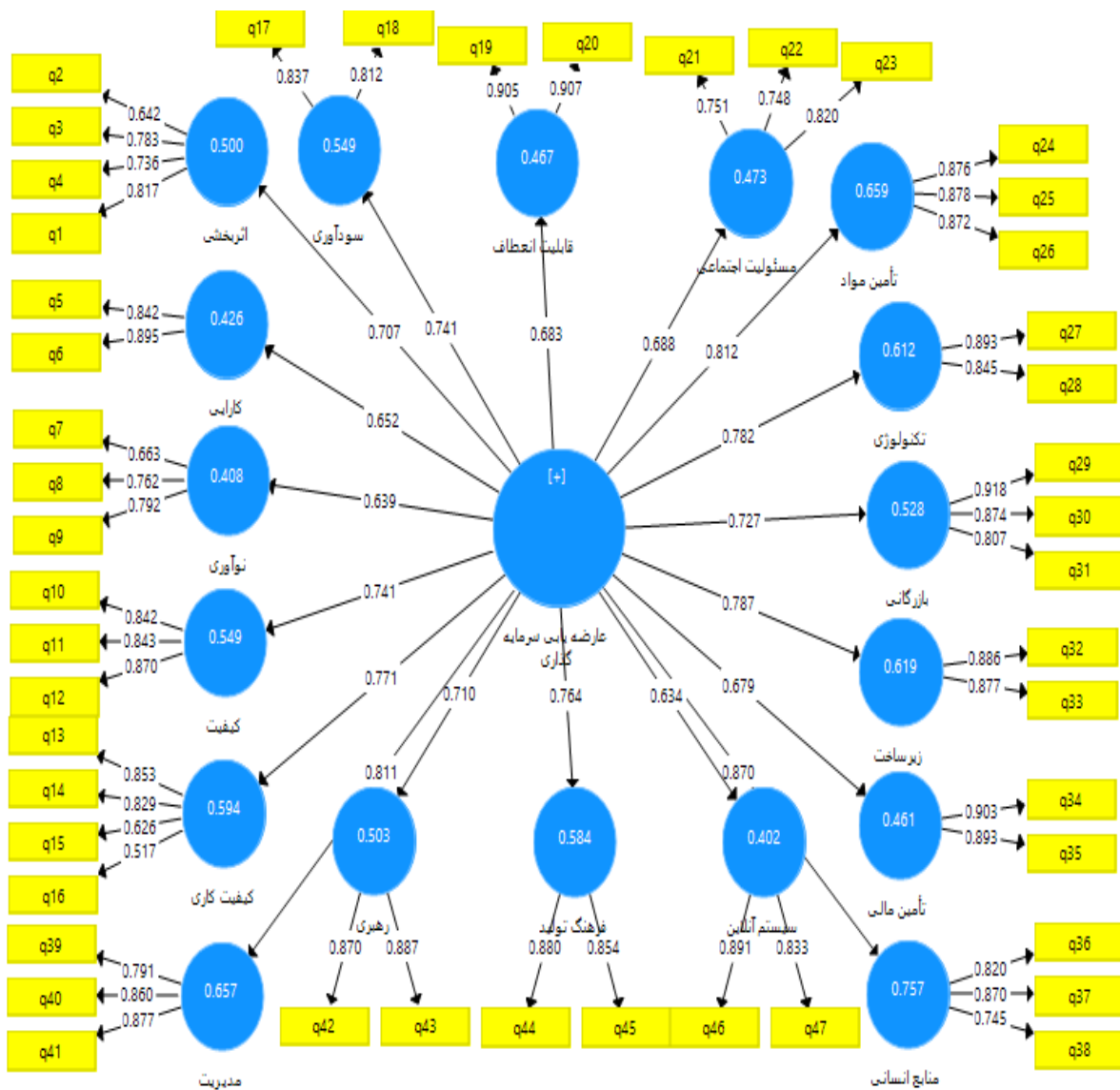
در این بخش، روابط بین متغیرها مورد بررسی قرار می‌گیرد و برای این کار از روش معادلات ساختاری از طریق نرم‌افزار Smart PLS استفاده شده است.

شکل ۴-۱- مقادیر t برای اعتباریابی شاخص‌های پژوهش مدل ساختاری در حالت معناداری (t-value)

همان‌طور که در شکل ۴-۱ و ۴-۲ ملاحظه می‌شود بعضی متغیرها تأثیر معنی‌داری بر متغیرهای دیگر دارد. ضرایب استاندارد متغیرها در شکل ۴-۲ نشان داده شده است.

شکل ۴-۲- بررسی اعتباریابی شاخص های پژوهش با مدل ساختاری در حالت ضرایب استاندارد

۲-۴-۴- شاخص های برازش

در تکنیک PLS مانند مدل یابی معادلات ساختاری با لیزرل و اموس، شاخص های زیادی برای برازش مدل وجود ندارد. در تکنیک حداقل مجزورات جزئی، بطور معمول از شاخص ضریب تعیین R^2 ، شاخص Q^2 و آماره GOF^1 استفاده می شود.

ضریب تعیین R^2

ضریب تعیین R^2 معیاری است که بیانگر میزان تغییرات هر یک از متغیرهای وابسته مدل است که به وسیله متغیرهای مستقل تبیین می شود. مقدار R^2 تنها برای متغیرهای درونزای مدل ارائه می شود و در مورد سازه های

¹ Goodness of fit

برونزا مقدار آن برابر صفر است. هرچه مقدار R^2 مربوط به سازه‌های درون‌زای مدل بیشتر باشد، نشان از برازش بهتر مدل است. چین (۱۹۹۸) سه مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ را به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای برازش مدل معرفی کرده است (به نقل از هایلر و همکاران^۱، ۲۰۱۷).

جدول ۴-۷- ضریب تعیین R^2

متغیرها	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده
اثربخشی	۰.۵۰۰	۰.۴۹۹
بازرگانی	۰.۵۲۸	۰.۵۲۷
تأمین مالی	۰.۴۶۱	۰.۴۶۰
تأمین مواد	۰.۶۵۹	۰.۶۵۸
تکنولوژی	۰.۶۱۲	۰.۶۱۱
رهبری	۰.۵۰۳	۰.۵۰۲
زیرساخت	۰.۶۱۹	۰.۶۱۸
سودآوری	۰.۵۴۹	۰.۵۴۸
سیستم آنلاین	۰.۴۰۲	۰.۴۰۰
فرهنگ تولید	۰.۵۸۴	۰.۵۸۳
قابلیت انعطاف	۰.۴۶۷	۰.۴۶۵
مدیریت	۰.۶۵۷	۰.۶۵۷
مسئولیت اجتماعی	۰.۴۷۳	۰.۴۷۱
منابع انسانی	۰.۷۵۷	۰.۷۵۶
نوآوری	۰.۴۰۸	۰.۴۰۶
کارایی	۰.۴۲۶	۰.۴۲۴
کیفیت	۰.۵۴۹	۰.۵۴۸
کیفیت کاری	۰.۵۹۴	۰.۵۹۳

با توجه به اطلاعات جدول فوق، ملاحظه می‌شود که ضریب تعیین متغیرها بیشتر از ۳۳ صدم قرار دارد و می‌توان بیان کرد که برازش شاخص‌ها در سطح بالا و خوبی قرار دارد.

شاخص استون-گیسر^۲

¹ Hair & et al

² Geisser Stone- criterion

دومین شاخص برازش مدل ساختاری، شاخص Q^2 است. این معیار که توسط استون و گیسر (۱۹۷۵) معرفی شد، قدرت پیش بینی مدل در سازه‌های درون‌زا را مشخص می‌کند. به اعتقاد آن‌ها مدل‌هایی که دارای برازش ساختاری قابل قبول هستند، باید قابلیت پیش‌بینی متغیرهای درون‌زای مدل را داشته باشند. بدین معنی که اگر در یک مدل، روابط بین سازه‌ها به درستی تعریف شده باشند، سازه‌ها تاثیر کافی بر یکدیگر گذاشته و از این راه فرضیه‌ها به درستی تأیید شوند. هنسلر و همکاران (۲۰۰۹) سه مقدار ۰/۱۵، ۰/۲ و ۰/۳۵ را به عنوان قدرت پیش‌بینی کم، متوسط و قوی تعیین نموده‌اند (به نقل از هایر و همکاران، ۲۰۱۷). برای محاسبه شاخص Q^2 از تکنیک بلایند فولدینگ استفاده می‌شود.

جدول ۴-۸- شاخص استون-گیسر Q^2

متغیرها	شاخص استون-گیسر
اثربخشی	۰.۲۷۱
بازرگانی	۰.۴۸۹
تأمین مالی	۰.۳۷۱
تأمین مواد	۰.۵۰۸
تکنولوژی	۰.۲۶۳
رهبری	۰.۲۹۷
زیرساخت	۰.۳۱۰
سودآوری	۰.۳۰۱
سیستم آنلاین	۰.۲۳۸
فرهنگ تولید	۱.۰۰۰
قابلیت انعطاف	۰.۲۵۱
مدیریت	۰.۴۰۱
مسئولیت اجتماعی	۰.۴۰۸
منابع انسانی	۰.۲۱۴
نوآوری	۰.۳۲۷
کارایی	۰.۲۲۵
کیفیت	۰.۲۶۴
کیفیت کاری	۰.۴۳۳

با توجه به اطلاعات جدول فوق، ملاحظه می‌شود که شاخص استون-گیسر برای تک تک متغیرها بیشتر از ۲۰ صدم قرار دارد و می‌توان بیان کرد که برازش مدل متوسط به بالا و در سطح خوبی قرار دارد.

شاخص نیکویی برازش GOF

مهمترین شاخص برازش مدل در تکنیک حداقل مجذورات جزئی، شاخص GOF است. معیار GOF توسط تنهاوس و همکاران (۲۰۰۴) ابداع گردید و طبق رابطه ۲ محاسبه می‌شود. وتزلس و همکاران (۲۰۰۹) سه مقدار ۰/۱، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ را به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای Gof معرفی نموده‌اند (به نقل از هایلر و همکاران، ۲۰۱۷). این شاخص با استفاده از میانگین هندسی شاخص R^2 و میانگین شاخص‌های افزونگی قابل محاسبه است.

$$\text{رابطه ۱} \quad \text{GOF} = \sqrt{\text{average (Commonality)} \times \text{average (R}^2\text{)}}$$

به باور تنهاوس و همکاران (۲۰۰۵) شاخص GOF در مدل PLS راه حلی عملی برای مشکل بررسی برازش کلی مدل بوده و همانند شاخص‌های برازش در روش‌های مبتنی بر کوواریانس عمل می‌کند و از آن می‌توان برای بررسی اعتبار یا کیفیت مدل PLS به صورت کلی استفاده کرد. این شاخص نیز همانند شاخص‌های برازش مدل لیزرل عمل می‌کند و بین صفر تا یک قرار دارد و مقادیر نزدیک به یک، نشانگر کیفیت مناسب مدل هستند. البته باید توجه داشت این شاخص همانند شاخص‌های مبتنی بر خی دو در مدل‌های لیزرل به بررسی میزان برازش مدل نظری با داده‌های گردآوری شده نمی‌پردازد. بلکه توانایی پیش‌بینی کلی مدل را مورد بررسی قرار می‌دهد و اینکه آیا مدل آزمون‌شده در پیش‌بینی متغیرهای مکنون درون‌زا موفق بوده است یا نه.

جدول ۴-۹- برازش کلی مدل

متغیرها	ضریب تعیین	شاخص استون-گیسر
اثربخشی	۰.۵۰۰	۰.۲۷۱
بازرگانی	۰.۵۲۸	۰.۴۸۹
تأمین مالی	۰.۴۶۱	۰.۳۷۱
تأمین مواد	۰.۶۵۹	۰.۵۰۸
تکنولوژی	۰.۶۱۲	۰.۲۶۳

۰.۲۹۷	۰.۵۰۳	رهبری
۰.۳۱۰	۰.۶۱۹	زیرساخت
۰.۳۰۱	۰.۵۴۹	سودآوری
۰.۲۳۸	۰.۴۰۲	سیستم آنلاین
۱.۰۰۰	۰.۵۸۴	فرهنگ تولید
۰.۲۵۱	۰.۴۶۷	قابلیت انعطاف
۰.۴۰۱	۰.۶۵۷	مدیریت
۰.۴۰۸	۰.۴۷۳	مسئولیت اجتماعی
۰.۲۱۴	۰.۷۵۷	منابع انسانی
۰.۳۲۷	۰.۴۰۸	نوآوری
۰.۲۲۵	۰.۴۲۶	کارایی
۰.۲۶۴	۰.۵۴۹	کیفیت
۰.۴۳۳	۰.۵۹۴	کیفیت کاری
۰.۳۶۵	۰.۵۴۱	میانگین
۰.۴۴۴		GOF

همان طور که در جدول فوق ملاحظه شد میزان معیار نیکویی برازش برابر با ۰/۴۴۴ به دست آمده و نشان از برازش مطلوب و قوی مدل دارد.

جدول ۴-۱۰- نتایج مربوط به آزمون آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و واریانس استخراج شده

میانگین واریانس استخراجی AVE>0.4	پایایی ترکیبی cr>0.7	آلفای کرونباخ Alpha>0.7	
۰.۵۵۹	۰.۸۳۴	۰.۷۳۷	اثربخشی
۰.۷۵۳	۰.۹۰۱	۰.۸۳۵	بازرگانی
۰.۸۰۷	۰.۸۹۳	۰.۷۶۰	تأمین مالی
۰.۷۶۶	۰.۹۰۸	۰.۸۴۸	تأمین مواد
۰.۷۵۶	۰.۸۶۱	۰.۷۷۹	تکنولوژی
۰.۷۷۲	۰.۸۷۱	۰.۷۰۴	رهبری
۰.۷۷۷	۰.۸۷۵	۰.۷۱۳	زیرساخت
۰.۶۸۰	۰.۸۰۹	۰.۷۲۹	سودآوری

سیستم آنلاین	۰.۷۵۹	۰.۸۵۳	۰.۷۴۴
عارضه یابی سرمایه گذاری	۱.۰۰۰	۱.۰۰۰	۱.۰۰۰
فرهنگ تولید	۰.۷۷۰	۰.۸۵۸	۰.۷۵۲
قابلیت انعطاف	۰.۷۸۲	۰.۹۰۲	۰.۸۲۱
مدیریت	۰.۷۹۶	۰.۸۸۱	۰.۷۱۱
مسئولیت اجتماعی	۰.۷۶۴	۰.۸۱۷	۰.۵۹۹
منابع انسانی	۰.۷۴۲	۰.۸۵۴	۰.۶۶۲
نوآوری	۰.۷۳۱	۰.۷۸۴	۰.۵۴۹
کارایی	۰.۷۷۸	۰.۸۶۰	۰.۷۵۵
کیفیت	۰.۸۱۱	۰.۸۸۸	۰.۷۲۵
کیفیت کاری	۰.۷۸۹	۰.۸۰۶	۰.۵۱۹

آلفای کرونباخ^۱: معیار کلاسیک برای سنجش پایایی و شاخص ارزیابی پایداری درونی محسوب می شود. پایداری درونی نشانگر میزان همبستگی یک سازه و شاخص های مربوط به آن است. در مورد متغیرهای با تعداد سؤال های کم، مقدار ضریب آلفای کرونباخ $0/6$ به عنوان سر حد ضریب، معرفی و بالاتر از $0/7$ نشانگر پایایی قابل قبول است. در مدل پژوهش حاضر، ضریب آلفای کرونباخ برای همه متغیرها از سطح $0/7$ بیشتر قرار دارد و بنابراین به لحاظ پایایی مورد تأیید قرار می گیرد.

پایایی ترکیبی^۲: برای تعیین پایایی هر یک از سازه ها علاوه بر معیار سنتی آلفای کرونباخ از معیار مدرن تر پایایی ترکیبی استفاده می کنند. برتری این معیار نسبت به ضریب آلفای کرونباخ این است که پایایی سازه ها نه به صورت مطلق بلکه با توجه به همبستگی سازه هایشان با یکدیگر محاسبه می شود. برای سنجش بهتر پایایی هر دو معیار به کار برده می شود. مقدار پایایی ترکیبی بالای $0/7$ برای هر سازه، نشان از پایداری درونی مناسب برای مدل های اندازه گیری داشته و مقدار کمتر از $0/6$ عدم وجود پایایی را نشان می دهد پایایی ترکیبی برای سازه های تحقیق بیشتر از $0/8$ به دست آمده است.

¹ Cronbach's alpha

² Combined reliability

روایی همگرا: پس از بررسی معیار پایایی، دومین معیار برازش مدل‌های اندازه‌گیری، روایی همگرا است. معیار AVE نشانگر میانگین واریانس به اشتراک گذاشته شده بین هر سازه با شاخص‌های خود است و مقدار ۰/۴ به بالای آن، کافی محسوب می‌شود. با توجه به جدول بالا، می‌توان مناسب بودن وضعیت پایایی و روایی مدل را تأیید کرد.

۵-۴- شناسایی عارضه‌های سرمایه‌گذاری و جذب سرمایه در استان اردبیل

با توجه به ادبیات نظری و تحقیقات میدانی، عارضه‌های سرمایه‌گذاری و جذب سرمایه در سطح استان شناسایی شد و از طریق پرسشنامه به برآورد و تخمین آن‌ها اقدام گردید و تحلیل آن از طریق آماره t تک‌متغیره مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت.

جدول ۴-۱۱- نتایج مربوط به عارضه‌های شناسایی شده در سطح استان

متغیرها	تعداد سؤال	تعداد	میانگین	انحراف معیار	مقدار t	سطح معنی داری
اثربخشی	تا چه حد نیازهای صنایع شما به موقع تشخیص داده شده است؟	۳۸۴	۲.۶۱۹۸	۱.۰۳۰۲۱	-۷.۲۳۲	۰.۰۰۰
	تا چه حد برای برطرف کردن نیازهای صنایع فعالیتی خود برنامه‌ریزی انجام دادید؟	۳۸۴	۲.۶۱۹۸	۱.۰۲۷۶۷	-۷.۲۵۰	۰.۰۰۰
	تا چه حد کارهای شما به درستی در داخل شرکت انجام می‌شود؟	۳۸۴	۲.۸۵۶۸	۰.۹۷۶۳۸	-۲.۸۷۵	۰.۰۰۴
	تا چقدر صنایع شما در دستیابی به اهداف خود موفق بوده است؟	۳۸۴	۲.۷۰۰۵	۱.۰۰۲۰۳	-۵.۸۵۷	۰.۰۰۰
	کارایی	نسبت هزینه‌کرد به محصول تا چه حد است؟	۳۸۴	۲.۹۳۷۵	۱.۰۲۷۶۸	-۱.۱۹۲
تا چه حد محصول نسبت به هزینه‌ای که برداشته برای شما سودآوری دارد؟		۳۸۴	۲.۷۲۶۶	۰.۹۸۳۲۷	-۵.۴۴۹	۰.۰۰۰
نوآوری		نوآوری در محصولات تولیدی شما چقدر است؟	۳۸۴	۲.۸۱۷۷	۱.۱۳۹۴۲	-۳.۱۳۵
	تا چه حد از ایده‌های نوین در پیاده‌سازی و تولید محصولات استفاده می‌کنید؟	۳۸۴	۲.۵۳۱۳	۱.۱۰۹۶۸	-۸.۲۷۸	۰.۰۰۰
	تا حالا به چه میزان محصول جدید و نو به بازار معرفی کردید؟	۳۸۴	۲.۶۴۳۲	۱.۰۹۸۴۵	-۶.۳۶۵	۰.۰۰۰

¹ Convergent validity

۰.۰۰۰	-۱۱.۳۵۷	۱.۰۱۵۵۳	۲.۴۱۱۵	۳۸۴	کیفیت محصولات تولیدی شما نسبت به رقبا در چه سطحی قرار دارد؟	کیفیت
۰.۰۰۱	-۳.۳۳۱	۱.۲۲۵۶۳	۲.۷۹۱۷	۳۸۴	تا چه حد محصولات شما دوام و ماندگاری بیشتری دارد؟	
۰.۰۰۰	-۴.۲۸۴	۱.۰۹۵۸۷	۲.۷۶۰۴	۳۸۴	تا چه حد مشتریان برای استفاده از محصولات شما اطمینان و اعتماد دارند؟	
۰.۰۰۰	-۸.۶۸۸	۱.۰۶۹۰۸	۲.۵۲۶۰	۳۸۴	تا چه اهمیت منابع انسانی در شرکت یا کارخانه شما درک شده است؟	کیفیت زندگی کاری
۰.۰۰۰	-۷.۷۶۸	۱.۱۲۹۸۹	۲.۵۵۲۱	۳۸۴	تا چه حد زمان در زمان ورود به شرکت یا کارخانه با نشاط حاضر می‌شوید؟	
۰.۰۰۰	-۲۱.۰۹۳	۱.۰۴۰۳۰	۱.۸۸۰۲	۳۸۴	تا چه حد صرف غذا یا همنشینی با همکاران لذت می‌برید؟	
۰.۰۰۰	-۳۱.۵۹۵	۰.۸۸۸۳۳	۱.۵۶۷۷	۳۸۴	تا چه حد ملاک پیشرفت در سازمان شما شایسته‌سالاری است و نه رابطه؟	
۰.۰۰۰	-۱۱.۶۲۸	۱.۰۰۹۴۱	۲.۴۰۱۰	۳۸۴	تولیدات شرکت شما مقرون به صرفه است؟	سود آوری
۱.۰۰۰	۰	۱.۰۶۴۵۰	۳.۰۰۰۰	۳۸۴	درآمد شرکت شما به نسبت هزینه در سطح بالایی قرار دارد؟	
۰.۱۳۹	۱.۴۸۲	۱.۱۰۲۲۶	۳.۰۸۳۳	۳۸۴	تا چه حد مسئولین صنعت در زمینه سرمایه‌گذاری در استان انعطاف‌پذیری بیشتری برای جذب سرمایه‌گذار دارند؟	قابلیت انعطاف
۰.۱۷۳	۱.۳۶۵	۱.۰۴۷۱۴	۳.۰۷۲۹	۳۸۴	در زمینه جذب سرمایه‌گذاری به استان تا چه حد مسئولین رغبت نشان می‌دهند؟	
۰.۰۰۰	-۶.۰۰۴	۱.۰۶۲۴۲	۲.۶۷۴۵	۳۸۴	به چه میزان مسئولین استانی در زمینه سرمایه‌گذاری احساس مسئولیت می‌کنند؟	
۰.۶۰۰	-۵۲۵.۰	۱.۰۷۰۲۳	۲.۹۷۱۴	۳۸۴	تا چه حد مسئولین در رابطه با کاهش بیکاری و جذب سرمایه به استان تلاش می‌کنند؟	
۰.۰۰۰	-۸.۰۹۸	۱.۰۳۹۸۱	۲.۵۷۰۳	۳۸۴	تا چه حد مسئولین در قبال مردم برای امرار معاش از طریق جذب سرمایه به استان احساس مسئولیت می‌کنند؟	مسئولیت اجتماعی
۰.۰۰۰	-۱۴.۱۸۷	۰.۹۶۷۵۷	۲.۲۹۹۵	۳۸۴	به راحتی می‌توانید مواد اولیه برای شرکت یا کارخانه خود تأمین نمایید؟	
۰.۰۰۰	-۱۳.۵۲۵	۰.۹۶۵۹۱	۲.۳۳۳۳	۳۸۴	تا چه حد در زمینه تأمین مواد اولیه مرغوب موفق هستید؟	تأمین مواد

۰.۰۰۰	-۱۳.۵۶۳	۱.۰۳۴۷۲	۲.۲۸۳۹	۳۸۴	دسترسی به مواد اولیه با کیفیت تا چه حد در موقع مقرر انجام می‌شود؟	
۰.۰۰۰	-۱۱.۳۰۱	۱.۰۶۵۶۷	۲.۳۸۵۴	۳۸۴	تا چه حد تکنولوژی و ماشین‌آلات برای سرمایه‌گذاران در سطح استان قابل دستیابی است؟	تکنولوژی و ماشین‌آلات
۰.۳۱۰	-۱.۰۱۶	۱.۰۵۴۴۶	۲.۹۴۵۳	۳۸۴	ماشین‌آلات لازم برای سرمایه‌گذاری تا چه حد برای سرمایه‌گذار ممکن است؟	
۰.۰۰۹	-۲.۶۳۴	۱.۰۲۶۶۵	۲.۸۶۲۰	۳۸۴	در زمینه فروش محصولات در سطح استان تا چه حد موفق هستید؟	
۰.۰۰۰	-۶.۷۵۴	۱.۱۱۸۲۸	۲.۶۱۴۶	۳۸۴	در زمینه صادرات محصولات خود تا چه اندازه موفق هستید؟	بازرگانی و فروش
۰.۶۱۵	-۰.۵۰۳	۱.۱۱۵۶۲	۲.۹۷۱۴	۳۸۴	تا چه اندازه قوانین و سیاست‌های حاکم بر استان به فروش و صادرات محصولات کمک می‌کند؟	
۰.۰۰۰	-۱۵.۹۳۲	۰.۹۶۰۸۹	۲.۲۱۸۸	۳۸۴	تا چه زیرساخت‌های لازم برای سرمایه‌گذاری در استان فراهم هست؟	
۰.۰۰۰	-۱۰.۵۰۸	۰.۸۹۳۶۰	۲.۵۲۰۸	۳۸۴	در زمینه دسترسی به راه، برق، گاز و آب در سطح استان، تا چه حد برای سرمایه‌گذار مشکل وجود دارد؟	زیرساخت
۰.۰۰۰	-۱۰.۳۴۷	۰.۹۳۰۸۱	۲.۵۰۶۶	۳۸۱	حمایت مالی خوبی از سرمایه‌گذاران از سوی سوی نهادهای دولتی انجام می‌شود.	تأمین مالی
۰.۰۰۰	-۱۶.۸۶۴	۰.۹۶۲۲۹	۲.۱۷۱۹	۳۸۴	علاوه بر آورده سرمایه‌گذار، وام‌های دیگری جهت حمایت از آن‌ها در سریع‌تر زمان ممکن پرداخت می‌شود.	
۰.۰۰۰	-۱۲.۳۸۲	۰.۹۸۰۸۷	۲.۳۸۰۲	۳۸۴	منابع انسانی لازم در سطح استان برای کار در شرکت‌ها و کارخانه‌ها وجود دارد.	
۰.۰۰۰	-۱۲.۷۴۶	۱.۰۳۲۹۵	۲.۳۲۸۱	۳۸۴	نیروی انسانی ماهر برای کار در پست‌های حساس و نیاز به تخصص در سطح استان وجود دارد.	منابع انسانی
۰.۰۰۰	-۶.۰۰۶	۱.۰۲۸۱۶	۲.۶۸۴۹	۳۸۴	دسترسی به نیروی انسانی ماهر و خیره در سطح استان در سریع‌ترین زمان ممکن است.	
۰.۰۰۰	-۱۱.۵۹۸	۱.۰۲۹۱۹	۲.۳۸۸۵	۳۸۱	مدیریت خوبی در سطح استان برای جذب سرمایه‌گذاری وجود دارد.	
						مدیریت

۰.۰۰۰	-۷.۰۵۱	۱.۱۵۰۷۳	۲.۵۸۵۹	۳۸۴	مدیریت در سطح استان از سرمایه‌گذاری در استان اردبیل حمایت می‌کند.	
۰.۰۰۰	-۷.۵۷۸	۱.۰۵۰۴۶	۲.۵۹۳۸	۳۸۴	سرمایه‌گذاری در سطح استان باعث اذیت و پشیمانی سرمایه‌گذار نمی‌شود.	
۰.۰۰۰	-۶.۹۶۷	۱.۱۵۷۳۲	۲.۵۸۸۵	۳۸۴	رهبری اثرگذار در مدیریت استان برای جذب سرمایه‌گذار وجود دارد.	
۰.۰۰۰	-۹.۹۶۸	۱.۰۳۹۲۹	۲.۴۷۱۴	۳۸۴	رهبری موفق و خوبی در سطح استان برای جذب سرمایه‌گذاران ملی و بین‌المللی وجود دارد.	رهبری
۰.۰۰۰	-۱۶.۶۱۹	۰.۹۳۹۶۴	۲.۲۰۳۱	۳۸۴	در سطح استان فرهنگ خوبی در زمینه سرمایه‌گذاری برای تولید حاکم است.	
۰.۰۰۰	-۲۶.۵۳۰	۰.۸۹۸۳۰	۱.۷۸۳۹	۳۸۴	بیشتر سرمایه‌گذاران داخل استانی تمایل به سرمایه‌گذاری در تولید دارند.	فرهنگ تولید
۰.۰۰۰	-۱۴.۸۵۳	۱.۱۱۳۲۱	۲.۱۵۶۳	۳۸۴	در فضای مجازی روش‌های سرمایه‌گذاری در سطح استان برای همگان قابل مشاهده است.	
۰.۰۰۰	-۱۸.۰۹۳	۱.۰۷۱۷۸	۲.۰۱۰۴	۳۸۴	تمامی شرایط و ضوابط سرمایه‌گذاری در سطح استان برای سرمایه‌گذاران بیان شده است.	سیستم‌ها و روش‌های آنلاین و آفلاین

طبق اطلاعات جدول ۴-۱۱ که مربوط به عارضه‌های شناسایی شده است، می‌توان بیان کرد که عارضه‌های سرمایه‌گذاری در سطح استان را می‌توان در ۱۸ شاخص بیان کرد که در ادامه به تفکیک توضیح داده می‌شود.

اثر بخشی یکی از عارضه‌های شناسایی شده برای سرمایه‌گذاری و جذب سرمایه در سطح استان است که نشان از آن دارد که نیازهای صنایع به خوبی شناسایی نمی‌شود و صنایع به اهداف ایده‌آل خود دست نمی‌یابند. به دلیل اینکه نتایج آماری نشان دهنده آن است که میانگین به دست آمده از میانگین فرضی (یعنی ۳) کمتر قرار دارد.

کارآیی صنایع برای سرمایه‌گذاری کم است. به دلیل اینکه نتایج آماری نشان دهنده آن است که میانگین به دست آمده از میانگین فرضی (یعنی ۳) کمتر قرار دارد.

نوآوری محصولات در رقابت با رقبای پایین است. به دلیل اینکه نتایج آماری نشان دهنده آن است که میانگین به دست آمده از میانگین فرضی (یعنی ۳) کمتر قرار دارد.

کیفیت محصولات در رقابت با رقبای متوسط و پایین قرار دارد. به دلیل اینکه نتایج آماری نشان دهنده آن است که میانگین به دست آمده از میانگین فرضی (یعنی ۳) کمتر قرار دارد.

کیفیت زندگی کاری کارکنان به خوبی درک نمی‌شود. به دلیل اینکه نتایج آماری نشان دهنده آن است که میانگین به دست آمده از میانگین فرضی (یعنی ۳) کمتر قرار دارد.

سود آوری صنایع در سطح متوسط قرار دارد. به دلیل اینکه نتایج آماری نشان دهنده آن است که میانگین به دست آمده از میانگین فرضی (یعنی ۳) برابر یا کمتر قرار دارد.

قابلیت انعطاف مسئولین در جذب سرمایه‌گذاری به استان در سطح متوسط و رو به پایین قرار دارد. به دلیل اینکه نتایج آماری نشان دهنده آن است که میانگین به دست آمده از میانگین فرضی (یعنی ۳) برابر یا کمتر قرار دارد.

مسئولیت اجتماعی در بین مسئولین استانی برای جذب سرمایه‌گذاری نامطلوب می‌باشد. به دلیل اینکه نتایج آماری نشان دهنده آن است که میانگین به دست آمده از میانگین فرضی (یعنی ۳) برابر یا کمتر قرار دارد.

تامین مواد اولیه برای سرمایه‌گذاران مقرون به صرفه نیست و بیشتر مواد اولیه از خارج استان و یا سایر کشورها وارد صنایع استانی می‌شود. به دلیل اینکه نتایج آماری نشان دهنده آن است که میانگین به دست آمده از میانگین فرضی (یعنی ۳) برابر یا کمتر قرار دارد.

تکنولوژی و ماشین آلات به روز و قابل دسترسی برای سرمایه‌گذاران کم بوده و این محدودیت برای سرمایه‌گذاری ایجاد می‌کند. به دلیل اینکه نتایج آماری نشان دهنده آن است که میانگین به دست آمده از میانگین فرضی (یعنی ۳) برابر یا کمتر قرار دارد.

بازرگانی و فروش آن‌طور که باید در کشورهای منطقه برای خود جا باز کند، وجود ندارد. به دلیل اینکه نتایج آماری نشان دهنده آن است که میانگین به دست آمده از میانگین فرضی (یعنی ۳) برابر یا کمتر قرار دارد.

زیرساخت‌های لازم برای جذب سرمایه‌گذاری به جز در نقاط مرکزی استان در سایر نقاط وجود ندارد. به دلیل اینکه نتایج آماری نشان دهنده آن است که میانگین به دست آمده از میانگین فرضی (یعنی ۳) برابر یا کمتر قرار دارد.

تأمین مالی یکی دیگر از موضوعات مهم است که تسهیلات پرداختی از سوی بانک‌ها به نسبت مصارف و درآمد استانی انجام می‌گیرد که این موضوع در مورد استان‌های کم برخوردار جفا هست.

منابع انسانی ماهر و کارآمد برای بکارگیری در پست‌های فنی و حساس در سطح استان کم است.

مدیریت خوب برای جذب و جلب سرمایه‌گذار وجود ندارد.

رهبری در سطح استان به خوبی برای جذب سرمایه‌گذاری مشهود نیست.

فرهنگ تولید در بین سرمایه‌داران استانی برای ایجاد صنایع تولید هنوز حاکم نشده است.

سیستم‌ها و روش‌های آنلاین و آفلاین در سطح استان آن‌طور که باید باشد، صورت نگرفته است.

فصل پنجم

(نتیجه گیری)

این فصل اختصاص به نتیجه‌گیری و بحث سؤال‌های پژوهش دارد. لذا ابتدا به صورت کلی به کارهای انجام شده در این پژوهش پرداخته شده و سپس به بحث و نتیجه‌گیری یافته‌های پژوهش اشاره شده و در نهایت به پیشنهادهای کاربردی پرداخته شده است.

۵-۲- بحث و نتیجه‌گیری

روند جذب سرمایه‌گذاری خارجی در ایران در مقایسه با سایر کشورها حاکی از ناکارآمدی زیرساخت‌های فعلی در جذب سرمایه‌گذاری خارجی است، بطوری‌که می‌توان گفت سرمایه‌گذاری خارجی به مفهوم واقعی در بازار سرمایه ایران وجود ندارد. لذا این سوال اساسی وجود دارد که چرا اقتصاد ایران نتوانسته در جذب سرمایه‌گذاران خارجی موفق عمل نماید؟ در این راستا در ابتدا شاخص‌های کلان موثر در جذب سرمایه‌گذاری خارجی مرور شده است. نگاهی به شاخص‌های کلان اقتصادی مرتبط با سرمایه‌گذاری خارجی جایگاه ایران را در وضعیتی بسیار نامناسب نشان می‌دهد. رتبه ۱۱۸ ایران از میان ۱۸۹ کشور در شاخص‌های سهولت کسب و کار بانک جهانی، رتبه ۱۵۰ در میان ۱۵۹ اقتصاد دنیا در خصوص آزادی اقتصادی و رتبه ۱۵۰ را در بین ۱۸۹ کشور از لحاظ حمایت از حقوق سهامداران خرد عملاً اقتصاد ایران را اقتصادی بسته و برنامه‌ریزی‌های صورت گرفته را ناکارآمد نشان می‌دهد.

در بخش سرمایه‌گذاری خارجی در بازار سرمایه نیز موانع بسیاری وجود دارد. جزییات موانع مورد بررسی به شرح زیر است:

- کوچک بودن ابعاد بازار سرمایه و بدهی ایران و عدم تناسب اندازه بازار با تولید ناخالص داخلی کشور.
- عدم وجود زیرساخت‌ها و ابزار مناسب جهت پوشش ریسک نرخ ارز.
- فقدان نظام بانکی با معیارهای بین‌المللی.
- بالا ارزیابی شدن ریسک تسویه وجوه در سیستم پایاپای شرکت سپرده‌گذاری مرکزی ایران.
- عدم اجرای استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی و حسابرسی مستقل.
- وضعیت سنتی بورس تهران در بخش ریزساختارها، عدم تنوع ابزارهای معاملاتی، فقدان یا محدودیت زیرساخت‌های الکترونیکی بازار سرمایه و عدم اتصال به بازارهای سرمایه دنیا.
- نبود دستور اقدام منسجم یا برنامه راهبردی بازار سرمایه، نگرانی‌های سیاسی و فرهنگی و عدم تقارن اطلاعاتی.
- عدم توجه مستقیم به سرمایه‌گذاری خارجی در بازار سرمایه در قانون.
- فرآیند طولانی اخذ مجوز و اخذ کد سهامداری بخاطر عدم یکپارچگی میان سازمان‌های ذیربط.
- عدم یکپارچگی و غیرالکترونیک بودن فرآیندها در میان سازمان‌های ذیربط مانند مباحث ثبت افزایش سرمایه، اجرای استانداردهای گزارشگری و ...
- تناقض مقررات در خصوص افتتاح حساب بانکی ریالی برای سرمایه‌گذار خارجی.

- رویه سخت احراز هویت سرمایه‌گذاران خارجی مطابق قانون مبارزه با پولشویی.
- محدودیت‌های سرمایه‌گذاری و انتخاب مدیران.
- محدودیت در خروج سرمایه توسط سرمایه‌گذار خارجی.

در این میان استان اردبیل با دارا بودن منابع مختلف برای سرمایه‌گذاری در طرح‌های گوناگون ملی و بین‌المللی می‌تواند باعث توسعه استان و منطقه گردد. به همین دلیل موارد زیر را می‌توان از جمله مشکلات سرمایه‌گذاری در استان اردبیل تشریح کرد:

- عدم نیازسنجی کافی از بخش‌های موردنیاز سرمایه‌گذاری در استان.
- تأمین مواد اولیه موردنیاز اغلب صنایع در خارج از استان و یا سایر کشورها.
- عدم مدیریت صحیح استانی در جذب سرمایه‌گذاری.
- عدم شناسایی صنایع هدف برای سرمایه‌گذاری در استان.
- عدم گرایش سرمایه‌داران استانی به تولید و به عبارتی نبود فرهنگ تولید در بین سرمایه‌داران.
- عدم وجود نیروی انسانی ماهر برای کار در بعضی پست‌های حساس.
- مسئولیت اجتماعی ناکارآمد و ضعیف در بین مسئولین استانی و کشوری در جذب سرمایه‌گذار.
- عدم وجود زیرساخت‌های لازم برای تولید در مراکز مختلف استان از جمله زیرساخت‌های فناوری، انسانی و جاده.
- عدم حمایت نهادهای دولتی ملی و استانی در جذب سرمایه‌گذار.
- وجود قوانین دست و پاگیر در جذب سرمایه‌گذار.
- وجود مشکل در تأمین دستگاه‌ها و ماشین‌آلات صنایع به دلیل تحریم‌ها و شرایط سیاسی حاکم بر کشور.

با شناسایی ۱۸ عارضه برای جذب سرمایه‌گذاری در سطح استان شامل؛ اثربخشی، کارایی، نوآوری، کیفیت، کیفیت زندگی کاری، سود آوری، قابلیت انعطاف، مسئولیت اجتماعی، تأمین مواد، تکنولوژی و ماشین‌آلات، بازرگانی و فروش، زیرساخت، تأمین مالی، منابع انسانی، مدیریت، رهبری، فرهنگ تولید، سیستم‌ها و روش‌های آنلاین و آفلاین، می‌توان آن‌ها را در چهار دسته بزرگ شامل تأمین مواد اولیه، نهادهای دولتی، تأمین دستگاه‌ها و ماشین‌آلات، توسعه و فروش صادرات تقسیم‌بندی کرد که در ادامه به تشریح آن پرداخته می‌شود.

طبق نتایج به‌دست آمده یکی از عارضه‌های جذب سرمایه‌گذاری، «تأمین مواد اولیه» است. یک واحد صنعتی نیازمند شناسایی واحدهای بازیافت، مرکز تهیه و توزیع مواد اولیه و همچنین تشکیل شبکه تأمین مواد اولیه برای دسترسی سریع و راحت به مواد و کاهش هزینه‌های خویش می‌باشد. لذا برای این‌که چرخه واحد صنعتی و یا هر واحد دیگر راه بیفتد، حتماً باید مواد اولیه لازم برای تولید محصولات موردنیاز را داشته باشد. در گذشته تهیه مواد اولیه به‌صورت سهمیه‌ای صورت می‌گرفت و شرکت‌ها برای تولید خود براساس سهمیه مشخص مواد اولیه را تهیه می‌کردند، اما امروز تهیه مواد اولیه از طریق بورس و شرکت‌های بازرگانی و یا خرید بصورت آزاد صورت می‌گیرد. تا پیش از خصوصی‌سازی

مجتمع‌های پتروشیمی، توزیع مواد اولیه پلیمری خوراک واحدهای تولیدی صنعتی توسط شرکت بازرگانی پتروشیمی و از طریق تعاونی‌های تامین نیاز صنعت صورت می‌پذیرفت با عرضه مواد پتروشیمی در بورس کالا و خصوصی‌سازی مجتمع‌های پتروشیمی، مهمترین بازیگران موثر در نظام تامین مواد اولیه دلانان غیر حرفه‌ای، شرکت بازرگانی پتروشیمی، بورس کالا، تعاونی‌های تامین نیاز صنعت، تشکلهای و انجمن‌های صنفی صنعت هستند. لازم به ذکر است که قدرت چانه زنی برای تولیدکنندگان و صنایع کوچک محدود است، فقط واحدهایی که توان و قابلیت صادرات دارند به دلیل معافیتهای مالیاتی صادرات در حوزه تامین مواد خود به خصوص از طریق بورس قدرت چانه زنی دارند. لذا بر اساس یافته‌های به دست آمده یکی از عارضه‌های اثرگذار در جذب و جلب سرمایه‌گذار، تأمین مواد اولیه است که توجه و اهتمام در تهیه و تأمین آن می‌تواند نقطه قوتی برای تولیدکنندگان و جذب سرمایه‌گذاران به حساب آید.

عارضه دیگری که برای جذب سرمایه‌گذاری در سطح استان شناسایی شده، «تأمین دستگاه‌ها و ماشین‌آلات» است. تأمین ماشین‌آلات و دستگاه‌ها شرط اصلی و اساسی برای سرمایه‌گذاران می‌باشد. تا زمانی که دستگاه‌ها و ماشین‌آلات فراهم نشود عملاً سرمایه‌گذاری صورت نخواهد گرفت. بعضی سرمایه‌گذاران قوی خودشان توانایی تهیه و واردات ماشین‌آلات را از خارج کشور و یا کشورهای مبدأ دارند، ولی سرمایه‌گذاران تازه‌کار در این زمینه با مشکل مواجه می‌شوند و صنایع تولیدی کشور نیز جوابگوی تولید و تأمین چنین ماشین‌آلاتی نیستند. به طراحی و قالب‌سازی، بهره‌مندی از تکنولوژی‌های نوین و حمایت از تولید تکنولوژی در داخل کشور اشاره دارد. لذا استفاده از تجربه‌ها و تکنولوژی‌های نوین جهانی، تشویق مادی و معنوی مهندسين و شرکت‌های دانش‌بنیان در حوزه طراحی و قالب‌سازی، همکاری دانشگاه و صنعت در زمینه طراحی و قالب‌سازی، حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان، تأمین منابع مالی برای خرید تکنولوژی، تجدید و نوسازی ماشین‌آلات و دستگاه‌ها، تشویق دانش‌آموختگان فنی و مهندسی برای تولید ماشین‌آلات و دستگاه‌های تولیدی، استفاده از طرح‌های پژوهشی دانشگاه‌ها برای تولید ماشین‌آلات، از جمله موارد شناسایی شده در زمینه تأمین ماشین‌آلات است. با توجه به ارزش و اهمیت ماشین‌آلات صنعت در کیفیت محصول و افزایش سهم بازار و سطح فروش، متأسفانه سطح کیفی و نوع تکنولوژی به کار رفته در دسته محصولات مختلف صنایع به ۳۰ تا ۴۰ سال قبل باز می‌گردد که لازم به تجدید و نوسازی است، در چند سال اخیر که وضعیت متفاوت شده است، برخی کارگاه‌ها اقدام به خرید دستگاه‌های جدید و یا تجدید و نوسازی نموده‌اند، متأسفانه تولیدکنندگان ایرانی در چند سال اخیر به خاطر عدم توانایی در رقابت با محصولات خارجی به خصوص چینی، تبدیل به واردکنندگان ماشین‌آلات چینی شده‌اند و اکثر ماشین‌سازان مبادرت به خرید از خارج و فروش به داخل برای صنایع را انجام می‌دهند. از طرفی یکی از مشکلات و دردسرهای اساسی صنعت استان، طراحی محصولات جدید و قالب‌سازی است، دوری از قالب‌سازان و عدم دسترسی آسان به آنها، نبود انعطاف و تنوع در قالب‌های ساخته شده محصولات جدید، باعث شده که محصولات تولیدی مراکز استان‌ها با مشکل صادرات مواجه شوند؛ بنابراین تولیدکنندگان محصولات در وضعیت موجود به قالب‌سازان سایر کشورها بخصوص چین وابسته می‌باشند.

«توسعه فروش و صادرات» از جمله عارضه‌های شناسایی شده برای جذب و جلب سرمایه‌گذار است. لذا بازاریابی، افزایش کیفیت کالا و برندسازی محصولات تولید شده می‌تواند به توسعه فروش و صادرات کمک نماید. حضور در نمایشگاه‌های ملی و بین‌المللی، ایجاد بازار دیجیتال، تشکیل واحد بازاریابی، طراحی الگو، بسته‌بندی کارشناسی، تهیه

بروشور مشترک برای محصولات صنایع تولیدی، برخورداری از استانداردهای لازم و مقبول، برابری به لحاظ کیفیت با محصولات خارجی، تلاش در جهت تولید محصولات تجدیدپذیر، افزایش کاربرد محصولات، یکپارچگی برند، استفاده از شعار تبلیغاتی، مطابقت محصولات با برند، ثابت قدم در استفاده از برند، عمل به پیام‌های تبلیغاتی، صداقت در شعارهای استفاده شده، از جمله موارد شناسایی شده در رابطه با شاخص توسعه فروش و محصولات می‌باشد که توجه به آن می‌تواند به توسعه فروش و صادرات محصولات کمک نماید. لذا با توجه به این که کشور چند سالی است با مشکل تحریم روبروست و این مسئله باعث شده، هم صنعت کشور از تکنولوژی نوین و برتر به دلیل عدم توان در واردات ماشین‌آلات این صنعت عقب افتاده و هم توان صادرات، آن هم به دلیل کیفیت پایین محصولات و عدم توان در رقابت با محصولات خارجی و همچنین عدم دسترسی به بازارهای خارجی به دور ماند و این گونه مشکلات باعث شده، صنعت استان توان رقابت با کالاهای خارجی را نداشته باشد.

عارضه دیگری که برای جذب و جلب سرمایه‌گذاری شناسایی شده، «**نهادهای دولتی**» است. نهادهای دولتی از طریق حمایت‌های قانونی، همکاری با واحدهای تولیدکننده و حمایت‌های مالی می‌تواند یاری‌رسان صنایع در توسعه اشتغال و درآمدزایی باشد. خرید کالاهای مصرفی از سوی ادارات دولتی، حمایت و تشویق قانونی برای رفع موانع تولید، دیپلماسی موفق برای ورود تکنولوژی نوین، تشدید قوانین در راستای عدم کپی‌برداری شرکت‌ها از یکدیگر، تمرکز دولت برای رفع موانع تولید، کنترل نوسانات بازار ارز، تسهیل شرایط خرید تکنولوژی‌های خارجی، کاهش فاصله بین نیازهای تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان، پرداخت وام کم بهره، فرصت برای پرداخت بدهی‌ها، تخفیف در پرداخت بیمه کارگران، از جمله موارد شناسایی شده برای شاخص نهادهای دولتی است. صنایع مختلف با حمایت نهادهای دولتی می‌تواند بسیاری از مشکلات خویش، از جمله در تأمین مواد اولیه، تأمین ماشین‌آلات نوین و همچنین پرداخت بدهی‌ها و معوقات را حل نماید و این مسئله می‌تواند باعث جذب سرمایه‌گذاری در سطح استان شود. همچنین مدیریت کارآمد و دلسوز استانی می‌تواند جذب سرمایه‌گذار را با برداشتن موانع قانونی و حقوقی تسهیل نماید. حمایت مادی و معنوی از سرمایه‌گذاران می‌تواند آنان را به سرمایه‌گذاری در سطح استان ترغیب نماید. ارائه دیدگاه و نقشه‌ها قابل سرمایه‌گذاری به سرمایه‌گذاران می‌تواند راه سرمایه‌گذاری را هموار نماید.

۵-۴- پیشنهادها

- در راستای جذب سرمایه‌گذاری با توجه به شاخص‌های شناسایی شده، می‌توان پیشنهادهای زیر را ارائه داد:
- در راستای تأمین مواد اولیه پیشنهاد می‌شود نقشه واحدهای تأمین مواد اولیه تمامی صنایع در کل استان در اختیار واحدهای تولیدی قرار گیرد، همچنین مراکزی برای تهیه، تأمین و توزیع مواد اولیه ایجاد گردد و برای سهولت دسترسی به مواد اولیه و کاهش هزینه‌های واحدهای تولیدی در خرید مواد اولیه، در مراکز استان‌ها شبکه تأمین مواد اولیه شکل گیرد.
  - در راستای تأمین ماشین‌آلات واحدهای تولیدی پیشنهاد می‌شود از شرکت‌های دانش‌بنیان، پایان‌نامه‌های دانشگاهی در زمینه طراحی و قالب‌سازی، بهره‌مندی از تکنولوژی‌های نوین و حمایت از تولید تکنولوژی داخلی استفاده گردد.

- برای توسعه فروش و صادرات واحدهای صنعتی می‌توان با برپایی نمایشگاه‌ها، حضور در نمایشگاه‌های داخلی و خارجی، افزایش کیفیت کالا و مورد تأیید استانداردهای جهانی و همچنین برندسازی به توسعه فروش و صادرات تولیدات استانی اقدام کرد.
- برای افزایش حمایت نهادهای دولتی از واحدهای تولیدی می‌توان با برگزاری جلسات بین مدیران و صاحبان واحدهای تولیدی و ارائه مشکلات به صورت حضوری و کتبی، حمایت نهادهای دولتی را در زمینه‌های مختلف جلب کرد.

منابع:

۱. آذر، عادل، (۱۳۷۳)، فنون آمار استنباطی در پژوهش های مدیریتی و رفتاری، فصلنامه علمی پژوهشی دانش مدیریت، انتشارات دانشکده مدیریت دانشگاه تهران، شماره ۲۶، تهران.
۲. آسیان، سیحان، استفاده از کارت امتیازی متوازن (BSC به منظور ارزیابی عملکرد سازمان: گروه کارخانجات نورد و لوله سمنان"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده مدیریت صنعتی، دانشگاه آزاد سمنان، ۱۳۸۷.
۳. اصغریپور، محمد جواد، تصمیم گیری های چند معیاره، چاپ هفتم، انتشارات دانشگاه تهران، تهران، ۱۳۸۸.
۴. اصغر پور، محمد جواد، "تئوری تصمیم گیری چند معیاره (MCDM)"، انتشارات دانشگاه تهران، (۱۳۸۵).
۵. اصغریپور، محمد جواد، تصمیم گیری گروهی و نظریه بازی ها"، چاپ دوم، انتشارات دانشگاه تهران، تهران، ۱۳۸۲.
۶. حافظ نیا، محمدرضا، "مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، انتشارات سمت، تهران، ۱۳۷۷.
۷. خادمی اسلام، حبیب الله و همکاران، بررسی شرکت چوب و صنعت ایران با استفاده از مدل عرضه یابی شرکت نوساز یصنایع ایران"، مجله علمی - پژوهشی علوم کشاورزی، سال یازدهم، شماره ۴ (۱۳۸۴).
۸. سرمد، زهره، بازرگان، عباس، حجازی، الهه، روش های پژوهش در علوم رفتاری، انتشارات آگاه، ۱۳۷۶.
۹. سکاران، اما، "روش های تحقیق در مدیریت، مترجمان: محمد صائبی و محمود شیرازی، تهران: موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی، ۱۳۸۱.
۱۰. صفری، سعید؛ عادل آذر، "ارزیابی عملکرد سازمان با تاکید بر شاخصهای مدیریت کیفیت"، کنفرانس بین المللی مدیریت، صفحه ۱، (۱۳۸۲).
۱۱. طوسی، محمدعلی و محمد صائبی، مدیریت امور کارکنان و منابع انسانی، نویسندگان: شیمون دولان و شولر رندال، چاپششم، تهران، موسسه عالی آموزش و پرورش مدیریت و برنامه ریزی، (۱۳۸۱).
۱۲. ظهوری، قاسم، (۱۳۷۸)، کاربرد روش های تحقیق علوم اجتماعی در مدیریت، انتشارات میر، تهران.
۱۳. غفاری، بابک، بررسی عوامل موثر بر مزیت رقابتی صنعت قطعه سازی خودرو کشور"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده فنی مهندسی، مهندسی صنایع، (۱۳۸۵).
۱۴. فریدریش گلاسل، مدیریت تغییر سازمانی، طرح مطالعه بهره وری در صنعت (وزارت صنایع)، چاپ اول، کارآفرینان بصیر، تهران، صفحه ۱۹ (۱۳۸۰).
۱۵. قاسم زاده، اسماعیل، "عارضه یابی شرکت برق منطقه ای خوزستان جهت شناسایی رویکردهای بهبود بر اساس مدل EFQM"، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت صنعتی، دانشگاه شهید بهشتی، (۱۳۸۶).
۱۶. مومنی، منصور، "مباحث نوین تحقیق در عملیات"، انتشارات دانشکده مدیریت دانشگاه تهران (۱۳۸۵).

۱۷. میرزایی چابکی، محسن، تجزیه و تحلیل استراتژیک و اولویت بندی استراتژی های منتخب (مطالعه موردی: شرکت چوکا)، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تابستان ۱۳۸۹
۱۸. میرزایی چابکی، محسن و قربان پور، احمد، و نژادپانی، عباس، شناسایی شاخص های مؤثر بر هوشمندی رقابتی و اولویت بندی آنها با استفاده از فرایند تحلیل سلسله مراتبی فازی، چهارمین کنفرانس بین المللی مدیریت استراتژیک، تهران ۱۳۸۸
۱۹. نادى قمى، ولى و مجيد زارع، ارزىابى متوازن"، مجله تدبير، شماره ۳۲، ص ص ۳۴-۳۱، (۱۳۸۲).
۲۰. نجمى، منوچهر و همكاران، گزارش منتشر شده پروژه طراحى چارچوب كلى جهت سنجش سرماى عملكرد بنگاه هاى صنعتى كشور، از مجموعه طرح تدوين استراتژى توسعه صنعتى كشور، دانشگاه صنعتى شريف دانشكده مدیریت و اقتصاد، (۱۳۸۲).
۲۱. نجمى، منوچهر و سيروس حسيني، "مدل سر آمدى EFQM از ايده تا عمل"، موسسه مطالعات بهره ورى و منابع انساني، چاپ چهارم، (۱۳۸۳).
۲۲. نجمى، منوچهر؛ سيروس حسيني، "مدل سرماى EFQM"، موسسه مطالعات بهره ورى و منابع انساني، تهران، صفحه ۱۶-۲۱، (۱۳۸۲)
۲۳. بروشور جايزه ملي بهره ورى و تعالى سازمانى صنعت و معدن، معاونت برنامه ريزى، توسعه و فن آورى شورى بهره ورى، موسسه مطالعات بهره ورى و منابع انساني، تهران، (۱۳۸۲).
۲۴. پرسش نامه ارزىابى عملكرد شركت ها بر اساس مدل هاى تعالى سازمانى، موسسه مطالعات بهره ورى و منابع انساني، تهران، (۱۳۸۱).
۲۵. شركت نوسازى صنايع ايران، "چارچوب طرح عارضه يابى سازمان ها، واحد مطالعات عارضه يابى، تهران، (۱۳۸۳).
26. Al-Khalili, MI, Selecting the Appropriate Project Delivery Method Using AHP, International Journal of Project Management, no. 20, 469-474, 2002
27. Brito Vinas, B.C., et al, "A conceptual Model for the development of Technological management process in manufacturing companies in developing countries "T, echnovation, Vol.21, pp. 345-352, (2001).
28. Buckley, J.J., Feuring, T. and Hayashi, Y., 'Fuzzy Hierarchical Analysis Revisited", European Journal of Operational Research, Vol. 129, NO.1, 48 -64. 2001.
29. Chen, C.B., and C.M.Klein, "An efficient approach to solving fuzzy MADM problems", Fuzzy Sets and Systems, 88 (1) 51-67, (1997).
30. Chen, CT, Extension of the TOPSIS for Group Decision-Making under Fuzzy Environment, Fuzzy ets and Systems 114, 1-9, 2000.

31. Chen, M.F Tzeng, G H "Combining grey relation and TOPSIS concepts for selecting an expatriate host country", *Mathematical and Computer Modeling*, Vol. 40, NO. 1, PP. 1473-1490, 2004.
32. Chiou. HK Tzeng, GH and Cheng, D.C'Evaluating Sustainable Fishing Development Strategies Using Fuzzy MCDM Approach', *Omega*, Vol. 33, NO. 3, PP. 223-234, 2005.
33. Christopher, M., "Logistics and Supply Chain Management", second ed, London, Pitman Publishing, (1998).
34. Chou, C.C., A fuzzy MCDM Method for Solving Marine Transshipment Container Port Selection Problems, *Applied Mathematics and Computation*, in press, 2006.
35. Chu, T.C., Facility Location Selection Using Fuzzy TOPSIS under Group Decisions, *International Journal of Uncertainty, Fuzziness and Knowledge-Based Systems* 10, 687-701, 2002.
36. Chu, T.C., Facility Location Selection Using Fuzzy TOPSIS under Group Decisions, *International Journal of Uncertainty, Fuzziness and Knowledge-Based Systems* 10, 687-701, 2002
37. Cummings & Worley, 'Essentials of Organization Development and Change", 7th Edition, south Western, pp 56-65, (2001).
38. Ding, J.F. and Liang, G.S., " Using Fuzzy MCDM to Select Partners of Strategic Alliances for Liner Shipping", *Information Sciences*, Vol. 173,NO, (1-3), PP. 197-225, 16 June 2005
39. Dutta, R., "Organizational Diagnosis", Newyork, p. 3, (2005)
40. Finlay, P., etal, "Strategic Management: An Introduction to Business and Corporate Strategy",3th edition, Prentice hall, London, pp 105-121, (2000).
41. Gregory, B.,'Achieving Scientific Rigor in Organizational Diagnosis, An Application of the Diagnostic Funnel". Auburn University Press, College of Business (2002)
WWW.auburn.edu
42. Harrison, M., "Diagnosing organizations, Methods, Models and Processes". California: Sage Publications (1990)
43. Hsu, H.M. and Chen, C.T., Aggregation of Fuzzy Opinions under Group Decision-Making, *Fuzzy Sets and Systems* 79 (3), 279-285, 1996.
44. Hwang, C.L. and K. Yoon, "Multiple Attribute Decision Making Methods and Applications", Berlin, Springer, 98-103, (1981)

45. Jahanshahloo, GR. Hosseinzadeh Lotfia, F. and Izadikhah, M., An Algorithmic Method to Extend TOPSIS for Decision-Making Problems with Interval Data, Applied Mathematics and Computation 175 (2), 1375-1384, 2006.
46. Jahanshahloo, GR, Hosseinzadeh Lotfia, F. and Izadikhah, M., Extension of the TOPSIS Method for Decision-Making Problems with Fuzzy Data, Applied Mathematics and Computation 181 (2), 1544-1551, 2006
47. Lambert, D. M. and M.C. Cooper ",Issues in Supply Chain Management", Industrial Marketing Management, 29, (2000).
48. Levinson, H. and et al., "Organizational Diagnosis". Massachusetts: Harvard University Press (1972)
49. Lee, J. W. Kim S.H., 'Using Analytic Network Process and Goal Programming for Interdependent Information System Project Selection", Computers & Operations Research, Vol. 27, NO.4, PP. 367-382, 2000
50. Lee, J. W. Kim S.H., An Integrated Approach for Interdependent Information System Project Selection, International Journal of Project Management, Vol. 19, NO.2 PP. 111-118, 2001

پیوست‌ها

پیوست شماره یک: پرسشنامه

بسمه تعالی

باسلام و احترام، به استحضار می‌رساند پرسشنامه حاضر به منظور انجام پژوهشی در توسعه سرمایه‌گذاری و عارضه‌یابی بخش صنعت با محوریت صنایع تولیدی استان اردبیل تنظیم گردیده است. نظر به اینکه دستیابی به نتایج صحیح و علمی، بستگی به اظهارنظرهای ارزشمند شما، همکار عزیز دارد، لذا خواهشمند است با ارائه پاسخ‌های دقیق خود، ما را در گردآوری اطلاعات موردنیاز یاری فرمایید. پیشاپیش از صبر و حوصله شما تشکر و قدردانی می‌گردد.

جنسیت: زن مرد

سن: کمتر از ۲۰ سال بین ۲۱ تا ۲۵ سال ۲۶ تا ۳۰ سال ۳۱ تا ۳۵ سال ۳۶ تا ۴۰ سال ۴۱ تا ۴۵ سال
 ۴۶ تا ۵۰ سال ۵۱ سال و بالاتر

تحصیلات: زیر دیپلم دیپلم فوق دیپلم لیسانس فوق لیسانس دکتری

سابقه خدمت: ۱ تا ۵ سال ۶ تا ۱۰ سال ۱۱ تا ۱۵ سال ۱۶ تا ۲۰ سال ۲۱ سال و بالاتر
 راهنما: هر یک از گویه‌های زیر را مطالعه کرده و میزان اهمیت هر یک از آنها را با انتخاب گزینه‌های ۱ تا ۵ علامت بزنید.

متغیرها	تعداد سؤال	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
اثر بخشی	تا چه حد نیازهای صنایع شما به موقع تشخیص داده شده است؟ تا چه حد برای برطرف کردن نیازهای صنایع فعالیتی خود برنامه‌ریزی انجام دادید؟ تا چه حد کارهای شما به درستی در داخل شرکت انجام می‌شود؟ تا چه قدر صنایع شما در دستیابی به اهداف خود موفق بوده است؟					
کارایی	نسبت هزینه‌کرد به محصول تا چه حد است؟ تا چه حد محصول نسبت به هزینه‌ای که برداشته برای شما سودآوری دارد؟					
نوآوری	نوآوری در محصولات تولیدی شما چقدر است؟ تا چه حد از ایده‌های نوین در پیاده‌سازی و تولید محصولات استفاده می‌کنید؟ تا حالا به چه میزان محصول جدید و نو به بازار معرفی کردید؟					
کیفیت	کیفیت محصولات تولیدی شما نسبت به رقبا در چه سطحی قرار دارد؟ تا چه حد محصولات شما دوام و ماندگاری بیشتری دارد؟ تا چه حد مشتریان برای استفاده از محصولات شما اطمینان و اعتماد دارند؟					
کیفیت زندگی کاری	تا چه اهمیت منابع انسانی در شرکت یا کارخانه شما درک شده است؟					

				تا چه حد زمان در زمان ورود به شرکت یا کارخانه با نشاط حاضر می‌شوید؟ تا چه حد صرف غذا یا همنشینی با همکاران لذت می‌برید؟ تا چه حد ملاک پیشرفت در سازمان شما شایسته‌سالاری است و نه رابطه؟	
				تولیدات شرکت شما مقرون به صرفه است؟ درآمد شرکت شما به نسبت هزینه در سطح بالایی قرار دارد؟	سود آوری
				تا چه حد مسئولین صنعت در زمینه سرمایه‌گذاری در استان انعطاف‌پذیری بیشتری برای جذب سرمایه‌گذار دارند؟ در زمینه جذب سرمایه‌گذاری به استان تا چه حد مسئولین رغبت نشان می‌دهند؟	قابلیت انعطاف
				به چه میزان مسئولین استانی در زمینه سرمایه‌گذاری احساس مسئولیت می‌کنند؟ تا چه حد مسئولین در رابطه با کاهش بیکاری و جذب سرمایه به استان تلاش می‌کنند؟ تا چه حد مسئولین در قبال مردم برای امرار معاش از طریق جذب سرمایه به استان احساس مسئولیت می‌کنند؟	مسئولیت اجتماعی
				به راحتی می‌توانید مواد اولیه برای شرکت یا کارخانه خود تأمین نمایید؟ تا چه حد در زمینه تأمین مواد اولیه مرغوب موفق هستید؟ دسترسی به مواد اولیه با کیفیت تا چه حد در موقع مقرر انجام می‌شود؟	تأمین مواد
				تا چه حد تکنولوژی و ماشین‌آلات برای سرمایه‌گذاران در سطح استان قابل دستیابی است؟ ماشین‌آلات لازم برای سرمایه‌گذاری تا چه حد برای سرمایه‌گذار ممکن است؟	تکنولوژی و ماشین‌آلات
				در زمینه فروش محصولات در سطح استان تا چه حد موفق هستید؟ در زمینه صادرات محصولات خود تا چه اندازه موفق هستید؟ تا چه اندازه قوانین و سیاست‌های حاکم بر استان به فروش و صادرات محصولات کمک می‌کند؟	بازرگانی و فروش
				تا چه زیرساخت‌های لازم برای سرمایه‌گذاری در استان فراهم هست؟ در زمینه دسترسی به راه، برق، گاز و آب در سطح استان، تا چه حد برای سرمایه‌گذار مشکل وجود دارد؟	زیرساخت
				حمایت مالی خوبی از سرمایه‌گذاران از سوی سوی نهادهای دولتی انجام می‌شود. علاوه بر آورده سرمایه‌گذار، وام‌های دیگری جهت حمایت از آن‌ها در سریع‌تر زمان ممکن پرداخت می‌شود.	تأمین مالی
				منابع انسانی لازم در سطح استان برای کار در شرکت‌ها و کارخانه‌ها وجود دارد. نیروی انسانی ماهر برای کار در پست‌های حساس و نیاز به تخصص در سطح استان وجود دارد. دسترسی به نیروی انسانی ماهر و خبره در سطح استان در سریع‌ترین زمان ممکن است.	منابع انسانی

				مدیریت خوبی در سطح استان برای جذب سرمایه‌گذاری وجود دارد. مدیریت در سطح استان از سرمایه‌گذاری در استان اردبیل حمایت می‌کند. سرمایه‌گذاری در سطح استان باعث اذیت و پشیمانی سرمایه‌گذار نمی‌شود.	مدیریت
				رهبری اثرگذار در مدیریت استان برای جذب سرمایه‌گذار وجود دارد. رهبری موفق و خوبی در سطح استان برای جذب سرمایه‌گذاران ملی و بین‌المللی وجود دارد.	رهبری
				در سطح استان فرهنگ خوبی در زمینه سرمایه‌گذاری برای تولید حاکم است. بیشتر سرمایه‌گذاران داخل استانی تمایل به سرمایه‌گذاری در تولید دارند.	فرهنگ تولید
				در فضای مجازی روش‌های سرمایه‌گذاری در سطح استان برای همگان قابل مشاهده است. تمامی شرایط و ضوابط سرمایه‌گذاری در سطح استان برای سرمایه‌گذاران بیان شده است.	سیستم‌ها و روش‌های آنلاین و آفلاین

پیوست شماره دو: خروجی نرم افزار

One-Sample Statistics				
	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
q1	384	2.6198	1.03021	.05257
q2	384	2.6198	1.02767	.05244
q3	384	2.8568	.97638	.04983
q4	384	2.7005	1.00203	.05113
q5	384	2.9375	1.02768	.05244
q6	384	2.7266	.98327	.05018
q7	384	2.8177	1.13942	.05815
q8	384	2.5313	1.10968	.05663
q9	384	2.6432	1.09845	.05605
q10	384	2.4115	1.01553	.05182
q11	384	2.7917	1.22563	.06255
q12	384	2.7604	1.09587	.05592
q13	384	2.5260	1.06908	.05456
q14	384	2.5521	1.12989	.05766
q15	384	1.8802	1.04030	.05309
q16	384	1.5677	.88833	.04533
q17	384	2.4010	1.00941	.05151
q18	384	3.0000	1.06450	.05432
q19	384	3.0833	1.10226	.05625
q20	384	3.0729	1.04714	.05344
q21	384	2.6745	1.06242	.05422
q22	384	2.9714	1.07023	.05461
q23	384	2.5703	1.03981	.05306
q24	384	2.2995	.96757	.04938
q25	384	2.3333	.96591	.04929
q26	384	2.2839	1.03472	.05280
q27	384	2.3854	1.06567	.05438
q28	384	2.9453	1.05446	.05381
q29	384	2.8620	1.02665	.05239
q30	384	2.6146	1.11828	.05707
q31	384	2.9714	1.11562	.05693
q32	384	2.2188	.96089	.04904
q33	384	2.5208	.89360	.04560
q34	381	2.5066	.93081	.04769
q35	384	2.1719	.96229	.04911
q36	384	2.3802	.98087	.05006

q37	384	2.3281	1.03295	.05271
q38	384	2.6849	1.02816	.05247
q39	381	2.3885	1.02919	.05273
q40	384	2.5859	1.15073	.05872
q41	384	2.5938	1.05046	.05361
q42	384	2.5885	1.15732	.05906
q43	384	2.4714	1.03929	.05304
q44	384	2.2031	.93964	.04795
q45	384	1.7839	.89830	.04584
q46	384	2.1563	1.11321	.05681
q47	384	2.0104	1.07178	.05469
asrbakhshi	384	2.6992	.75425	.03849
karaei	384	2.8320	.87452	.04463
niavari	384	2.6641	.84735	.04324
keyfiat	384	2.6545	.94887	.04842
keyfiatkari	384	2.1315	.74703	.03812
sodavari	384	2.7005	.85512	.04364
gabeliatenetaf	384	2.8745	.77761	.03968
taminMavad	384	2.3056	.86604	.04419
tecnology	384	2.6654	.92224	.04706
bazargani	384	2.8160	.94080	.04801
zirsakht	384	2.3698	.81755	.04172
manabensani	384	2.4644	.82351	.04202
modiriat	384	2.5165	.91137	.04651
rahbari	384	2.5299	.96533	.04926
farhangtolid	384	1.9935	.79692	.04067
sistemAnlan	384	2.0833	.94335	.04814
arezeyabi	384	2.5188	.63426	.03237

One-Sample Test

Test Value = 3

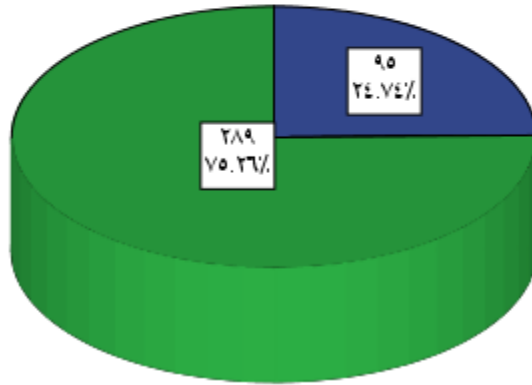
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
q1	-7.232	383	.000	-.38021	-.4836	-.2768
q2	-7.250	383	.000	-.38021	-.4833	-.2771

q3	-2.875	383	.004	-.14323	-.2412	-.0453
q4	-5.857	383	.000	-.29948	-.4000	-.1989
q5	-1.192	383	.234	-.06250	-.1656	.0406
q6	-5.449	383	.000	-.27344	-.3721	-.1748
q7	-3.135	383	.002	-.18229	-.2966	-.0680
q8	-8.278	383	.000	-.46875	-.5801	-.3574
q9	-6.365	383	.000	-.35677	-.4670	-.2466
q10	-11.357	383	.000	-.58854	-.6904	-.4866
q11	-3.331	383	.001	-.20833	-.3313	-.0854
q12	-4.284	383	.000	-.23958	-.3495	-.1296
q13	-8.688	383	.000	-.47396	-.5812	-.3667
q14	-7.768	383	.000	-.44792	-.5613	-.3345
q15	-21.093	383	.000	-1.11979	-1.2242	-1.0154
q16	-31.595	383	.000	-1.43229	-1.5214	-1.3432
q17	-11.628	383	.000	-.59896	-.7002	-.4977
q18	.000	383	1.000	.00000	-.1068	.1068
q19	1.482	383	.139	.08333	-.0273	.1939
q20	1.365	383	.173	.07292	-.0321	.1780
q21	-6.004	383	.000	-.32552	-.4321	-.2189
q22	-.525	383	.600	-.02865	-.1360	.0787
q23	-8.098	383	.000	-.42969	-.5340	-.3254
q24	-14.187	383	.000	-.70052	-.7976	-.6034
q25	-13.525	383	.000	-.66667	-.7636	-.5698
q26	-13.563	383	.000	-.71615	-.8200	-.6123
q27	-11.301	383	.000	-.61458	-.7215	-.5077
q28	-1.016	383	.310	-.05469	-.1605	.0511
q29	-2.634	383	.009	-.13802	-.2410	-.0350
q30	-6.754	383	.000	-.38542	-.4976	-.2732
q31	-.503	383	.615	-.02865	-.1406	.0833
q32	-15.932	383	.000	-.78125	-.8777	-.6848
q33	-10.508	383	.000	-.47917	-.5688	-.3895
q34	-10.347	380	.000	-.49344	-.5872	-.3997
q35	-16.864	383	.000	-.82813	-.9247	-.7316
q36	-12.382	383	.000	-.61979	-.7182	-.5214
q37	-12.746	383	.000	-.67188	-.7755	-.5682
q38	-6.006	383	.000	-.31510	-.4183	-.2119
q39	-11.598	380	.000	-.61155	-.7152	-.5079
q40	-7.051	383	.000	-.41406	-.5295	-.2986
q41	-7.578	383	.000	-.40625	-.5116	-.3009
q42	-6.967	383	.000	-.41146	-.5276	-.2953

q43	-9.968	383	.000	-.52865	-.6329	-.4244
q44	-16.619	383	.000	-.79688	-.8912	-.7026
q45	-26.530	383	.000	-1.21615	-1.3063	-1.1260
q46	-14.853	383	.000	-.84375	-.9554	-.7321
q47	-18.093	383	.000	-.98958	-1.0971	-.8820
asrbakhshi	-7.815	383	.000	-.30078	-.3765	-.2251
karaei	-3.764	383	.000	-.16797	-.2557	-.0802
niavari	-7.769	383	.000	-.33594	-.4210	-.2509
keyfiat	-7.135	383	.000	-.34549	-.4407	-.2503
keyfiatkari	-22.782	383	.000	-.86849	-.9434	-.7935
sodavari	-6.863	383	.000	-.29948	-.3853	-.2137
gabeliatenetaf	-3.163	383	.002	-.12552	-.2035	-.0475
taminMavad	-15.713	383	.000	-.69444	-.7813	-.6075
tecnology	-7.110	383	.000	-.33464	-.4272	-.2421
bazargani	-3.833	383	.000	-.18403	-.2784	-.0896
zirsakht	-15.106	383	.000	-.63021	-.7122	-.5482
manabensani	-12.745	383	.000	-.53559	-.6182	-.4530
modiriat	-10.396	383	.000	-.48351	-.5750	-.3921
rahbari	-9.542	383	.000	-.47005	-.5669	-.3732
farhangtolid	-24.750	383	.000	-1.00651	-1.0865	-.9266
sistemAnlan	-19.042	383	.000	-.91667	-1.0113	-.8220
arezeyabi	-14.867	383	.000	-.48121	-.5448	-.4176

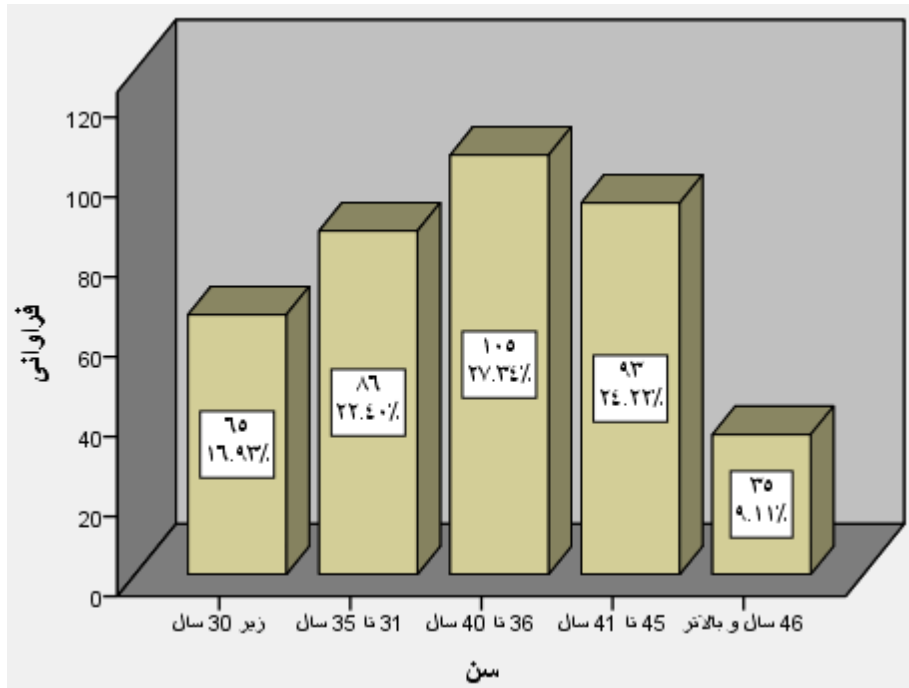
جنسیت

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1.00	95	24.7	24.7	24.7
	2.00	289	75.3	75.3	100.0
Total		384	100.0	100.0	

سن

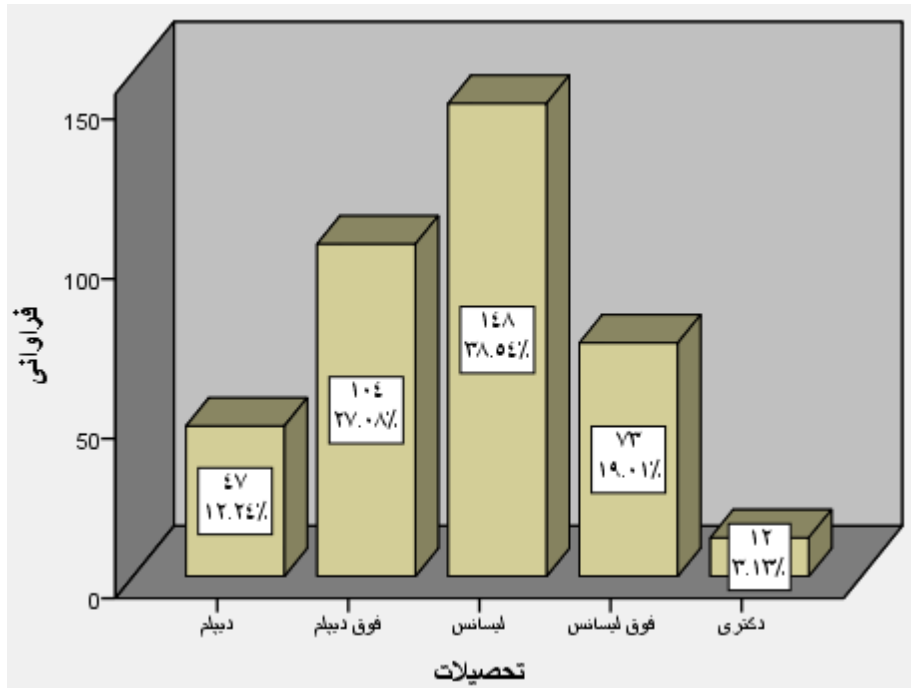
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1.00	65	16.9	16.9	16.9
	2.00	86	22.4	22.4	39.3
	3.00	105	27.3	27.3	66.7
	4.00	93	24.2	24.2	90.9
	5.00	35	9.1	9.1	100.0
Total		384	100.0	100.0	

تحصیلات

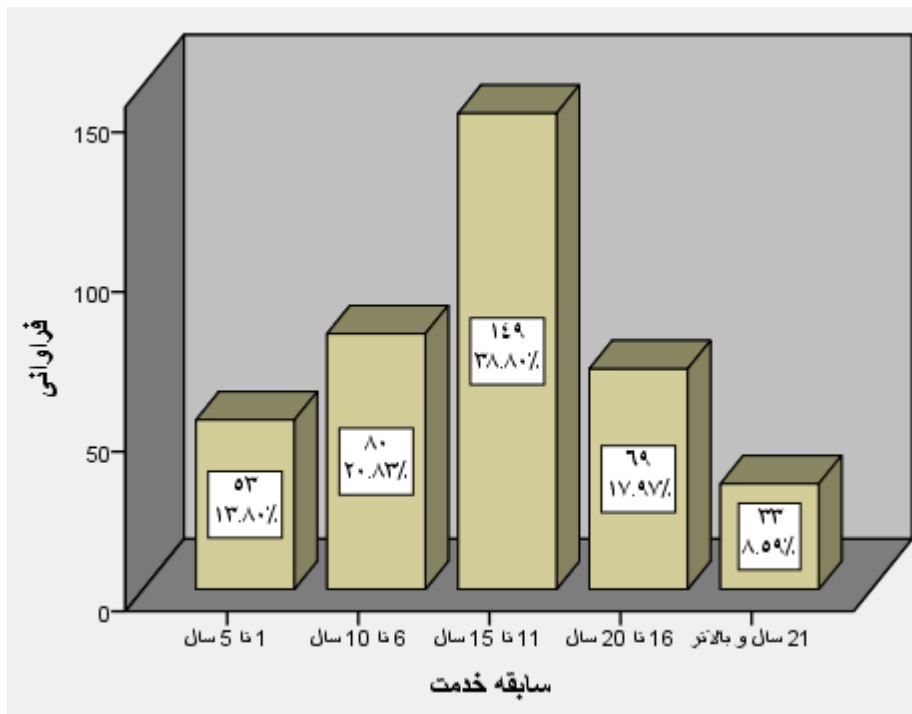
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1.00	47	12.2	12.2	12.2
	2.00	104	27.1	27.1	39.3
	3.00	148	38.5	38.5	77.9
	4.00	73	19.0	19.0	96.9
	5.00	12	3.1	3.1	100.0
Total		384	100.0	100.0	

سابقه خدمت

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1.00	53	13.8	13.8	13.8
	2.00	80	20.8	20.8	34.6
	3.00	149	38.8	38.8	73.4
	4.00	69	18.0	18.0	91.4
	5.00	33	8.6	8.6	100.0
Total		384	100.0	100.0	

KMO and Bartlett's Test

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.913
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	12397.924
	df	3828
	Sig.	.000

Communalities

	Initial	Extraction
q1	1.000	.680
q2	1.000	.498
q3	1.000	.635
q4	1.000	.646
q5	1.000	.718
q6	1.000	.564
q7	1.000	.755
q8	1.000	.758
q9	1.000	.516
q10	1.000	.631
q11	1.000	.664
q12	1.000	.771

q13	1.000	.707
q14	1.000	.608
q15	1.000	.568
q16	1.000	.662
q17	1.000	.519
q18	1.000	.717
q19	1.000	.701
q20	1.000	.717
q21	1.000	.606
q22	1.000	.599
q23	1.000	.664
q24	1.000	.653
q25	1.000	.755
q26	1.000	.706
q27	1.000	.646
q28	1.000	.763
q29	1.000	.777
q30	1.000	.720
q31	1.000	.708
q32	1.000	.736
q33	1.000	.524
q34	1.000	.712
q35	1.000	.647
q36	1.000	.689
q37	1.000	.623
q38	1.000	.522
q39	1.000	.650
q40	1.000	.798
q41	1.000	.730
q42	1.000	.607
q43	1.000	.633
q44	1.000	.711
q45	1.000	.691
q46	1.000	.652
q47	1.000	.658

Extraction Method: Principal
Component Analysis.

